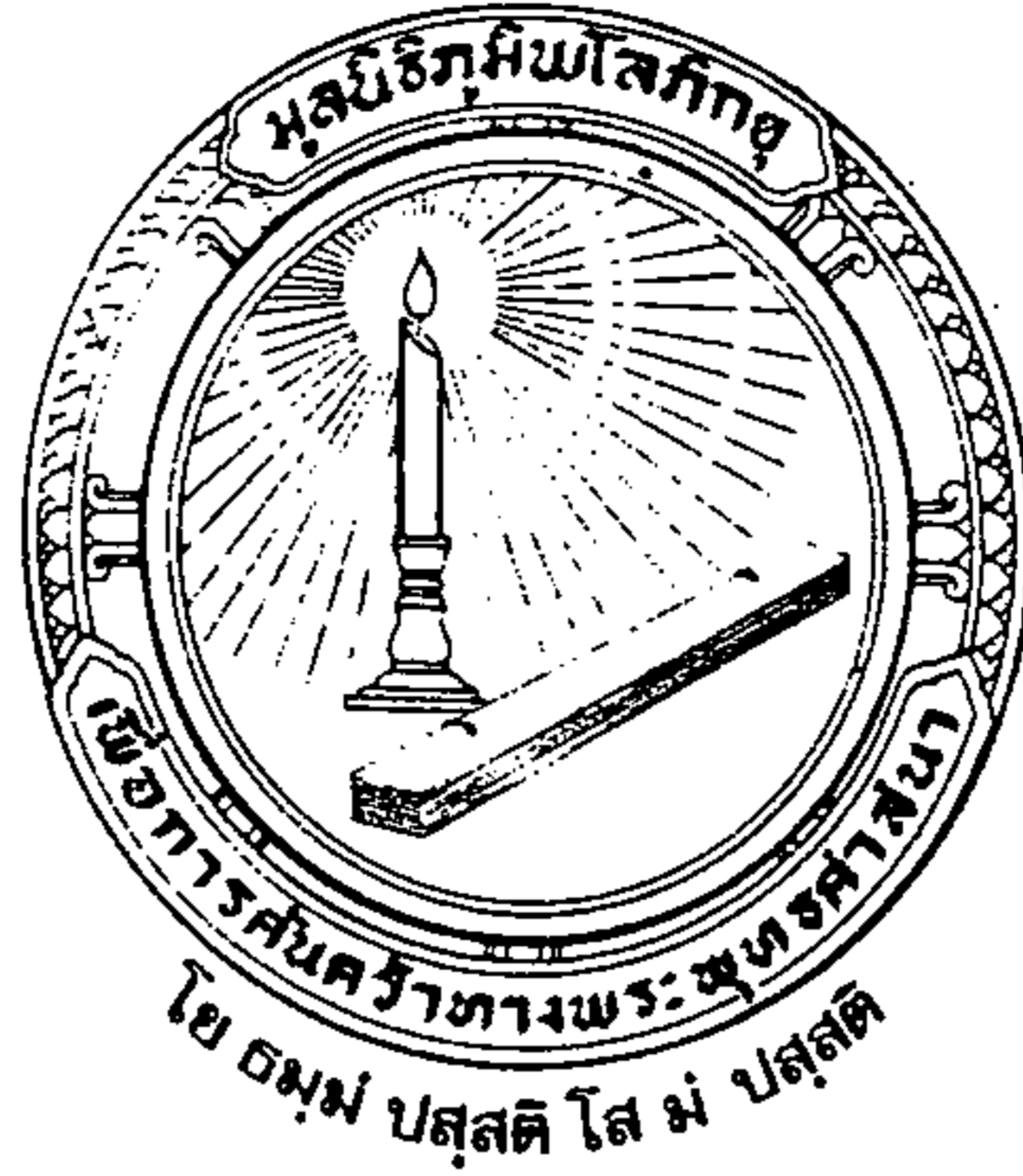




BBF00012



ปฏิสัมพันธ์ทางวรรณคดี
(บาลี-ไทย)
ภาค ๓

PATISAMBHIDĀMAGGA
(PĀLI-THAI)
PART III

ฉบับปฐมพิมพ์

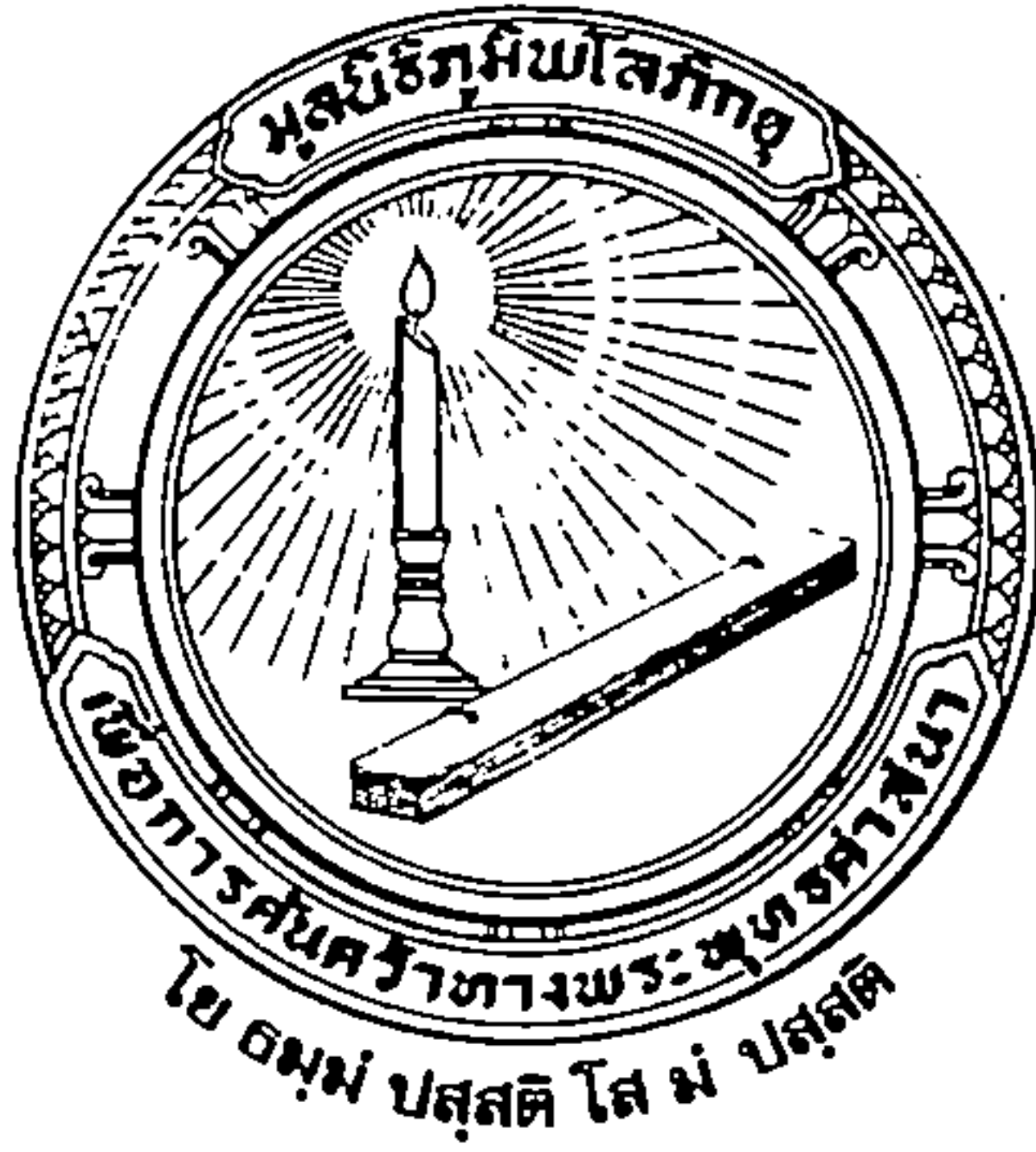
ปีที่ระลึกถึงโศกนาฏกรรมของครอบครัว ๒๐๐ ปี
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๕๒๕



ศาสตราจารย์ ทวีชัยกร วีระถาวร
ศาสตราจารย์ ดร. วิมลวรรณ วีระถาวร

โครงการปฏิสังขรณ์อักษรขอมและอักษรโบราณที่เชียงใหม่
ที่ระลึกและแปลพระไตรปิฎกทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8295-21-4



ปฏิจฉิมภิกขาสมรรต

(ปาลี-ไทย)

ภาค ๓

PATISAMBHIDĀMAGGA

(PĀLI-THAI)

PART III

ฉบับปฐมพิมพ์

ปีที่ระลึกถึงโอกาสฉลองครบ ๒๐๐ ปี
แห่งการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พุทธศักราช ๒๕๒๕

ศาสตราจารย์ ทวีชัย บุญศรี
สภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณที่เชียงใหม่
ที่ระลึกและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8295-21-4



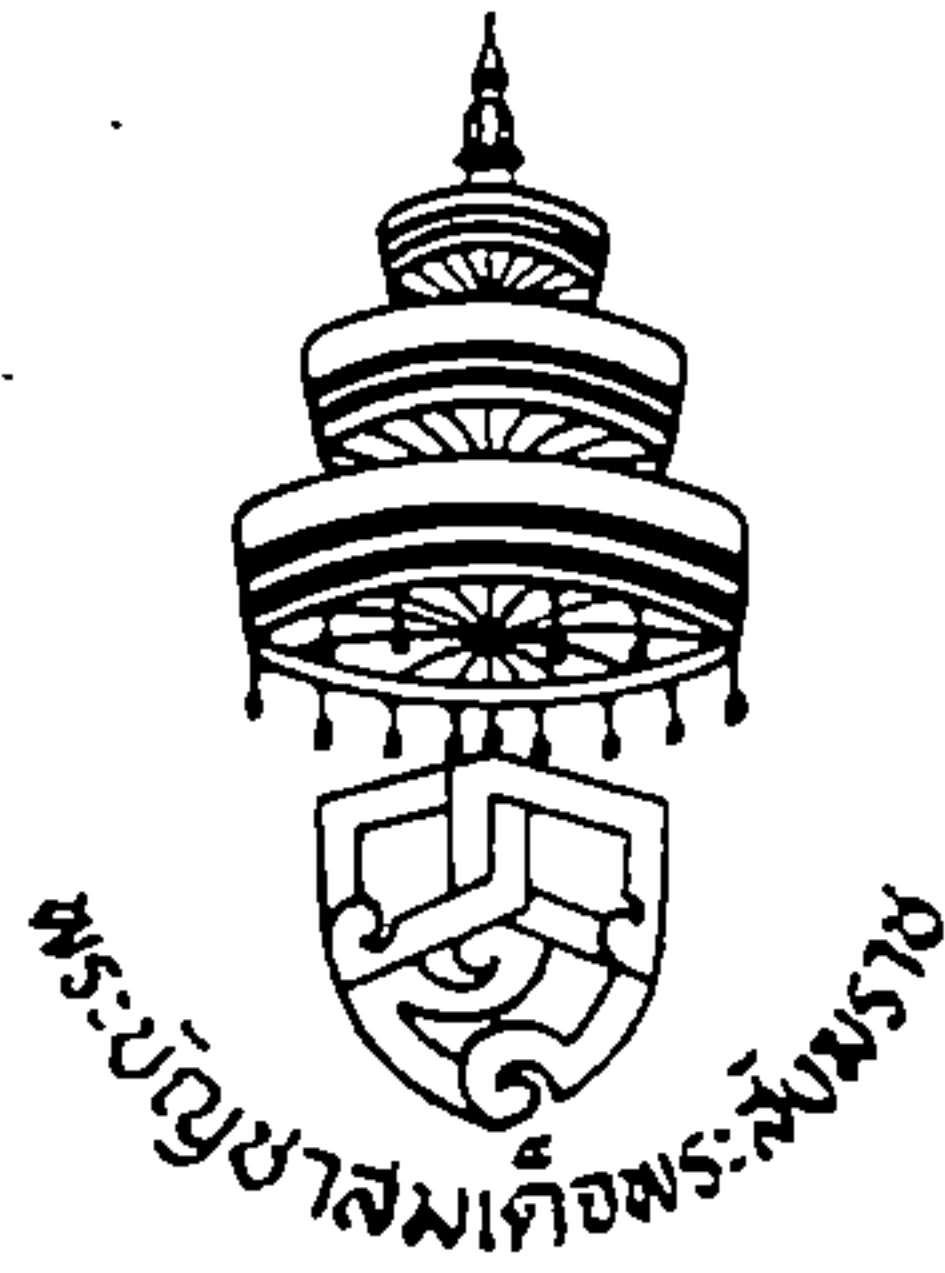
พระบรมราชาไชวาท



“ข้าพชนั้นมีความยินดีที่จะให้คำปรึกษาไปอย่างซื่อสัตย์
และซื่อตรงตามหน้าที่ของข้าพชนั้น เพื่อให้คำปรึกษา
เป็นการช่วยให้ท่านเข้าถึงธรรม

การแปลคำข่าสือมาเป็นภาษาไทยนั้น ข้าพชนั้น
ให้จงหนัก ขอให้ข้าพชนั้นได้เป็นอันขาด เพราะ
ข้าพชนั้นแล้ว ขอให้ข้าพชนั้นมีความซื่อสัตย์
แก่ข้าพชนั้นไปภายหน้า ที่ใดสิ่งหนึ่งจะแปลให้เข้าใจ
ไม่ได้ ข้าพชนั้น ก็ควรสือคำอธิบายคำข่าสือด้วย”

(พระบรมราชาไชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาล
ปัจจุบัน พระราชทานแก่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
ญาณโทยมมหาเถระ และคณะกรรมการของสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระ-
พุทธศาสนา ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ถวายพระคัมภีร์แปลเป็น
ภาษาไทยฉบับแรก เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๐๖)



กระทรวงศึกษาธิการ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช สกล-
มหาสังฆปริณายก ทรงปรารภว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระปฐม
กษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์
และประดิษฐานพระบรมราชจักรีวงศ์มาตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕
ซึ่งเป็นวันสำคัญแห่งชาติวันหนึ่ง เรียกว่า วันจักรี จะมีกำหนดครบ ๒๐๐ ปี ใน
พุทธศักราช ๒๕๒๕ จึงเป็นโอกาสพิเศษ สมควรที่ฝ่ายพุทธจักรจะได้สร้าง
อนุสรณ์ยวดีถาวรในมหกรรมครั้งนี้ด้วย

มูลนิธิภูมิพลโลกิยได้สนองพระดำรินั้น โดยนำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่
ได้จัดทำตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระ-
คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยขึ้นน้อมถวาย เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษา
ของพระภิกษุสามเณร และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

โดยที่พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระบาลี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา
อรรถโยชนา ปกรณ์วิเสส และสหทาวีเสส มีอยู่เป็นจำนวนมาก ล้วนเป็นคัมภีร์สำคัญ

(๘)

ที่จะเป็นรากฐานการศึกษาพระปริยัติสัทธรรมต่อไปในภายหน้า จึงทรงเห็นสมควร
ประทานนามพระคัมภีร์ที่จัดพิมพ์ในชุดนี้ว่า ฉบับ "ภูมิพลโลกชู" อันเป็นพระบรมราช-
ฉายา ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อสมัยทรงผนวชเป็น
ภิกษุภาวะ เป็นการเฉลิมพระเกียรติองค์ศาสนูปถัมภกพระองค์นี้

เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปสู่ความสำเร็จด้วยดี และทรงเห็นเป็นการ
สมควร ประกาศพระบัญชาให้เป็นที่ปรากฏเกียรติคุณสืบไป จึงทรงแต่งตั้งคณะ-
กรรมการอำนวยการจัดสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฉบับภูมิพลโลกชู เป็นที่
ระลึกในโอกาสฉลองครบรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังต่อไปนี้

- | | |
|--|-------------------------|
| ๑. สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) | ประธานกรรมการฝ่ายสงฆ์ |
| ๒. พระวิสุทธาธิบดี (จิตวีโร) (มรณภาพ) | รองประธานฝ่ายสงฆ์ |
| ๓. พระพุทธพจนวราภรณ์ (จินตาทโร) | รองประธานฝ่ายสงฆ์ |
| ๔. พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์
(ถึงแก่อนิจกรรม) | ประธานกรรมการฝ่ายฆราวาส |
| ๕. พลเรือเอก ม.จ.กาฬวรรณทิศ ทิศกุล
(สิ้นชีพิตักษัย) | รองประธานกรรมการ |
| ๖. หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล | รองประธานกรรมการ |
| ๗. คุณหญิงแสงเคื่อน ณ นคร | รองประธานกรรมการ |
| ๘. นายประเสริฐ ณ นคร | รองประธานกรรมการ |
| ๙. พลเรือเอกอนันต์ เนตรโรจน์ | กรรมการ |
| ๑๐. พลเรือเอกอภัย สีสกะสิน
(ถึงแก่อนิจกรรม) | กรรมการ |

๑๑. นายโชติ สุวรรณโพธิ์ศรี กรรมการ
๑๒. ท่านผู้หญิงพั้ว อรุณรัชมณฑลเพ็ชร กรรมการ
๑๓. คุณหญิงอรุณ กิตติยากร กรรมการ
๑๔. พลตรีสุธน สัตตบุศย์ กรรมการ
๑๕. นายระวี ภาวิไล กรรมการ
๑๖. อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ กรรมการ
๑๗. อธิบดีกรมการศาสนา กรรมการ
๑๘. นายวิสุท บุษยกุล กรรมการ
๑๙. นายพิพัฒน์ สุจินดา กรรมการ
๒๐. นางศรีกาญจน์ สุจินดา กรรมการ
๒๑. คุณหญิงสมัย หงษ์ยนต์ (ถึงแก่อนิจกรรม) กรรมการ
๒๒. คุณหญิงเฟื่อง สถิตอาภรณ์ กรรมการ
๒๓. นางจวง นิตการณประสม กรรมการ
๒๔. นางประไพ อมาตยกุล กรรมการ
๒๕. นางสมจิตต์ สิทธิไชย กรรมการ
๒๖. นางเครือทิพย์ ธรรมมงคล (ถึงแก่กรรม) กรรมการ
๒๗. คุณหญิงชนัดถ์ ปิยะอุย กรรมการ
๒๘. นางประภา จัยวัฒน์ กรรมการ
๒๙. นางอวยพร ปัตตพงศ์ กรรมการ
๓๐. นางอุษณา ธรรมโกวิท กรรมการ
๓๑. นางอุษา จารุกุล กรรมการ

(๑๐)

๓๒. นายฉวีพันธุ์ จารุกุล


กรรมการและเลขานุการ

๓๓. นายสิริ เพ็ชรไชย

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ขอจนถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรม ของสมเด็จพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้าเป็นนิตย์ เทอญ.

ทรงตั้ง ณ วันที่ ๒๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

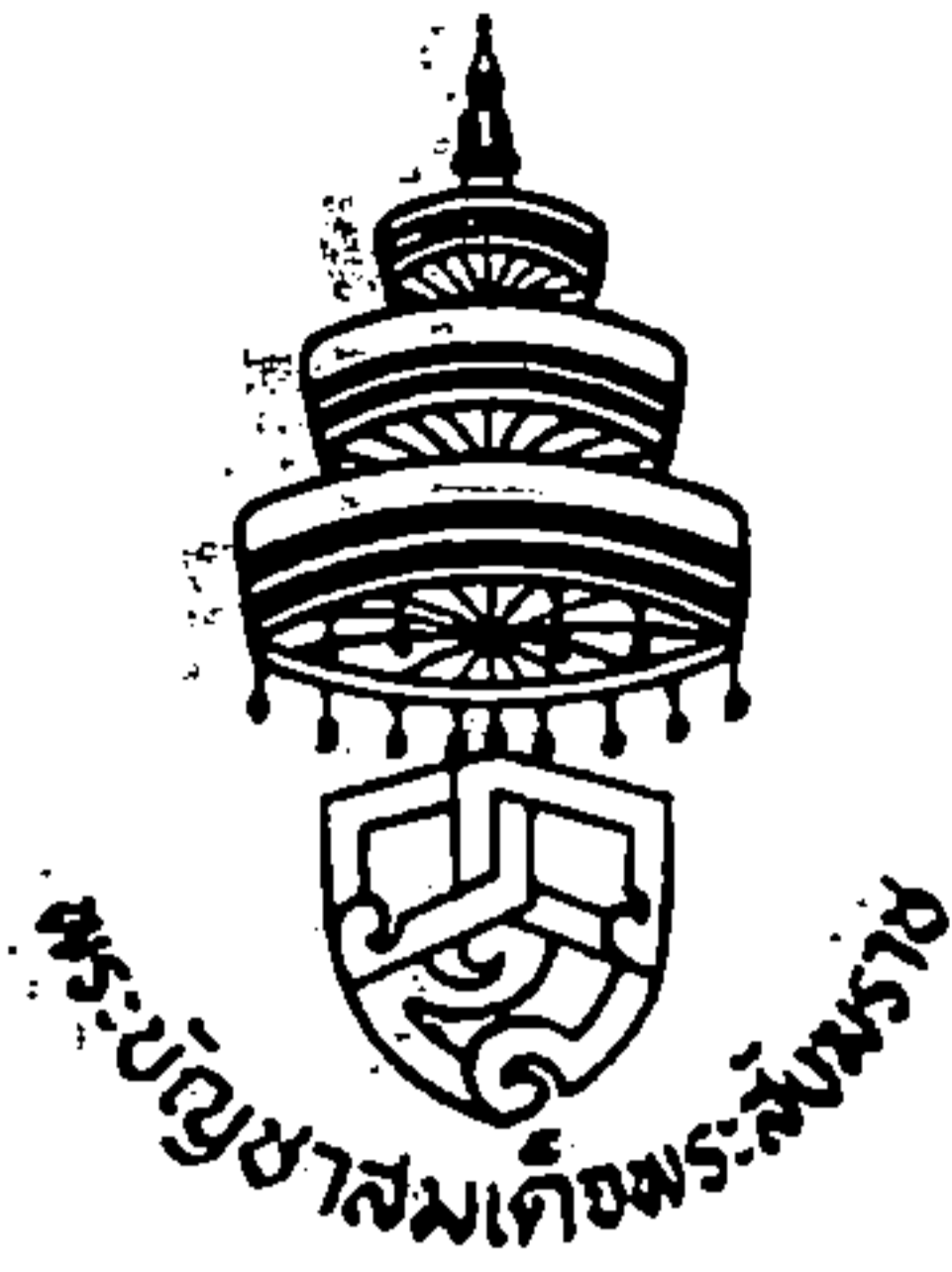
พลตำรวจเอก 

(ประเสริฐ รุจิรวงศ์)

ประธานกรรมการมูลนิธิภูมิพลโลกขุ

ผู้รับสนองพระบัญชา

หมายเหตุ : การแต่งตั้งกรรมการในพระบัญชา เป็นการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง.



ใบปลิวพระบิณฑบาต

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก ทรงปรารภว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ได้ทรงสถาปนากรมเทพมทามาตรมหาณิกมัตถ์นี้ จะครบสองร้อยปีในพุทธศักราช ๒๕๒๕
ควรที่ทางฝ่ายพุทธจักรจะได้สร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเพื่ออนุสรณ์ชัวยุคสมัย
มหัศจรรย์นี้ด้วย มูลนิธิภูมิพลศึกษา จึงสนองพระดำรินี้

เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธบริษัทและเอกชนได้มีส่วนร่วมสร้างพระคัมภีร์ทางพระ
พุทธศาสนา โดยการสนับสนุนของมูลนิธิภูมิพลศึกษา จึงทรงตั้ง

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

เป็นประธานกรรมการหาทุนสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฉบับภูมิพลศึกษา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงอภิบาลรักษาให้เจริญ งอกงาม ปลอดภัย
ไพชธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นนิรันดร์นิจนต เทอญ.

ทรงตั้ง ณ วันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

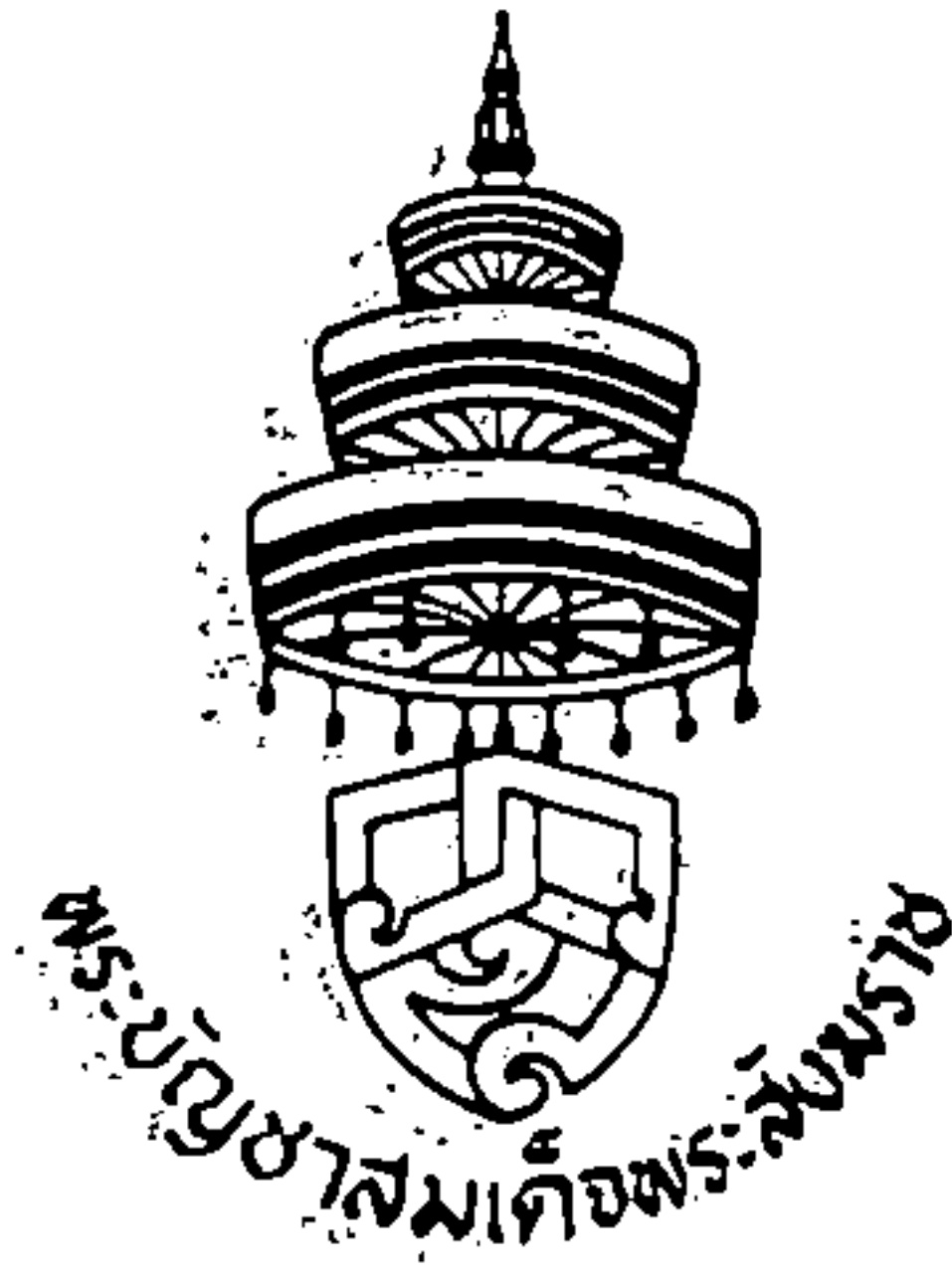
พลตำรวจเอก

จ. ฐิตินันท์

(ประเสริฐ ฐิตินันท์)

ประธานกรรมการมูลนิธิภูมิพลศึกษา

ผู้รับสนองพระบัญชา



กระทรวงศึกษาธิการ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงปรารภว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ และประดิษฐานพระบรมราชจักรีวงศ์มาตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ ซึ่งเป็นวันสำคัญแห่งชาติวันหนึ่ง เรียกว่า วันจักรี จะมีกำหนดครบ ๒๐๐ ปี ในพุทธศักราช ๒๕๒๕ จึงเป็นโอกาสพิเศษ สมควรที่ฝ่ายพุทธจักรจะได้มีอนุสรณ์ยี่วัตถุรวมในมหกรรมครั้งนี้ด้วย

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุโตสนองพระดำรินั้น โดยนำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ได้จัดทำตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยขึ้นน้อมถวาย เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของพระภิกษุสามเณร และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

โดยที่พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระบาลี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา อรรถโยชนา ปกรณ์วิเสส และสัททาวีเสส มีอยู่เป็นจำนวนมาก ล้วนเป็นคัมภีร์สำคัญ ที่จะป็นรากฐานการศึกษาพระปริยัติสัทธรรมต่อไปในภายหน้า จึงทรงเห็น

สมควรประทานนามพระคัมภีร์ที่จักพิมพ์ในชุดนี้ว่า ฉบับ "ภูมิพลโลกิยะ" อันเป็นพระบรมราชฉายา ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อสมัยทรงผนวชเป็นภิกษุภาวะ เป็นการเฉลิมพระเกียรติองค์ศาสนูปถัมภกพระองค์นี้

เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปสู่ความสำเร็จด้วยดี และทรงเห็นเป็นการสมควรประกาศพระบัญชาให้เป็นที่ปรากฏเกียรติคุณสืบไป จึงทรงแต่งตั้งคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจัดสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฉบับภูมิพลโลกิยะเป็นที่ระลึกในโอกาสฉลองครบรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังต่อไปนี้

คณะผู้อำนวยการจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฉบับภูมิพลโลกิยะ

- | | |
|-------------------------|--------------------|
| ๑. นายฉวีพันธุ์ จารุกุล | ผู้อำนวยการ |
| ๒. นายสิริ เพ็ชรไชย | หัวหน้าฝ่ายวิชาการ |
| ๓. นางอุษา จารุกุล | หัวหน้าฝ่ายธุรการ |

คณะนักวิชาการประจำ

- | | |
|--|--------------------|
| ๑. นายสิริ เพ็ชรไชย ป.ธ. ๘ | หัวหน้าฝ่ายวิชาการ |
| ๒. นายวิเชียร บำรุงผล ป.ธ. ๘ (ถึงแก่กรรม) | |
| ๓. นายทินกร ทองแควต ป.ธ. ๘ (ถึงแก่กรรม) | |
| ๔. พันเอกพร้อม โพธิศิริ ป.ธ. ๘ (ถึงแก่กรรม) | |
| ๕. นายสุรสี กาญจนพูน ป.ธ. ๘ (ถึงแก่กรรม) | |
| ๖. นายเขียน วงศ์ศรีสังข์ ป.ธ. ๘ (ถึงแก่กรรม) | |
| ๗. พระมหาเมธี สุเมโธ ป.ธ. ๘ | |
| ๘. นายธรรมจักร สิงห์ทอง ป.ธ. ๘ | |

๙. อุบาสิกาสมศรี จารุเพ็ง ป.ศ.๙
๑๐. นายจรัญ เสือคังว ป.ธ.๘
๑๑. นางสาวศิริรัตน์ กลัดจ่าย บ.ศ.๘
๑๒. นายเขื่อน เพ็ญสวัสดิ์ ป.ธ.๑
๑๓. นายวันชัย มาลัย ป.ธ.๑
๑๔. นายอดิศักดิ์ ทองขวัญ ป.ธ.๑
๑๕. นายสมหมาย สายแก้ว ป.ธ.๖, ศน.บ.
๑๖. นายจิรวุฒิ ควรคำ ป.ธ.๖
๑๗. นายสุบิน พุทธิแก้ว ป.ธ.๖
๑๘. นายอัมพร เจือจันทร์ ป.ธ.๕, ศน.บ.
๑๙. นายสมศรี แก้วกิตติ ป.ธ.๓, ศน.บ.
๒๐. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย ศศ.บ.(โบราณคดี)
๒๑. ร้อยตรีทวี จันทอง นักปริวรรตอักษร
๒๒. อุบาสิกาพรหม เกิดเกษม นักปริวรรตอักษร
๒๓. อุบาสิกาบุญเกื้อ ไพโรจน์ นักปริวรรตอักษร
๒๔. อุบาสิกาจรรยา บัวสุวรรณ นักปริวรรตอักษร
๒๕. อุบาสิกาบุญส่ง พัยคมเรือง นักปริวรรตอักษร
๒๖. อุบาสิกาพรทิพย์ ศูนย์จันทร์ นักปริวรรตอักษร
๒๗. อุบาสิกากัลยา ไยสำลี นักปริวรรตอักษร
๒๘. อุบาสิกาสกาวัฒน์ หอมขจร นักปริวรรตอักษร
๒๙. อุบาสิกาสุภาพ กาญจนवास นักปริวรรตอักษร

คณะนักวิชาการพิเศษ

๑. อุบัติกาแนบ มหานีรานนท์ (ถึงแก่กรรม)
๒. นายทองย้อย แสงสินชัย ป.ธ.๘
๓. นายบุญมา จิตจรัส ป.ธ.๘ มหามบัณฑิต
๔. นายสุวรรณ จินต์ประชา ป.ธ.๘
๕. นายไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์
๖. นายสุรจิต สงสกุล ป.ธ.๘ คุษฎีบัณฑิต
๗. นายพิสิฐ เจริญสุข ป.ธ.๘
๘. นายวินัย ตะเกาพงษ์ ป.ธ.๘ คุษฎีบัณฑิต
๙. นายสารี อินสอน ป.ธ.๘

คณะเจ้าหน้าที่ธุรการ

๑. นางสาวชลอ สว่างช่วง
๒. นางสาววิภา เพ็ชรสามพราน
๓. นางสาวพวงเงิน อุษชิน
๔. นางพิกุล บำรุงผล
๕. นายเกษมวงศ์ บุรณศิริ
๖. นางสาวพูนสุข ปานสวัสดิ์
๗. นางสาวถาวร ทองมี
๘. นางสาวสนธยา สันยพงศ์
๙. นางสาวสายสมร โพธิ์หอม

(๑๖)

๑๐. นางมยุรี กลิ่นสง
๑๑. นางชัชวาลศักดิ์ นิเกตุน้อย
๑๒. นางสุภา วรรณพงษ์
๑๓. นางปนัดดา เอี่ยมวุฒิ
๑๔. นางทิพย์วดี ภูทอง
๑๕. นางสาวอนงค์ ช่วยเชื้อ
๑๖. นางสุมาภรณ์ ลักษิตานนท์
๑๗. นายประนม พลดงนอก

ขอจงถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรม ของสมเด็จพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้าเป็นนิตย์ เทอญ.

ทรงตั้ง ณ วันที่ ๒๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

พลตำรวจเอก **ป. รุจิรวงศ์**

(ประเสริฐ รุจิรวงศ์)

ประธานกรรมการมูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ

ผู้รับสนองพระบัญชา

หมายเหตุ : การแต่งตั้งกรรมการ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ ในพระบัญชา
เป็นการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง.



โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระตำมกีร์ทางพระพุทธรูปสำเนาเป็นภาษาไทย



ด้วยศวามสนับสนุนของคณะกรรมการมหาเถรสมาคม

และ

กรรมการสำเนาฯ กระทรวงศึกษาธิการ

(๑๘)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒๕๓๓

First published : 1990

ISBN 974-8295-21-4

สงวนลิขสิทธิ์
ในการคัดลอก แปร และดัดแปลง
ไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมด

All rights reserved

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกขุ ในบริเวณวัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร

Printed in Thailand

At The Bhūmibalo Bhikkhu Foundation Press,

Wat Srakesa, Bangkok.

นิทานกถา

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ไททรงเทศนาโปรด
เวไนยสัตว์ให้ไต่บรรลุมรรคผลนิพพานตลอด ๔๕ พระวัสสา คำสอนของพระองค์ที่ทรง
แสดงแล้ว ทรงบัญญัติแล้ว เรียกว่า พระธรรมวินัย ทรงตั้งไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์
เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน จัดเป็นพระสังฆธรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า **พระปริยัติ**
สังฆธรรม ในบรรดาพระสังฆธรรมทั้งสาม พระปริยัติสังฆธรรม มีความสำคัญ
มาก เมื่อพระปริยัติสังฆธรรมยังดำรงอยู่ตราบใจ **พระปฏิบัติสังฆธรรม** และ
พระปฏิเวธสังฆธรรม ก็ยังคงดำรงอยู่ตราบนั้น เมื่อพระปริยัติสังฆธรรมเสื่อมสูญแล้ว
พระปฏิบัติสังฆธรรม และพระปฏิเวธสังฆธรรมก็ดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น พระปริยัติ
สังฆธรรมจึงเป็นมูลรากของพระศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
พระอรหันตสาวกทั้งหลายมีพระมหากัสสปเถระ เป็นต้น โดยยกเอาคำสั่งสอนอันเป็น
พระพุทธวจนะขึ้นสู่การสังคายนาเป็นครั้งแรก ด้วยภาษาบาลี อันเป็นภาษาที่พระ-
พุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลก โดยจัดหมวดหมู่เรียกว่า **พระไตรปิฎก** ได้แก่
พระวินัยปิฎก **พระสุตตันตปิฎก** และ **พระอภิธรรมปิฎก** พระไตรปิฎกนี้
เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ปาฬิ** หรือ **พระบาลี**

กุลบุตรผู้หวังความตั้งมั่นยั่งยืนแห่งพระสังฆธรรม จำเป็นต้องศึกษาพระ-
ไตรปิฎกหรือพระบาลีนี้ให้รู้ซึ่ง ทั้งบทพยัญชนะและอรรถะ จึงจะปฏิบัติได้ถูกต้องตรง
ตามพระพุทธวจนะ ได้มีการศึกษาเล่าเรียนในคานพระปริยัติสังฆธรรมนี้สืบมาตั้งแต่ครั้ง
พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ จัดเป็นฐานะในพระศาสนาอย่างหนึ่ง เรียกว่า
กัณถฐานะ คู่กับ วิปัสสนาฐานะ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติอันเป็นส่วนแห่งพระปฏิบัติ

(๒๐)

สัทธรรม การศึกษานั้นย่อมมีครูบาอาจารย์สั่งสอน และบันทึกคำสอนตลอดทั้งมติวินิจฉัย โดยท่านผู้รู้พระพุทธานุญาตเรียกว่า พระอรธกถาจารย์ ตามความหมายที่แท้จริงนั้น พระอรธกถาจารย์ หมายถึง พระอรหันตผู้เป็นสังคิกถาจารย์ในครั้งแรก มีพระมหากัสสป พระอุบาลีและพระอานนท์ เป็นต้น เมื่อได้มีการสั่งสอนและการบันทึกคำสอนไว้ พระสงฆ์สาวกก็ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อ ๆ กันมา คัมภีร์ดังกล่าวนี้เรียกว่า อรธกถา มีการบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลี ภาษาเดียวกับที่ใช้บันทึกพระไตรปิฎก เมื่อพระพุทธศาสนาได้เคลื่อนจากชมพูทวีปมาตั้งมั่นอยู่ในลังกาทวีปแล้ว ได้มีการสั่งสอนและบันทึกไว้ด้วยภาษาสิงห์พอันเป็นภาษาของชาวเกาะ สำนักที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับพระคัมภีร์อรธกถาเหล่านี้ ได้แก่ สำนักมหาวิหาร ในลังกาทวีป การที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวในอรธกถา กุลบุตรจำต้องศึกษาภาษาสิงห์พก่อน ซึ่งเป็นการยากลำบาก แก่กุลบุตรผู้ใคร่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง คำอธิบายพระพุทธรวณะจึงไม่แพร่หลาย กว้างขวางเท่าที่ควร อาศัยเหตุนี้ เมื่อพุทธศักราชล่วงได้เการอยปีเศษ พระเถระทั้งหลาย มีพระพุทธโฆสะ พระพุทธทัตตะ และพระธัมมปาละ เป็นต้น จึงได้แปลอรธกถาภาษาสิงห์พเป็นภาษาบาลี อันเป็นต้นตติภาษา จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเป็นประโยชน์แก่อุภโตไปทั่วโลก

ต่อมา ได้มีการแต่งอธิบายความในอรธกถาเป็นคัมภีร์ เพื่อให้เข้าใจพระพุทธรวณะชัดเจนนยิ่งขึ้น เรียกว่า ฎีกา มีทั้งคัมภีร์ฎีกาเดิมเรียกว่า มุลฎีกา และคำอธิบายฎีกาเดิมต่อมาอีกเรียกว่า อนุฎีกา แล้วยังมีคัมภีร์แก้ไขข้อความที่เป็นเงื่อนไขขอขอกที่ชวนสงสัยให้หายสงสัยเรียกว่า คณฐิบท อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีคู่มือเป็นหนังสือประกอบในการแปลคัมภีร์ต่าง ๆ บอกสัมพันธความ บอกความหมายของศัพท์ แสดงไวยากรณ์แยกแยะให้เข้าใจเชิงศัพท์อีกชั้นหนึ่งเรียกว่า อัศด-

โยชนา คัมภีร์เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์แก่กุลบุตรผู้ศึกษาพระคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นอย่างยิ่ง และทั้งเป็นคู่มือในการแปลใหญ่ถูกต้องอีกด้วย คัมภีร์ดังกล่าวเหล่านี้ แต่งรับกันเป็นสายตรงบ้าง เป็นปกรณพิเศษ แต่งเป็นเรื่องเฉพาะ เช่น พระคัมภีร์ วิสุทธิมคค์หรืออภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้นบาง ซึ่งจัดอยู่ในชั้นอรรถกถา แล้วมีคัมภีร์ แยกต่อมาเรียกว่า ฎีกา เช่น มหาฎีกาชื่อปรมัตถมัชชูปสา แก่คัมภีร์พระวิสุทธิมคค์ และ คัมภีร์ชื่ออภิธัมมัตถวิภาวินี แยกกรณอภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้น

ภาษาบาลี เป็นต้นติภาษา คือ ภาษาที่มีแบบแผน เป็นมูลภาษา คือ ภาษาที่เป็นต้นเดิม เป็นภาษาที่รองรับพระพุทธวจนะซึ่งเรียกว่าพระบาลี และเป็น ภาษาที่ใช้อธิบายพระพุทธวจนะอื่น ๆ อีกด้วย นักปราชญ์ได้แต่งไวยากรณ์ของภาษา บาลีไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ศึกษารูความหมายของคำนั้น ๆ ได้ถูกต้องถ่องแท้ ถ้า ชาติความเข้าใจหลักภาษาอันเป็นนิรุกติศาสตร์เสียแล้ว ย่อมจะเกิดความเข้าใจผิด ลุ่มหลงในอักษรและบทต่าง ๆ ได้ ดังนั้น กุลบุตรผู้ใคร่ศึกษาจำต้องศึกษาให้รู้ ไวยากรณ์ของภาษาบาลีอย่างแจ่มชัด จึงจะเข้าใจพระพุทธวจนะได้ถูกต้อง คัมภีร์ ไวยากรณ์เหล่านี้ เรียกว่า สัททาวีเสส บ้าง สัททศาสตร์ บ้าง นิรุกติศาสตร์ บ้าง

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายมาสู่ประเทศไทย ก็ได้แพร่มาพร้อมกับ คัมภีร์ต่าง ๆ มีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณพิเศษ และสัททาวีเสส เหล่านี้เป็นต้น และไวยากรณ์อักษรรวมในไบลาน ผู้ศึกษาภาษาบาลีจึงต้องเรียน อักษรขอมก่อน แล้วจึงศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ทำความเข้าใจพระพุทธวจนะ ทรงจำ ไว้ และเทศนาสั่งสอนต่อ ๆ กันมา ทุกยุคทุกสมัยจนถึงยุครัตนโกสินทร์นี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงมีพระราชปรารภอาราธนาพระสงฆ์เถรวาท รับการชำระปริวรรตอักษรขอมที่บันทึกพระไตรปิฎกภาษาบาลีออกเป็นอักษรไทยแล้วตีพิมพ์พระไตรปิฎกอักษรไทยนี้ เผยแพร่ไปในวัดวาอารามต่าง ๆ ตลอดทั้งในและต่างประเทศ เป็นการเฉลิมพระเกียรติยศพระราชกฤษฎีกานิหาร ที่ทรงเป็นธรรมิกราชาธิราชในโลก ต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ก็ได้ทรงอุปถัมภ์สร้างคัมภีร์อรรถกถาจากอักษรขอมภาษาบาลีมาเป็นอักษรไทยภาษาบาลีนี้ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ต่างทรงมีพระศรัทธาประสาธนะโดยเสด็จพระราชกุศล จัดพิมพ์สร้างไว้ในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่ปรากฏในโลก เป็นคุณูปการแก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง กาลต่อมาการทำพระคัมภีร์อักษรขอมเป็นอักษรไทยได้หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่งประมาณ ๕๐ ปีเศษ ทำให้คัมภีร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่ในอักษรขอมต้องชะงักงันไป ไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ **มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ** ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชดำยาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน โดยได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้ทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยเสนอกณะสงฆ์ผ่านกรมการศาสนา ได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๖ และได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล โดยให้เงินอุดหนุนเป็นรายปีผ่านกรมการศาสนา ให้ดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อให้พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาภาษาบาลีได้รับการชำระใหญ่ถูกต้องเสียขั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทย ตามขั้นตอนแห่งการปฏิบัติงาน

การปริวรรตอักษรขอมเป็นอักษรไทยก็ดี การชำระพระคัมภีร์ภาษาบาลีให้ถูกต้องก็ดี จำเป็นต้องสอบทานกับคัมภีร์อื่น และฉบับต่างประเทศเท่าที่จะหาได้ ต้องอาศัยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาบาลีเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจำต้องฝึกฝนบัณฑิตให้สืบต่องาน เพื่อถ่ายทอดความรู้การทำงานให้ต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดสาย งานพระคัมภีร์จึงจะสมบูรณ์และถูกต้อง เมื่อต้นฉบับภาษาบาลีถูกต้อง การแปลสู่ภาษาไทยก็ถูกต้อง

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ นอกจากได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐบาลของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการให้เงินงบประมาณแผ่นดินอุดหนุนโครงการแล้ว ยังได้รับปัจจัยบริจาคจากเจ้านายและผู้มีจิตศรัทธาสร้างพระคัมภีร์เป็นพุทธบูชา และอุทิศให้แก่ปัจเจกบุคคลเป็นรายยก ตั้งได้ประกาศพระนามและนามในทุกหน้าพระคัมภีร์ เพื่อให้ท่านผู้พบเห็นได้อนุโมทนากุศลนั้น ๆ ควณ

สำหรับ พระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคปกรณัม พากย์คู่ ภาษาบาลี-ไทย ภาค ๓ (บาลี ภาค ๒ ตอน ๑) นี้ คุณเจริญ หวังบุญสัมฤทธิ์ มีจิตศรัทธาในพระบรมพุทธศาสนา ได้บริจาคเงินสร้างถวายเป็นพุทธบูชา ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุขออนุโมทนากุศลไว้ ณ ที่นี้

ขออำนาจแห่งมหากุศลได้โปรดบันดาลให้ คุณเจริญ หวังบุญสัมฤทธิ์ ประสพความสุขความเจริญตลอดไปเทอญ.

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ

เพื่อการคนควาทางพระพุทธศาสนา

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓

คำปฏิญญา

ในการจัดสร้างพระคัมภีร์ ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ขำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยนั้น มูลนิธิภูมิพลโลกิขุได้มีจุดประสงค์ที่จะสร้างพระคัมภีร์พระพุทธศาสนา ภาษาบาลี คือ อรรถกถา ฎีกา อัญฎีกา คัมภีร์ อรรถโยชนา ปกรณ์พิเศษ และสัททวิเสส ที่ยังไม่เคยมีปรากฏในอักษรไทย ใหม่เป็นฉบับอักษรไทยขึ้น และชำระสอบทานพระคัมภีร์ ภาษาบาลีที่มีในอักษรไทยแล้ว แต่ยังคงคลาดเคลื่อนให้ถูกต้องบริสุทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กว้างขวาง เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนในโลก ขั้นตอนในการทำงานนี้ เบื้องต้นต้องชำระอักขระและบทพยัญชนะในคัมภีร์นั้น ๆ ให้เป็นที่ถูกต้องตามพระคัมภีร์ดั้งเดิมก่อน แล้วจึงแปลสู่ภาษาไทย และภาษาอื่นในภายหลัง ในเบื้องต้นนี้ การตีพิมพ์พระคัมภีร์ต่าง ๆ มูลนิธิ ฯ จะจัดทำเป็นขั้นตอน ๔ ประการ คือ

๑. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีที่ได้ชำระถูกต้องแล้วเป็นอันดับแรก เพราะเป็นงานที่ทำสำเร็จก่อน และเพราะพระคัมภีร์ภาษาบาลีเป็นประโยชน์แก่นักศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งต่างได้ถือเป็นการศึกษาและอ้างอิง การศึกษาภาษาบาลี พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทถือเป็นหลักในการศึกษาพระศาสนา พระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาทได้แพร่ไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก พร้อมกับพระคัมภีร์ภาษาบาลี ภาษาบาลีเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมา

๒. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีตามต้นฉบับเดิม พร้อมด้วยคำแปลลงในหน้า

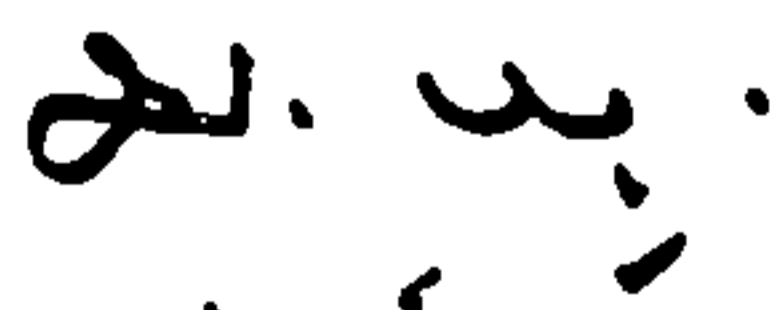
เดียวกัน โดยแยกเป็นสองคอลัมน์ เป็นสองพากย์ ซ้ายขวา เป็นสองภาษาบาลี-ไทย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่พระสงฆ์ เมื่อนำไปแสดงพระธรรมเทศนา ที่จะอ้างอิงภาษา
บาลีพร้อมกับคำแปล และจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทั่วไป โดยเฉพาะในกรณี
เมื่อไม่เข้าใจคำแปล ก็จะนำพากย์ภาษาบาลีไปสอบถามท่านผู้รู้ให้อธิบายได้ทันที

๓. พิมพ์พระคัมภีร์ฉบับแปลเป็นภาษาไทย

๔. พิมพ์พระคัมภีร์ที่ใดเรียบเรียงเป็นภาษาไทยอย่างง่าย สำหรับชาวบ้าน
ทั่วไป เพื่อให้คนไทยได้เข้าใจพระธรรมถูกต้อง ทั้งนี้ เป็นพระราชประสงค์ของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่จะให้คน "เข้าถึงธรรม"

มูลนิธิ ฯ จะทำคัมภีร์ใดในลักษณะใด ย่อมขึ้นอยู่กับกาลเทศะ และความ
เหมาะสมในการที่จะเผยแพร่พระคัมภีร์นั้น ๆ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ
การพิมพ์ **พระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคปกรณัม ฉบับพากย์คู่ ภาษาบาลี-ไทย ภาค ๓**
(บาลี ภาค ๒ ตอน ๑) ครั้งนี้ เป็นการพิมพ์ฉบับชำระทั้งภาษาบาลี และคำแปลเป็น
ภาษาไทยลงในหน้าเดียวกัน ตามคำปฏิญญาข้อที่ ๒ ข้างต้น เพื่อเผยแพร่คำสอนทาง
พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ขออานิสงส์แห่งการสร้างพระคัมภีร์ที่ใดตีพิมพ์ไปแล้วนี้ จงเป็นพลวปัจจัยให้
สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าได้พบเห็นแต่ความเจริญ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีทุกข์ เป็นสุข
ใดคัมภีร์พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั่วกันเทอญ.



(นายมนตรีพันธุ์ จารุกุล)

ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ

กรรมการผู้จัดการมูลนิธิภูมิพลโลกิกุ

แนะนำ พระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคปกรณ์

พระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคปกรณ์ นี้ ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรเถระ ได้ภาษิตไว้ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ท่านพระอานนท์ได้สดับมาและได้ยกขึ้นสู่การสังคายนาในครั้งปฐมสังคีติกาล นับเนื่องอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ลำดับที่ ๑๒ กล่าวคือ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มีจำนวนพระคัมภีร์ที่จัดไว้ ๑๕ พระคัมภีร์ คือ

๑. ขุททกปาฐะ
๒. ธรรมปทะ หรือธรรมบท
๓. อุทาน
๔. อิติวุตตกะ
๕. สุตตนิบาต
๖. วิมานวัตถุ
๗. เปตวัตถุ
๘. เถรคาถา
๙. เถรีคาถา
๑๐. ชาตกะ หรือชาดก
๑๑. นิตเทส ก้อมหานิตเทส จุฬนิตเทส
๑๒. ปฏิสัมพันธ์ามรรค หรือปฏิสัมพันธ์ามรรค
๑๓. อปทาน
๑๔. พุทธวงศ์
๑๕. จริยาปิฎก

พระคัมภีร์ทั้ง ๑๕ นี้ จัดไว้แต่เดิมมีปรากฏในอรรถกถาพระวินัยชื่อสมันต-
 ปาสาทิกา^๑ อรรถกถาพระสูตรชื่อสมังกลวิลาสินี^๒ และอรรถกถาพระอภิธรรมชื่อ
 อัญจสาลินี^๓ แต่ในฉันทุสสังคีติที่ทำในพม่า ได้เพิ่มพระคัมภีร์เบฏโกปเทศปกรณ์
 เนตติปกรณ์ และมีลันทปัญหา เข้าไว้ในชุดทกนิกายแห่งพระสุตตันตปิฎกด้วย

สำหรับพระคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคปกรณ์นี้ นับว่าเป็นคัมภีร์สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่ง
 ที่ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างละเอียด ซึ่งในอรรถกถาปฏิสัมภิทามรรค ชื่อ
 สัทธรรมปกาสินี ได้พรรณนาไว้ว่า เป็นคัมภีร์ที่ถึงพร้อมด้วยอรรถ ถึงพร้อมด้วย
 พยัญชนะ ลึกซึ้ง มีอรรถอันลึกซึ้ง ประกาศโลกุตตระ ประกอบด้วยสุญญตา ให้สำเร็จ
 การปฏิบัติและผลวิเศษแห่งการปฏิบัติ ห้ามเสียซึ่งธรรมอันเป็นข้าศึก เป็นบ่อเกิดแห่ง
 ดวงแก้วคือญาณอันประเสริฐของโยคาวจรทั้งหลาย เป็นเหตุพิเศษแห่งการลี้ลาใน
 การกล่าวธรรมของธรรมกถิกทั้งหลาย เป็นต้น สรุปรวมความได้ว่า พระคัมภีร์
 ปฏิสัมภิทามรรคปกรณ์นี้เป็นผลงานอันสำคัญที่องค์พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรได้ภาษิต
 ไว้ เพื่อประกาศพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระธรรมราชา ให้มี
 ความดำรงรุ่งเรืองไม่ขาดสายไปตลอดห้าพันวัสสา

พระคัมภีร์นี้ ในพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ ได้ตีพิมพ์ไว้เป็นเล่มที่ ๓๑
 ในบรรดาพระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม

^๑ สมณุตปาสาทิกา ๑/๑๘.

^๒ สมงกุลวิลาสินี ๑/๓๒.

^๓ อัญจสาลินี ๒๑.

ความหมายของคำว่า ปฏิสัมภิตามรรค

พระคัมภีร์นี้ชื่อว่า **ปฏิสัมภิตา** คำเดียวกันนี้ ดังที่ปรากฏอยู่ในอรรถกถาต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว และที่พระคัมภีร์วิสุทธิมรรคอ้างถึง ก็ใช้คำว่าปฏิสัมภิตาคำเดียว เมื่ออ้างคำนี้ก็ให้นักศึกษาเข้าใจว่า หมายถึงคัมภีร์ปฏิสัมภิตามรรคนั้นเทียว

คำว่า **ปฏิสัมภิตา** แปลว่า **ความแตกฉาน** ได้แก่ ญาณหรือปัญญาอันเอง แบ่งเป็น ๔ คือ **อัครปฏิสัมภิตา** ความแตกฉานในอรรถคือผล ๑ **ธรรมปฏิสัมภิตา** ความแตกฉานในธรรมคือเหตุ ๑ **นิรุคตปฏิสัมภิตา** ความแตกฉานในภาษา ๑ **ปฏิภาณปฏิสัมภิตา** ความแตกฉานในปฏิภาณคือความรอบรู้ ๑ ปฏิสัมภิตานี้ เป็นคุณสมบัติในการประกาศพระศาสนาให้แพร่หลาย ด้วยการแสดงธรรม การเข้าใจธรรม การจูงใจคนให้เข้านับถือพระศาสนา พระสาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีบารมีอันได้บำเพ็ญมา เพื่อความสำเร็จในมรรคผลและปฏิสัมภิตานี้ เพื่อความเข้าถึงธรรมของพระพุทธองค์ และดำรงพระสัทธรรม พร้อมทั้งเผยแผ่ให้แพร่หลายมาจนถึงพวกเราทุกวันนี้ ก็ด้วยปฏิสัมภิตานี้เอง คำว่า **มรรค** แปลว่า **ทาง** ในที่นี้มีใช้หมายถึงทางเดิน หากหมายถึง **กุบายเครื่องบรรลุดังปฏิสัมภิตา** ก็เป็นเหตุให้ได้ปฏิสัมภิตานั่นเอง โดยที่ปภรณนี้ ท่านพระสารีบุตรได้ภาษิตไว้ด้วยความมุ่งหมายให้ผู้ได้ศึกษาได้สำเร็จปฏิสัมภิตานั่นเอง จึงเรียกปภรณนี้ว่า **ปฏิสัมภิตามรรค**

เนื้อหาของพระคัมภีร์ปฏิสัมภิตามรรค

ในพระคัมภีร์ปฏิสัมภิตามรรค แบ่งเป็นหมวดหรือวรรคได้ ๓ วรรค หมวดขนาดใหญ่เรียกว่า **มหาวรรค** ๑ หมวดขนาดกลางเรียกว่า **มัชฌิมวรรค** หรือเรียก

อีกชื่อหนึ่งว่า **ยุคนัถวรรค ๑** หมวดขนาดเล็กเรียกว่า **จุลวรรค** หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **ปัญจวรรค ๑** ในวรรคหนึ่ง ๆ จัดกถาคือเรื่องไววรรคละ ๑๐ กถารวมด้วยกันเป็น ๓๐ กถา มีญาณกถา เป็นต้น มีมาติกากถา เป็นที่สุด

วรรคแรกเรียกว่า **มหาวรรค** แปลว่า หมวดที่รวมเรื่องยาว ๆ ๑๐ เรื่องด้วยกัน คือ

๑. **ญาณกถา** ว่าด้วยเรื่องญาณคือปัญญา ๑๓ ญาณ ในญาณ ๑๓ ญาณนี้ เป็นญาณที่ทั่วไปแก่พระสาวก ๖๗ ญาณ อีก ๖ ญาณ ไม่ทั่วไปแก่พระสาวก คือเป็นญาณของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ท่านพระธรรมเสนาบตีสารีบุตรได้ตั้งมาติกาญาณ ๑๓ ญาณแล้วได้แสดงเป็นนิทเทสรายละเอียดต่อไป ที่แสดงญาณกถาไว้ที่แรกนี้เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นเบื้องต้นของการปฏิบัติ

๒. **ทิฏฐิกถา** ว่าด้วยเรื่องทิฏฐิ ซึ่งได้แก่ความยึดมั่นถือมั่น เหตุแห่งทิฏฐิ ๘ มี ชนฺธ อวิชชา ผัสสะ สัญญา เป็นต้น เครื่องลุ่มรุมคือทิฏฐิ ๑๘ อย่าง ทิฏฐิ ๑๖ อย่าง มีอัสสาททิฏฐิ อตตานุทิฏฐิ เป็นต้น ความยึดมั่นคือทิฏฐิ ๓๐๐ โสคาปัตติ-มรรคเป็นเครื่องถอนเหตุแห่งทิฏฐิ ท่านพระสารีบุตรแสดงทิฏฐิไว้อย่างละเอียดตลอดทั้งวิธีละทิฏฐิ

๓. **อานาปานัสสติกถา** ว่าด้วยเรื่องสติกำหนดลมหายใจเข้า และลมหายใจออก

๔. **อินทริยกถา** ว่าด้วยเรื่องอินทริย์ ๕ ประการ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

(๓๐)

๕. วิโมกขกถา ว่าด้วยเรื่องวิโมกข์ ๓ ประการ คือ สุธัญญวิโมกข์
อนิมิตตวิโมกข์ และอัปป์ณิหิตวิโมกข์ แล้วแจกรายละเอียดออกไป

๖. คคิกถา ว่าด้วยเรื่องคติ คือคติสมบัติของมนุษย์ เทวดา และพรหม
มีเหตุอะไรบ้าง

๗. กัมมกถา ว่าด้วยเรื่องกรรมของสัตว์ แจกกรรมและผลกรรมต่าง ๆ

๘. วิปลาสกถา ว่าด้วยวิปลาสกลาตเคลื่อนไหวของสัญญา จิตและทัญญู
๔ อย่าง คือ สิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง สิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข สิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็น
อัตตา สิ่งที่ไม่งามว่างาม และแสดงความไม่วิปลาสต่อไป

๙. มัคคกถา ว่าด้วยเรื่องมรรค ตั้งแต่โสดาปัตติมรรค ถึงอรหัตมรรค
รวมทั้งมรรค ๘ มีสัมมาทัญญู เป็นต้น

๑๐. มัชฌิเปยยกถา ว่าด้วยของใส่ที่ควรคัม ๓ ประการ คือ เทสนา การ
แสดงธรรม ผู้รับทาน และพรหมจรรย์

ทั้ง ๑๐ กถานี้ ล้วนแต่เป็นเรื่องยาว ๆ รวมกัน จึงเรียกวรรคนี้ว่า
มหาวรรค

วรรคที่ ๒ เป็นวรรครวมเรื่องขนาดกลาง เรียกว่า ยุกนัททวรรค หมาย
ความว่า เป็นวรรคหรือหมวดที่ว่าด้วยธรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน (ยุกนทฺธ) ได้แก่ สมณะและ
วิปัสสนา ทั้งสองอย่างเป็นกถาดั้งของวรรคนี้ และมีจำนวน ๑๐ กถาด้วยกัน คือ

๑. ยุกนัททกถา ว่าด้วยเรื่องสมณะและวิปัสสนา เป็นทางให้พยากรณ์การ
บรรลุมรรคผล

๒. สัจจกถา ว่าด้วยเรื่องอริยสัง ๔ ประการ
๓. โปชนังคกถา ว่าด้วยเรื่องโปชนงค์ ๗ คือ สติ ธรรมวิจยะ วิจารณ์ ปิติ ปัสสัทธิ สมาริ อเบกขา
๔. เมตตากถา ว่าด้วยเรื่องเมตตาและอานิสงส์ของเมตตา ๑๑ ประการ
๕. วิจารณ์กถา ว่าด้วยเรื่องวิจารณ์ คือวิจารณ์เป็นมรรค วิมุติเป็นผล
๖. ปฏิสัมภิทา กถา ว่าด้วยเรื่องปฏิสัมภิทา คือความแตกฉาน เริ่มต้นด้วย ธรรมจกัปปวัตตนสูตรอย่างละเอียด
๗. ธรรมจกัปกถา ว่าด้วยเรื่องธรรมจกัปปวัตตนสูตร เน้นเรื่องอริยสังจญาณ
๘. โลกุตตรกถา ว่าด้วยเรื่องโลกุตตรธรรม ได้แก่สติปัญญา ๔ สัมมป-
 ปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โปชนงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ อริยมรรค ๔
 สามัญผล ๔ นิพพาน ๑
๙. ผลกถา ว่าด้วยผล ๕ คือ สัทธาผล วิจารณ์ผล สติผล สมาริผล
 ปัญญาผล และผลอื่น ๖๔ ประการ
๑๐. สูญญกถา ว่าด้วยความสูญคือว่างเปล่า อธิบายถึงเหตุที่โลกสูญจาก
 อตฺตาและสิ่งเนื่องด้วยอตฺตา รวมทั้งธรรมชาติอื่น ๆ มีจักขุและจักขุวิญญาณเป็นต้น
 ก็เป็นสิ่งที่สูญว่างเปล่าเหมือนกัน กถานี้ว่าด้วยสูญญาอย่างละเอียด
- วรรคที่ ๓ เป็นวรรคที่รวมเรื่องขนาดสั้น ๆ หรือขนาดย่อ ๆ เรียกว่า
 ปัญญาวรรค คือเริ่มต้นด้วยเรื่องปัญญาหรือมหาปัญญาเป็นเรื่องแรก มี ๑๐ กถาด้วยกัน
 คือ

๑. มหาปัญญาภคณา ได้แก่ อนิจจานุปัสสนา การพิจารณาเห็นความเป็นของไม่เที่ยง ทำให้ชวนปัญญาคือปัญญาแล่นไปบริบูรณ์ ทุกขานุปัสสนา การพิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ ทำให้หนีเพชฌัญญาคือปัญญาชำแรกกิเลสบริบูรณ์ อนัตตานุปัสสนา การพิจารณาเห็นความเป็นอนัตตา ทำให้มหาปัญญาคือปัญญาใหญ่บริบูรณ์

๒. อิทธิภคณา ว่าด้วยเรื่องฤทธิ์ ๑๐ อย่าง คือ ฤทธิ์อิทธิฐาน ๑ ฤทธิ์ที่แปลงไป ๑ ฤทธิ์เกิดจากใจ ๑ ฤทธิ์แผ่ไป ๑ ฤทธิ์ของฌาน ๑ ฤทธิ์ของพระอริยะ ๑ ฤทธิ์เกิดจากกรรมวิบาก ๑ ฤทธิ์ของผู้มีบุญ ๑ ฤทธิ์เกิดจากวิชา ๑ ฤทธิ์ที่สำเร็จเพราะสัมมาปโยคะเป็นปัจจัย ๑ รวมทั้งภูมิของฤทธิ์ทั้ง ๑๐ นี้

๓. อภิสมยภคณา ว่าด้วยเรื่องการตรัสรู้

๔. วิเวกภคณา ว่าด้วยเรื่องความสังัด

๕. จริยาภคณา ว่าด้วยเรื่องจริยาคือความประพฤติ ๘ อย่าง ได้แก่ อริยาบถจริยา ความประพฤติในอริยาบถ ๔ आयตนจริยา ความประพฤติในอายตนะภายใน ๖ ภายนอก ๖ สติจริยา ความประพฤติในสติปัฏฐาน ๔ สมาธิจริยา ความประพฤติในฌาน ๔ ญาณจริยา ความประพฤติในอริยสัจ ๔ มรรคจริยา ความประพฤติในอริยมรรค ๘ ปัตติจริยา ความประพฤติในสามัญผล ๔ โลกัตถจริยา ความประพฤติเป็นประโยชน์ต่อโลกของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าของพระปัจเจก-พุทธเจ้าบางส่วน และของพระสาวกบางส่วน

๖. ปาฏิหาริยาภคณา ว่าด้วยเรื่องปาฏิหาริย์ ๓ คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ อนุสาสนีปาฏิหาริย์

๑. สมเด็จพระสังฆราช ว่าด้วยปัญญาที่เห็นความไม่ปรากฏแห่งกิเลส ในการตัดได้
เกิดขาดและดับธรรมทั้งปวง เป็นญาณในสภาวะว่าสงบและธรรมอันเป็นยอด

๘. สติปัฏฐานกถา ว่าด้วยเรื่องสติปัฏฐาน ๔

๙. วิปัสสนากถา ว่าด้วยเรื่องวิปัสสนา คือภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารไร ๆ
ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จะต้องสำเร็จตั้งแต่โสตปฏิบัติผลถึงอรหัตผล

๑๐. มาติกา กถา ว่าด้วยแม่บท ๑๙ บท ได้แก่ ความหายใจ คือความ
เอิบอิ่ม, โมกชะ, วิโมกชะ, วิชชา, วิมุตติ, อธิศีล, อธิจิต, อธิปัญญา, ปัสสัทธิ,
ญาณ, ทัสสนะ, วิสุทธิติ, เนกขัมมะ, นิสสรณะ, ปวิเวก, โวสัสคคะ, จริยา,
ฌานวิโมกข์, ภาวนาธิฐานชีวิต แล้วขยายความออกไป

เนื้อหาของเรื่องในปฏิสัมภิทามรรคทั้ง ๓ วรรค ซึ่งมี ๓๐ กถา โดยแบ่ง
ออกเป็นวรรคละ ๑๐ กถา ดังกล่าวมานี้ ว่าโดยย่อที่สุดก็เท่ากับเป็นสารบาญเรื่อง
เท่านั้น ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร อัครสาวกของพระพุทธองค์ได้แสดงไว้อย่าง
ละเอียด โดยตั้งเป็นหัวข้อ เรียกว่า อุทเทส แล้วอธิบายขยายความออกไปอย่าง
ละเอียด ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาอย่าง
ถูกต้องชัดเจน เพราะฉะนั้น ปฏิสัมภิทามรรคปกรณ์นี้ จึงกล่าวได้ว่ามีมาแต่ครั้ง
พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ในทางการศึกษา เราจะเห็นได้ว่า ท่านพระสารีบุตร
เป็นคณาจารย์ใหญ่ มีศิษยานุศิษย์ในสำนักมาก การศึกษาในสำนักของท่านจึงจำเป็นต้อง
มีตำราอันเป็นแบบแผน ในอรรถกถาปฏิสัมภิทามรรคชื่อสังฆธรรมปกาสนี กล่าวไว้
ว่า ท่านพระอานนท์ผู้เป็นธรรมทัฬหาคาริกได้ฟังปกรณ์นี้ จึงได้ยกขึ้นสู่การสังคายนา

(๓๔)

ในครั้งปฐมสังคีตกาลนั้นด้วย ทั้งนี้ย่อมหมายถึงท่านพระอานนท์ก็ได้เป็นศิษย์ ได้ศึกษามาจากพระสารีบุตรด้วย ท่านพระอานนท์ได้ยืนยันไว้ในเถรคาถาว่า ท่านได้ศึกษาพระธรรมมาจากพระพุทธเจ้า แยกหมื่นสองพันพระธรรมชั้นตรี ได้ศึกษามาจากพระภิกษุซึ่งหมายถึงพระสารีบุตรเป็นต้น อีกสองพันพระธรรมชั้นโท เรื่องนี้เป็นข้อที่ท่านได้รับยกย่องว่าเป็นธรรมกถึกคาริก คือเป็นขุนคลังแห่งพระธรรมนั้นเทียว ด้วยทรงจำไว้ให้ทั้งหมด และปรกณีก็น่าจะได้มีการบันทึกไว้แต่ครั้งพุทธกาล สำหรับเป็นแบบเรียนของท่านผู้นั้นด้วย

ประวัติ พระสารีบุตรโดยย่อ

ประวัติพระสารีบุตรนี้ ได้มีพิสดารแล้วในพุทธานุพุทธประวัติ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงขอนำมากล่าวไว้ในที่นี้พอเป็นสังเขป ท่านเกิดในตระกูลพราหมณ์ บิดาชื่อวังคันตะ มารดาชื่อสารี เกิดที่บ้านนาลกะ หรือนาลันทะ ใกล้กรุงราชคฤห์ เดิมชื่อ อุกติสสะ มีสหายที่ชอบพอกันอยู่ท่านหนึ่ง ชื่อ โกลิตะ เป็นบุตรพราหมณ์เหมือนกัน อยู่ใกล้กัน ภายหลังสหายนี้ชื่อ พระโมคคัลลานเถระ เมื่อเป็นภุคค์สหายสองสหายนี้ชอบพอกันมาก ทั้งอุกติสสะและโกลิตะ เป็นผู้ที่มีบริวารมาก ภายหลังเมื่อหน้ายฆราวาสวิสัย ออกบวชในสำนักสัตถุชัยปริพาชก เรียนจบลัทธิตถุชัย และได้เป็นคณาจารย์ใหญ่สอนศิษย์ในลัทธิตถุชัยนี้ ต่อมาได้พบพระอัสสชิเถระ ซึ่งท่านเป็นหนึ่งในพระปัจจุวัคคีย์ ได้ศึกษาธรรมอย่างย่อที่สุด ในสำนักของพระอัสสชิ สำเร็จโสดาปัตติผล แล้วนำไปบอกโกลิตปริพาชก ได้สำเร็จโสดาปัตติผลเหมือนกัน พากัน

ไปบวชในสำนักพระพุทธเจ้า ได้ฟังธรรมแล้วสำเร็จอรหัตผล ณ ถ้าสุกรชาตา
 เขากิษณุกุญ และได้นำเมื่อบวชว่า พระสารีบุตร ได้เป็นเอตทัคคะในทางปัญญา
 มีศษยานุศิษย์มาก ได้รับยกย่องว่าเป็นพระธรรมเสนาบดีของพระพุทธเจ้าผู้เป็น
 พระธรรมราชา และเป็นอัครสาวกของพระพุทธองค์ด้วย ท่านได้ทำงานเผยแผ่
 พระพุทธศาสนา มาก ได้สั่งสอนศษยานุศิษย์จนเป็นที่ปรากฏ เป็นผู้สามารถแสดง
 พระธรรมจักรและจตุราริยสังได้กว้างขวางพิสดาร เหมือนกับพระพุทธเจ้า พระธรรม
 เสนาบดีสารีบุตรได้วางแนวการสังคายนาไว้ก่อนแล้ว เช่นแสดงในสังคีตสูตร
 ทศตรสูตร อนังคนสูตร ได้ภาษิตปกรณ์ปฏิสัมภิทามรรค มหานิทเทศ จุฬนิทเทศ และ
 แม้พระคัมภีร์อภิธรรมปิฎกนั้น พระพุทธองค์ก็ได้ตรัสแก่พระสารีบุตรก่อนในมนุษยโลก

เมื่อพระสารีบุตรเป็นพระอัครสาวกของพระพุทธองค์เช่นนี้ ก็ได้เป็นกำลัง
 สั่งสอนพระพุทธศาสนาทั้งในด้านวิชาการและปฏิบัติ เพราะฉะนั้น ปฏิสัมภิทามรรค-
 ปกรณ์จึงถือได้ว่าเป็นพระคัมภีร์สำคัญอย่างยอดเยี่ยม ที่แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานของ
 การเรียนพระพุทธศาสนาในด้านคันถธุระ อันเป็นคำบรรยายธรรม พร้อมทั้งอธิบาย
 กว้างขวาง ซึ่งได้มีบันทึกการจดจำเป็นแบบฉบับสืบต่อกันมา จนได้รับยกขึ้นสู่สังคายนา
 ครั้งแรกนั้น

พระคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคฉบับภูมิพโลภิกขุ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๐ ภายหลังจากที่สมาคมศษณีย์กันคว่าทางพระพุทธศาสนา
 ได้นำพระคัมภีร์อัฐรสาลินีแปลเป็นภาษาไทยเล่มสุดท้าย ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาท

(๓๖)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว นายมณีพันธ์ จารุกุล อุปนายกสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้เริ่มงานวิจัยพระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรค ด้วยประสงค์จะศึกษาและเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากนายทอง หงส์ลดาธรมภ์ (มหาภิรมย์) กรรมการที่ปรึกษาของสมาคม ฯ ซึ่งบัดนี้ได้ว่างลับไปแล้ว พระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรค เป็นคัมภีร์ที่นับได้ว่ายากแก่การศึกษา มากกว่าคัมภีร์ใด ๆ ในพระไตรปิฎก คุณมหาทอง ฯ ได้เล่าว่า ได้มีคำพังเพยในหมู่พระภิกษุสงฆ์ของเราว่า ถ้าหากผู้ใดศึกษาพระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคแล้ว จะต้องเป็นบ้า จึงปรากฏว่าไม่มีผู้ใดสนใจศึกษาพระคัมภีร์นี้มากนัก

การวิจัยพระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคนี้ ได้อาศัยอรรถกถาสัทธรรมปกาสินี ฉบับของมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ซึ่งมีอยู่เพียงภาคต้นเป็นคัมภีร์ประกอบ โดยข้าพเจ้าเป็นผู้แปลเป็นภาษาไทย ได้แปลไปจนจบคัมภีร์ด้วยความยากลำบาก แล้วจึงได้พบว่า เป็นคัมภีร์ที่ปริวรรตมาจากอักษรขอม แต่ยังไม่ได้ชำระให้ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะเมื่อสอบกับคัมภีร์ของสมาคมบาลีปกรณ์ของอังกฤษ และฉบับฉันทบุรีสังคีติของพม่าแล้ว พบข้อบกพร่องอยู่มาก จำเป็นจะต้องตรวจชำระต้นฉบับภาษาบาลีให้ถูกต้องเสียก่อน จึงจะแปลเป็นภาษาไทยได้ถูกต้อง นายมณีพันธ์ จารุกุล ได้ใช้เวลา ๕ ปี ทำงานนี้จนถึงขั้นตอนนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ สมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้ขอพระบรมราชานุญาตยกทุนนิธิภูมิพลโลกิย ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๖ ขึ้นเป็นมูลนิธิ โอกาสนี้ได้มอบงานชำระพระคัมภีร์สังธรรมปกาสินีที่ได้ทำค้างไว้แก่มูลนิธิภูมิพลโลกิยดำเนินการต่อไป มูลนิธิ ฯ ได้ชำระต้นฉบับ

พระคัมภีร์อรรถกถานั้น พร้อมทั้งตั้งข้อ ทำหัวเรื่อง และรายละเอียดต่าง ๆ ด้วย
 เหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องสอบสวนชำระพระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคให้ถูกต้อง สอด-
 คล้องกันโดยตลอด ได้มอบภาระนี้ให้แก่ นายวิเชียร บำรุงผล ป.ธ.๘ ผู้ชำนาญการ
 ของมูลนิธิฯ ซึ่งบัดนี้ได้ว่างลับไปแล้ว เป็นผู้ตรวจสอบชำระต้นฉบับบาลีปฏิสัมพันธ์ามรรค
 ปกรณ์จากฉบับพระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๓๑ ทำข้อให้ตรงกันกับอรรถกถา
 สัทธรรมปาสนี ฉบับภูมิพโลภิกขุ โดยได้แบ่งพระคัมภีร์นี้ออกเป็น ๒ ภาค คือ ปฐมภาค
 เริ่มตั้งแต่มาติกาในมหาวรรคอันเป็นวรรคที่ ๑ จนถึงอานาปานัสสติกถา ซึ่งเป็น
 กถาที่ ๓ นั้นตอนหนึ่ง และ ทศกัณฐกถา เริ่มตั้งแต่อินทริยกถา อันเป็นกถาที่ ๔ ใน
 มหาวรรคไปจนจบปัญญาวรรคที่ ๓ เป็นอันจบทั้งพระคัมภีร์บริบูรณ์ซึ่งจะมีประโยชน์
 ในงานศึกษาค้นคว้าความรู้ทางพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

การจัดพิมพ์เป็นพากย์คู่ฉบับภูมิพโลภิกขุ

โดยที่คัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรคปกรณ์ที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร ได้ภาษิตไว้
 เป็นพระคัมภีร์สำคัญที่เป็นหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ท่านอาจารย์พุทธโฆษาจารย์ได้ถือ
 เป็นอุเทศในการรจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรคอันมีชื่อเสียง และเป็นคัมภีร์อ้างอิงภาคสถาน
 ของปกรณ์พระพุทธศาสนาอื่น ๆ อีกมาก จึงมีคุณค่ามากแก่การศึกษาและปฏิบัติใน
 พระไตรปิฎก มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ได้พิจารณาเห็นว่า เพื่อประโยชน์และสะดวกแก่การ
 ค้นคว้าทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อจะได้ทำความเข้าใจพระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรค
 ได้ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติได้ถูกต้องด้วย มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ จึงมีความประสงค์

(๓๘)

ทำเป็นไทพากย์หรือพากย์คู่ คือ ภาษาบาลีข้างหนึ่ง ภาษาไทยข้างหนึ่ง ในหน้า
เดียวกันตลอดทั้งคัมภีร์ ในการทำเฉพาะพากย์ภาษาบาลีได้แบ่งเป็น ๒ ภาคด้วยกัน
คือ ภาค ๑ มี ๓๒๒ หน้า ภาค ๒ มี ๓๕๘ หน้า เพื่อการแบ่งรูปเล่มในพากย์คู่บาลี
และไทย มีความพอเหมาะแก่เล่มและเรื่อง จึงได้แบ่งภาษาบาลีเดิม ๒ ภาค เป็น
ตอนได้ ๔ ตอน ดังนี้

ภาค ๑ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เริ่มตั้งแต่มหาวรรค ซึ่งประกอบด้วยมาติกาและญาณกถา
๓๘ นิตเทศ

ตอนที่ ๒ เริ่มตั้งแต่ญาณกถานิตเทศที่ ๓๘ คืออรรถสันตสสนญาณ-
นิตเทศ ไปจนถึงทิวฎีกา ๑๖ นิตเทศ และอานา-
ปานัสสติกา ว่าด้วยเรื่องกำหนดลมหายใจเข้า และ
ลมหายใจออกจนจบ

ภาค ๒ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เริ่มตั้งแต่ อินทริยกา ว่าด้วยอินทริย ๕ ประการ
ไปจนถึง มณฑปเขยยกถา ว่าด้วยของใส่ที่ควรติด ๓ ประ-
การ คือ เทศนา การแสดงธรรม ผู้รับทาน และ
พรหมจรรย์

ตอนที่ ๒ เริ่มด้วย ยุคนทชวรรค อันเป็นวรรคที่ ๒ ซึ่งมี ๑๐ กถา
ด้วยกัน และปัญญาวรรค วรรคสุดท้ายมี ๑๐ กถา เช่น
เดียวกัน

ในการแปลปฏิสัมพันธ์ตามรศกปรณนี้ อาจารย์เขียน วงศ์ศรีสังข์ ป.ธ.๙ ซึ่ง
 บัณฑิตได้ล่วงลับไปแล้ว และ อาจารย์พิสิฐ เจริญสุข ป.ธ.๙ ได้ชำระสอบทานและแปล
 เป็นภาษาไทยไว้

สำหรับการพิมพ์ปฏิสัมพันธ์ตามรศกปรณ พากย์คู่ภาษาบาลีไทย ภาค ๓ (บาลี
 ภาค ๒ ตอน ๑) นี้ คุณเจริญ หวังบุญสัมฤทธิ์ มีจิตศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนา
 ได้บริจาคเงินสร้างถวายเป็นพุทธบูชา

สำหรับปฏิสัมพันธ์ตามรศกปรณนี้ ในอรรถกถาพรรณนาไว้ว่า ท่านพระสารีบุตร
 ผู้เป็นพระธรรมเสนาบดี คือเป็นแม่ทัพธรรมของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระธรรมราชา คือ
 จอมทัพธรรม มีพระสัทธรรมซึ่งเป็นคฤประทีปดวงใหญ่ ได้ตามประทีปนั้นไว้เพื่อจะ
 กำจัดเสียซึ่งความมืดมน คือกิเลสอันมีอยู่ในดวงใจของเวไนยชน การที่ได้ภาษิตปกรณ
 นี้ไว้ ก็โดยปรารถนาจะตามประทีปให้โพลงอยู่ไม่ขาดสาย ตลอดห้าพันพระวัสสา
 เพราะฉะนั้น ท่านผู้สร้างพระคัมภีร์นี้จึงได้นามว่า เป็นผู้ช่วยตามประทีปคือพระ-
 สัทธรรม คำสอนของพระบรมศาสดาให้ดำรงยั่งยืนอยู่ชั่วนกาลนาน เป็นการต่ออายุ
 พระพุทธศาสนาไม่ให้ขาดสายสืบต่อไป บุญกุศลอันใดอันเกิดจากการสร้างพระคัมภีร์นี้
 บุญกุศลนั้นจักเป็นไปเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อความสุขของชาวโลก
 ทั่วทุกนัย โลกจักถึงซึ่งความสุขตลอดกาลนาน.

๗๗ เสิชรไชย

(นายสิริ เพ็ชรไชย)

หัวหน้าฝ่ายวิชาการมูลนิธิภูมิพลโลกิกุ

คณะผู้ดำเนินงานจัดสร้างพระคัมภีร์
ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย
ของ มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ

นายมนต์พันธ์ จารุกุล

อุปนายกสมาคมศูนย์คนกว้าทางพระพุทธศาสนา,
กรรมการผู้จัดการมูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ
และผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอม
และอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ

เป็นหัวหน้าคณะผู้ดำเนินงาน

นางอุษา จารุกุล

นายกสมาคมศูนย์คนกว้าทางพระพุทธศาสนา
ผู้บรรยายธรรมะของสมาคม ฯ กรรมการ
ผู้ช่วยผู้จัดการมูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ และรอง
ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอม ฯ

เป็นหัวหน้าฝ่ายธุรการ

นายสิริ เพ็ชรไชย

กรรมการสมาคมศูนย์คนกว้าทางพระพุทธศาสนา,
กรรมการมูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ และหัวหน้าฝ่าย
วิชาการโครงการปริวรรตอักษรขอม และอักษร
โบราณท้องถิ่น ฯ

เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะนักวิชาการผู้จัดทำ
พระคัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ามรรค บาลี-ไทย
ฉบับภูมิพโลภิกขุ

- | | | |
|------------------------------|-----------------|-----------------------|
| ๑. นายสิริ เพ็ชรไชย | ป.ธ.๙ | ประธานกรรมการตรวจชำระ |
| ๒. นายวิเชียร บำรุงผล | ป.ธ.๙ | กรรมการ |
| ๓. นายพิสิฐ เจริญสุข | ป.ธ.๙ | กรรมการ |
| ๔. นายเขียน วงศ์ศรีสังข์ | ป.ธ.๙ | กรรมการและเลขานุการ |
| ๕. นางสาวเกษสุดา สุประคิษฐ์ | ป.กศ.สูง | ปริวรรตจากอักษรขอม |
| ๖. นางสาวปรางทิพย์ แยมเพกา | ศศ.บ.(โบราณคดี) | ปริวรรตจากอักษรขอม |
| ๗. นายอารมณ สุคใจ | ศศ.บ.(โบราณคดี) | ปริวรรตจากอักษรขอม |
| ๘. นางสุนันทา วุฒิมานานนท์ | ศศ.บ.(โบราณคดี) | ปริวรรตจากอักษรขอม |
| ๙. นางสาวศิริกุล เอกศาสตร์ | ศศ.บ.(โบราณคดี) | ปริวรรตจากอักษรขอม |
| ๑๐. นางสาวกุสุมา รอดวรรณะ | ศศ.บ.(โบราณคดี) | ปริวรรตจากอักษรขอม |
| ๑๑. นายวิรัตน์ อุณาทรวางกูร | ป.ธ.๙ | อ่านทานกับอักษรขอม |
| ๑๒. นายทองย้อย แสงสินชัย | ป.ธ.๙ | อ่านทานกับอักษรขอม |
| ๑๓. พระมหาบุญศักดิ์ รัตนวงศ์ | ป.ธ.๑ (เขมร) | อ่านทานกับอักษรขอม |
| ๑๔. พระมหาประยงค์ ศรีเงินยวง | ป.ธ.๑ | อ่านทานกับอักษรขอม |
| ๑๕. นายบุญนาค สะแกนอก | ป.ธ.๕ | อ่านทานกับอักษรขอม |
| ๑๖. นายสรรเสริญ หิตะโกเมท | ป.ธ.๖, M.A. | อ่านทานกับอักษรขอม |
| ๑๗. นายประสิทธิ์ ศรีสมุทร | ป.ธ.๕, M.A. | อ่านทานกับอักษรขอม |

(๔๒)

๑๘. นางสาวปราณีพิทย์ แยมเพกา ศศ.บ.(โบราณคดี) อ่านทานกับอักษรขอม
๑๙. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย ศศ.บ.(โบราณคดี) ตรวจสอบตามต้นฉบับ
๒๐. นายสุบิน พุทธิแก้ว ป.ธ.๖ ตรวจสอบตามต้นฉบับ
๒๑. อุบาสิกาสมาศรี จารุเพ็ง บ.ศ.๙ ตรวจสอบตามต้นฉบับ
๒๒. นายนิพนธ์ เทียมจันทร์ ป.ธ.๖, พ.กศ. ตรวจสอบตามต้นฉบับ
๒๓. นางสาวศิริรัตน์ กลัดจ่าย บ.ศ.๘ ควบคุมการแก้ไขต้นแบบ
๒๔. นางสาวชลอ สว่างช่วง ตรวจสอบความเรียบร้อยของต้นแบบ
และดำเนินการจัดพิมพ์
-



พระคัมภีร์
ปฐีสัมภิตามรรค
บาลี - ไทย

ภาค ๓

PAṬISAMBHIDĀMAGGA

Pāli-Thai

Part III

ฉบับภูมิพโลภิกขุ



พุทธศักราช ๒๕๓๓

สารบัญ
พระคัมภีร์ปฎิสนัภิทานมรรค
(บาลี-ไทย)
ภาค ๓

เรื่อง	หน้า
๔. อินทริยกถา	
๑. ปฐมสูตตันตนิทเทศ	๑
๒. ทุตติยสูตตันตนิทเทศ	๗
๓. ตติยสูตตันตนิทเทศ	๓๘
๔. จตุตถสูตตันตนิทเทศ	๕๘
๕. อินทริยสโมธาน	๗๘
๕. วิโมกษกถา	
๑๐๓	
๖. กตติกถา	
๒๐๔	
๗. กรรมกถา	
๒๑๘	
๘. วิภัสสาสกถา	
๒๒๒	
๙. มรรคกถา	
๒๒๗	
๑๐. มัตถเปยยกถา	
๒๓๗	

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมุลนิธิภูมิพโลภิกขุ

คำย่อ		คำเต็ม
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกฺขุณี.	วินยปิฎก	ภิกฺขุณีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. ส.	ทีฆนิกาย	สีลภฺขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคฺค
ม. มฺุ.	มชฺฐิมนิกาย	มฺุลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฐิมนิกาย	มชฺฐิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฐิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
ส. ส.	สํยุตฺตนิกาย	สคาถวคฺค
ส. นิ.	สํยุตฺตนิกาย	นิตานวคฺค
ส. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิกาย	ขนฺธวารวคฺค
ส. สฬา.	สํยุตฺตนิกาย	สฬายตนวคฺค
ส. มหา.	สํยุตฺตนิกาย	มหาวารวคฺค
องฺ. เอกก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	เอกกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	ทุกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม
อง. ติก.	องคฺตุตฺตริกกาย ติกนิပါတ
อง. จตฺกุก.	องคฺตุตฺตริกกาย จตฺกุกนิပါတ
อง. ปญฺจก.	องคฺตุตฺตริกกาย ปญฺจกนิပါတ
อง. ฉกุก.	องคฺตุตฺตริกกาย ฉกุกนิပါတ
อง. สตฺตก.	องคฺตุตฺตริกกาย สตฺตกนิပါတ
อง. อฏฺจก.	องคฺตุตฺตริกกาย อฏฺจกนิပါတ
อง. นวก.	องคฺตุตฺตริกกาย นวกนิပါတ
อง. ทสก.	องคฺตุตฺตริกกาย ทสกนิပါတ
อง. เอกาทสก.	องคฺตุตฺตริกกาย เอกาทสกนิပါတ
ขุ. ขุ.	ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปาจ
ขุ. ฐ.	ขุทฺทกนิกาย ฐมฺมปทคาถา
ขุ. อุ.	ขุทฺทกนิกาย อุทาน
ขุ. อิติ.	ขุทฺทกนิกาย อิติวุตฺตก
ขุ. สุ.	ขุทฺทกนิกาย สุตฺตนิပါတ
ขุ. วิ.	ขุทฺทกนิกาย วิมานวตฺถุ
ขุ. เปต.	ขุทฺทกนิกาย เปตวตฺถุ
ขุ. เถร.	ขุทฺทกนิกาย เถรคาถา
ขุ. เถรี.	ขุทฺทกนิกาย เถรีคาถา
ขุ. ชา.	ขุทฺทกนิกาย ชาตก
ขุ. มหา.	ขุทฺทกนิกาย มหานิทฺเทศ
ขุ. จุฬ.	ขุทฺทกนิกาย จุฬนิทฺเทศ
ขุ. ป.	ขุทฺทกนิกาย ปฏิสมฺภิทามคฺค

คำย่อ	คำเต็ม	คำเต็ม	
ช. อ.	ช. อ. ๑๑๑๑๑๑๑๑	ชุกุทกนิกาย	อปทาน
ช. พุทฺธ.	ช. พุทฺธ. ๑๑๑๑๑๑๑๑	ชุกุทกนิกาย	พุทฺธวิส
ช. จริยา.	ช. จริยา. ๑๑๑๑๑๑๑๑	ชุกุทกนิกาย	จริยาปิฎก
อภ. ส.	อภ. ส. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสังคณี
อภ. วิ.	อภ. วิ. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	วิภังค
อภ. ฐา.	อภ. ฐา. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	ธาตูกถา
อภ. ป.	อภ. ป. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	ปุคฺคิลปณฺณตฺติ
อภ. ก.	อภ. ก. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	กถาวัตถุ
อภ. ย.	อภ. ย. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	ยมก
อภ. ป.	อภ. ป. ๑๑๑๑๑๑๑๑	อภิธมฺมปิฎก	ปฏจาน

วิธีใช้ เช่น วิ.มหาวิภังค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่างๆ

คำย่อ	คำเต็ม	
สี.	สีหฬไปตถก	(ฉบับสิงหฬ)
ม.	มรุมมไปตถก	(ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฺฐสงฺคีติไปตถก	(ฉบับสังคายนาคครั้งที่ ๖)
รา.	รามณฺณไปตถก	(ฉบับมอญ)
โป.	โปราณไปตถก	(ฉบับไบลานเก่า)
อ.	อิงฺคฺลิสไปตถก	(ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า อ.)
ก.	กตฺถจิปไปตถก	(คัมภีร์บางฉบับ)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET

as used in this p̄ali text

of

THE BHŪMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

a ā ī i ī , u ū e o

CONSONANTS - 33

ก ka ข kha กิ ga ฆ gha ง na

จ ca ฉ cha ฌ ja ฉ จha ญ ña

ฎ ฏ ta ฐ tha ฑ ฒ da ฒ dha ณ na

ต ta ถ tha ท ฒ da ฐ dha ฒ na

ป pa ฝ pha พ ba ภ bha ม ma

ย ya ร ra ล la ว va

ส sa ห ha ฬ la ฌ m

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก ka กā k̄a กิ ki ก̄i k̄i
ก ku ก̄u k̄u เก ke โก ko

พระคัมภีร์
ปฏิสัมพันธ์ามรรค
บาลี-ไทย
ภาค ๓

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย
ปฏีสัมภิตามรรค

ภาค ๓

๔. อินทริยกถา

๑. ปฐิมสูตตุนตนิทเทส

๑๘๔. เอวมเม สุตํ : เอกํ สมยํ
ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตวเน อนาถ-
ปิณฑิกสูสाराเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ "ภิกฺขโว"ติ. "ภทฺนฺเต"ติ เต
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุ. ภควา
เอตทโวจ : ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ.
กตมานิ ปณฺจ ? สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ
สตีนฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ. อิมานิ
โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทฺริยานิ?

๔. อินทริยกถา

๑. ปฐิมสูตตุนตนิทเทส

๑๘๔. ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้ว อย่าง
นี้ : สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่
ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถ-
ปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี. ณ ที่นั้น
แล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
ว่า "คฤกรภิกษุทั้งหลาย". ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว. พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า : คฤกรภิกษุทั้งหลาย
อินทริย ๕ ประการนี้. ๕ ประการเป็น
ไฉน ? คือ สัทอินทริย ๑ วิริยอินทริย ๑

๑ ส. มทา. ๑๘/๒๕๖.

สัทนทรีย์ ๑ สมานทรีย์ ๑ ปัญญินทรีย์ ๑.
คูกรภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการนี้แล.

๑๘๕. อิมานิ ปณฺจินทฺริยานิ กติหา-
กาเรหิ วิสุชฺฌนฺติ ? อิมานิ ปณฺจินทฺริยานิ
ปณฺณรสนฺธิ^๑ อากาเรหิ วิสุชฺฌนฺติ. อสฺสทฺเต
ปุกฺกเล ปริวชฺชยโต สทฺเต ปุกฺกเล เสวโต
ภชโต ปยิริปาสโต ปาสาถนฺเีย^๒ สุตฺตนฺเต
ปจฺจเวกฺขโต อิมเหติ ตีหากาเรหิ สทฺธินทฺริยํ
วิสุชฺฌนฺติ. กุสีเต ปุกฺกเล ปริวชฺชยโต
อารทฺธวีริเย ปุกฺกเล เสวโต ภชโต
ปยิริปาสโต สมฺมปฺปชานเณ ปจฺจเวกฺขโต
อิมเหติ ตีหากาเรหิ วีริยนทฺริยํ วิสุชฺฌนฺติ.

๑๘๕. อินทรีย์ ๕ ประการนี้ย่อ
หมดจดด้วยอาการเท่าไร ? อินทรีย์ ๕
ประการนี้ย่อหมดจดด้วยอาการ ๑๕. เมื่อ
บุคคลหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา สมาคม
คบหา นั่งใกล้บุคคลผู้มีศรัทธา (และ)
พิจารณาพระสูตรอันเป็นเหตุนำมา ซึ่งความ
เลื่อมใส สัทนทรีย์ย่อหมดจดด้วย
อาการ ๓ เหล่านี้. เมื่อบุคคลหลีกเลี่ยง
บุคคลผู้เกียจคร้าน สมาคม คบหา นั่งใกล้
บุคคลผู้ปรารภความเพียร (และ) พิจารณา
สัมปชาน วีริยนทรีย์ ย่อหมดจดด้วย
อาการ ๓ เหล่านี้.

มฺกุจฺจสฺสตี ปุกฺกเล ปริวชฺชยโต อฺปมฺกุจฺจิตฺตสฺสตี เมื่อบุคคลหลีกเลี่ยง บุคคลผู้มีสติหลงลืม
ปุกฺกเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต สมาคม คบหา นั่งใกล้บุคคลผู้มีสติตั้งมั่น

^๑ ปณฺณรสนฺธิติปิ ปาโล.

^๒ ฉ. ปสาถนฺเีย.

คุณวัชชัย ธรรมศาสตร์วัช

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สติปัญญาเน ปจฺจเวกฺขโต อิมฺหิ (และ) พิจารณาสติปัญญา สตินทรีย์ยอม
 ตีหากาเรหิ สตินทรีย์ วิสุชฺฌติ. อสมฺหิตเต ทมจคด้วยอาการ ๓ เหล่านี้. เมื่อบุคคล
 ปุคฺคเล ปรีวชฺชยโต สมหิตเต ปุคฺคเล หลีกเลี้ยงบุคคลผู้มีใจไม่มั่นคง สมาคม
 เสวโต ภาชโต ปยิริปาสโต ฌานวิโมกฺเข คบหา นั่งใกล้พวกบุคคลมีใจมั่นคง (และ)
 ปจฺจเวกฺขโต อิมฺหิ ตีหากาเรหิ พิจารณาฌานและวิโมกข์ สมาธิทรีย์ยอม
 สมหินทรีย์ วิสุชฺฌติ. ทุပ္ปณฺเณ ปุคฺคเล ทมจคด้วยอาการ ๓ เหล่านี้. เมื่อบุคคล
 ปรีวชฺชยโต ปณฺณวเนเต ปุคฺคเล เสวโต หลีกเลี้ยงบุคคลทรมปัญญา สมาคม คบหา
 ภาชโต ปยิริปาสโต คมฺภีรณาณจริยํ นั่งใกล้บุคคลผู้มีปัญญา (และ) พิจารณาญาณ-
 ปจฺจเวกฺขโต อิมฺหิ ตีหากาเรหิ ปณฺณินทรีย์ จริยาอันลึกซึ้ง ปัญฺฑินทรีย์ยอมทมจคด้วย
 วิสุชฺฌติ. อิติเม^๑ ปณฺจ ปุคฺคเล ปรีวชฺชยโต อาการ ๓ เหล่านี้. เมื่อบุคคลหลีกเลี้ยง
 ปณฺจ ปุคฺคเล เสวโต ภาชโต ปยิริปาสโต บุคคล ๕ จำพวก สมาคม คบหา นั่งใกล้
 ปณฺจ สุตฺตนตฺกฺขนฺธึ ปจฺจเวกฺขโต อิมฺหิ บุคคล ๕ จำพวก (และ) พิจารณาจำนวน
 ปณฺณรสี อากาเรหิ อิมานิ ปณฺจินทรีย์านิ พระสูตร ๕ ประการดังกล่าวมานี้ อินทรีย์ ๕
 วิสุชฺฌนฺติ. เหล่านี้ยอมทมจคด้วยอาการ ๑๕ เหล่านี้.

(เช่นกัน)

กตฺติหากาเรหิ ปณฺจินทรีย์านิ บุคคลยอมเจริญอินทรีย์ ๕ ด้วย
 ภาวียนฺติ, กตฺติหากาเรหิ ปณฺจณฺนํ อินทรีย์านํ อาการเท่าไร ? การเจริญอินทรีย์ ๕ ย่อม
 ภาวนา โหติ ? ทสหากาเรหิ ปณฺจินทรีย์านิ มีด้วยอาการเท่าไร ? บุคคลยอมเจริญ

^๑ ฉ. อิติ อิม.

ปฐมสัมภวามวรรค ป-ท.๓-๑

ภาวียนุตติ, ทสหากาเรหิ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ อินฺทฺริยํ ๕ คัวยอาการ ๑๐ การเจริญ
 ภาวนา โหติ. อสฺสทฺธิยํ ปชทฺนฺโต อินฺทฺริยํ ๕ ย่อมมีด้วยอาการ ๑๐. บุคคล
 สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวติ, สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวนฺโต เมื่อละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ชื่อว่าเจริญ
 อสฺสทฺธิยํ ปชทฺติ, โกสชฺชํ ปชทฺนฺโต สทฺธินฺทฺริยํ เมื่อเจริญสทฺธินฺทฺริยํ ชื่อว่าละ
 วัริยีนฺทฺริยํ ภาเวติ, วัริยีนฺทฺริยํ ภาเวนฺโต ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา เมื่อละความเป็นผู้
 โกสชฺชํ ปชทฺติ, ปมาทํ ปชทฺนฺโต สตินฺทฺริยํ เกียจคร้าน ชื่อว่าเจริญวัริยีนฺทฺริยํ เมื่อ
 ภาเวติ, สตินฺทฺริยํ ภาเวนฺโต ปมาทํ เจริญวัริยีนฺทฺริยํ ชื่อว่าละความเป็นผู้เกียจ-
 ปชทฺติ, อุตฺถจฺจํ ปชทฺนฺโต สฺมาธินฺทฺริยํ คร้าน เมื่อละความประมาท ชื่อว่าเจริญ
 ภาเวติ, สฺมาธินฺทฺริยํ ภาเวนฺโต อุตฺถจฺจํ สตินฺทฺริยํ เมื่อเจริญสตินฺทฺริยํ ชื่อว่าละความ
 ปชทฺติ, อวิชฺชํ ปชทฺนฺโต ปณฺณินฺทฺริยํ ประมาท เมื่อละอุทฺถจฺจํ ชื่อว่าเจริญ
 ภาเวติ, ปณฺณินฺทฺริยํ ภาเวนฺโต อวิชฺชํ สฺมาธินฺทฺริยํ เมื่อเจริญสฺมาธินฺทฺริยํ ชื่อว่า
 ปชทฺติ. อิมฺเห ทสหากาเรหิ ปณฺจอินฺทฺริยานิ ละอุทฺถจฺจํ เมื่อละอวิชชา ชื่อว่าเจริญ
 ภาวียนุตติ, อิมฺเห ทสหากาเรหิ ปณฺจนฺนํ ปณฺณินฺทฺริยํ เมื่อเจริญปณฺณินฺทฺริยํ ชื่อว่าละ
 อินฺทฺริยานํ ภาวนา โหติ. อวิชชา. บุคคลย่อมเจริญอินฺทฺริยํ ๕ คัวย
 อาการ ๑๐ เหล่านี้ การเจริญอินฺทฺริยํ ๕
 ย่อมมีด้วยอาการ ๑๐ เหล่านี้.

กตฺติหากาเรหิ ปณฺจอินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ อินฺทฺริยํ ๕ ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญ
 โหนฺติ สุภาวิตานิ. ทสหากาเรหิ แล้ว อบรมกัแล้วด้วยอาการเท่าไร ?
 ปณฺจอินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ โหนฺติ สุภาวิตานิ. อินฺทฺริยํ ๕ ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว

คุณธวัชชัย ธรรมวงศ์วัช
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสฺสทฺธิทฺธิยสฺส^๑ ปหีนฺตฺตา สฺบฺปหีนฺตฺตา อบรมคิแล้วทัวยอาการ ๑๐ คือสัทฺธิทฺธิย
 สทฺธิทฺธิย ภาวิทฺ ฺโทติ สฺภาวิทฺ, ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมคิแล้ว
 สทฺธิทฺธิยสฺส ภาวิทฺตฺตา - สฺภาวิทฺตฺตา เพราะละอสฺสทฺธิทฺธิยคิแล้ว ความเป็นผู้ไม่มี
 อสฺสทฺธิย ปหีนฺ ฺโทติ สฺบฺปหีนฺ, โกสชฺชสฺส ศรัทธา ย่อมเป็นอันบุคคลละแล้ว ละคิแล้ว
 ปหีนฺตฺตา สฺบฺปหีนฺตฺตา วิริยฺนทฺธิย ภาวิทฺ เพราะเป็นผู้เจริญ อบรมสัทฺธิทฺธิยคิแล้ว
 ฺโทติ สฺภาวิทฺ, วิริยฺนทฺธิยสฺส ภาวิทฺตฺตา วิริยฺนทฺธิยย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรม
 สฺภาวิทฺตฺตา โกสชฺช ปหีนฺ ฺโทติ สฺบฺปหีนฺ. คิแล้ว เพราะเป็นผู้ละความเป็นผู้เกียจ-
 คร้านคิแล้ว ความเป็นผู้เกียจคร้านย่อมเป็น
 อันบุคคลละแล้ว ละคิแล้ว เพราะเป็น
 ผู้เจริญอบรมวิริยฺนทฺธิยคิแล้ว.

ปมาทสฺส ปหีนฺตฺตา สฺบฺปหีนฺตฺตา สติทฺธิย
 ภาวิทฺ ฺโทติ สฺภาวิทฺ, สติทฺธิยสฺส สติทฺธิยย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรม
 ภาวิทฺตฺตา สฺภาวิทฺตฺตา ปมาโท ปหีนฺ ฺโทติ สฺบฺปหีนฺ, อุตฺถจฺจสฺส ปหีนฺตฺตา คิแล้วเพราะละความประมาทได้ เพราะละ
 ภาวิทฺ สฺภาวิทฺ, ปมาโท ปหีนฺ ฺโทติ สฺบฺปหีนฺ, ความประมาทได้คิแล้ว ความประมาทย่อม
 สฺบฺปหีนฺตฺตา สฺมาธิทฺธิย ภาวิทฺ ฺโทติ ผู้เจริญ อบรมสติทฺธิยคิแล้ว สฺมาธิทฺธิย
 สฺภาวิทฺ, สฺมาธิทฺธิยสฺส ภาวิทฺตฺตา ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมคิแล้ว
 สฺภาวิทฺตฺตา อุตฺถจฺจ ปหีนฺ ฺโทติ สฺบฺปหีนฺ, เพราะเป็นผู้ละอุทฺถจฺจคิแล้ว อุทฺถจฺจย่อม
 อวิชฺชาย ปหีนฺตฺตา สฺบฺปหีนฺตฺตา ปณฺธิทฺธิย เป็นอันบุคคลละแล้ว ละคิแล้วเพราะเป็น

^๑ ฉ. อสฺสทฺธิยสฺส.

คุณวชิชชัย ธรรมวงศ์วชิช

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ภาวิต โหติ สุภาวิต, ปณฺณิทรียสฺส
ภาวิตตฺตา สุภาวิตตฺตา อวิชฺชา ปหีนา
โหติ สุปฺปหีนา. อิมฺหิ ทสฺหิ^๑ อากาเรหิ
ปณฺจินฺทรียานิ ภาวิตานิ โทนฺติ สุภาวิตานิ.

ผู้เจริญ อบรมสมาธิในอินทรีย์ดีแล้ว ปัญฺธินฺทรีย
ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้ว
เพราะเป็นผู้ละอวิชชาดีแล้ว อวิชชาย่อม
เป็นอันบุคคลละแล้ว ละดีแล้ว เพราะเป็น
ผู้เจริญอบรมปัญฺธินฺทรียดีแล้ว. อินทรีย์ ๕
ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้วด้วย
อาการ ๑๐ เหล่านี้.

๑๘๖. กติหากาเรหิ ปณฺจินฺทรียานิ
ภาวียนฺติ, กติหากาเรหิ ปณฺจินฺทรียานิ
ภาวิตานิ เจว โทนฺติ สุภาวิตานิ จ
ปฏฺธิปฺสฺสทฺธานิ จ สุปฺปฏฺธิปฺสฺสทฺธานิ จ ?
จตุหากาเรหิ ปณฺจินฺทรียานิ ภาวียนฺติ,
จตุหากาเรหิ ปณฺจินฺทรียานิ ภาวิตานิ
เจว โทนฺติ สุภาวิตานิ จ ปฏฺธิปฺสฺสทฺธานิ
จ สุปฺปฏฺธิปฺสฺสทฺธานิ จ. โสคาปตฺติ-
มกฺกขณฺเ ปณฺจินฺทรียานิ ภาวียนฺติ,
โสคาปตฺติผลฺกฺขณฺเ ปณฺจินฺทรียานิ ภาวิตานิ
เจว โทนฺติ สุภาวิตานิ จ ปฏฺธิปฺสฺสทฺธานิ

๑๘๖. บุคคลย่อมเจริญอินทรีย์ ๕
ด้วยอาการเท่าไร ? อินทรีย์ ๕ ย่อมเป็น
อันบุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้ว ระงับแล้ว
ระงับดีแล้วด้วยอาการเท่าไร ? บุคคลย่อม
เจริญอินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๔ อินทรีย์ ๕
ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้ว
ระงับแล้ว ระงับดีแล้วด้วยอาการ ๔.
บุคคลย่อมเจริญอินทรีย์ ๕ ในขณะที่โสคา-
ปัตติมรรค อินทรีย์ ๕ ย่อมเป็นอันบุคคล
เจริญแล้ว อบรมดีแล้ว ระงับแล้ว ระงับดี
แล้วในขณะที่โสคาปัตติผล. บุคคลย่อมเจริญ

^๑ ฉ. ทสหากาเรหิ.

จ สุปปฏิบปสฺสทุธานิ จ. สกทาคามิ-
 มกุกกขณเ ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวียนฺติ,
 สกทาคามิผลกฺขณเ ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวิตานิ
 เจว โหนฺติ สุภาวิตานิ จ ปฏิบปสฺสทุธานิ
 จ สุปปฏิบปสฺสทุธานิ จ.

อินทริย์ ๕ ในขณะที่สกทาคามิมรรค อินทริย์ ๕
 ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้ว
 ระงับแล้ว ระงับดีแล้ว ในขณะที่สกทาคามิผล.

อนาคามิมกุกกขณเ ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวียนฺติ,
 อนาคามิผลกฺขณเ ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวิตานิ
 เจว โหนฺติ สุภาวิตานิ จ ปฏิบปสฺสทุธานิ
 จ สุปปฏิบปสฺสทุธานิ จ. อรหตฺตมกุกกขณเ
 ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวียนฺติ, อรหตฺตผลกฺขณเ
 ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวิตานิ เจว โหนฺติ
 สุภาวิตานิ จ ปฏิบปสฺสทุธานิ จ สุปปฏิบ-
 ปสฺสทุธานิ จ.

บุคคลย่อมเจริญอินทริย์ ๕ ในขณะที่อนาคามิ-
 มรรค อินทริย์ ๕ ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญ
 แล้ว อบรมดีแล้ว ระงับแล้ว ระงับดีแล้ว
 ในขณะที่อนาคามิผล. บุคคลย่อมเจริญ
 อินทริย์ ๕ ในขณะที่อรหัตมรรค อินทริย์ ๕
 ย่อมเป็นอันบุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้ว
 ระงับแล้ว ระงับดีแล้วในขณะอรหัตผล.

อิตฺติ จตฺสฺโส มกฺกวิสฺสุทฺธิโย จตฺสฺโส ผล-
 วิสฺสุทฺธิโย จตฺสฺโส สมฺมุจฺเจทฺวิสฺสุทฺธิโย จตฺสฺโส
 ปฏิบปสฺสทุทฺธิวิสฺสุทฺธิโย. อิมฺเหิ จตฺตุหาภาเรหิ
 ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวียนฺติ, อิมฺเหิ จตฺตุหา-
 ภาเรหิ ปณฺจินฺทุริยานิ ภาวิตานิ เจว โหนฺติ
 สุภาวิตานิ จ ปฏิบปสฺสทุธานิ จ สุปปฏิบ-

มรรควิสุทธิตี ๔ ผลวิสุทธิตี ๔ สมุจเจท-
 วิสุทธิตี ๔ ปฏิบปสสทุทวิสุทธิตี ๔ ด้วยประการ
 ดังนี้. บุคคลย่อมเจริญอินทริย์ ๕ ด้วย
 อากาการ ๔ เหล่านี้ อินทริย์ ๕ ย่อมเป็นอัน
 บุคคลเจริญแล้ว อบรมดีแล้ว ระงับแล้ว
 ระงับดีแล้วด้วยอากาการ ๔ เหล่านี้. บุคคล

ปฐมสมภาทามรรค ป-ท.๓-๑

คุณวชิชชัย ธรรมวงศ์วัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปสฺสทุธานิ จ. กตึนฺ^๑ ปุคฺคฺลानิ เท้าไรเจริญอินทรีย์ บุคคลเท้าไรเจริญ
 อินฺทฺริยภาวนา, กติ ปุคฺคฺลา ภาวิตินฺทฺริยา? อินฺทฺริย์แล้ว ? บุคคล ๘ เจริญอินทรีย์
 อญฺจนฺนิ ปุคฺคฺลानิ อินฺทฺริยภาวนา, ตโย บุคคล ๓ เจริญอินทรีย์แล้ว. บุคคล ๘
 ปุคฺคฺลา ภาวิตินฺทฺริยา^๒ กตเมสฺส อญฺจนฺนิ เหล่าไหนเจริญอินทรีย์ ? พระเสขบุคฺค ๗
 ปุคฺคฺลानิ อินฺทฺริยภาวนา ? สตฺตุนฺนญจ กัลยาณบุคฺชน ๑ บุคคล ๘ เหล่านี้เจริญ
 เสกฺขานํ บุคฺชชนกัลยาณกสฺส จ, อิมสฺส อินฺทฺริย์.
 อญฺจนฺนิ ปุคฺคฺลानิ อินฺทฺริยภาวนา.

กตเม ตโย ปุคฺคฺลา ภาวิตินฺทฺริยา ? บุคคล ๓ เหล่าไหนเจริญอินทรีย์แล้ว ?
 สวเนน พุทฺโธ ตถาคตสาวโก^๓ ชีณาสโว พระชีณาสพฺผู้เป็นสาวกพระตถาคต ชื่อว่า
 ภาวิตินฺทฺริโย, สยมมฺภูตฺตฺยฺเจเน ปจฺเจกพุทฺโธ^๔ พุทธะ ด้วยการฟัง ชื่อว่าเจริญอินทรีย์แล้ว
 ภาวิตินฺทฺริโย, อปฺปเมยฺยฺยฺเจเน ตถาคโต พระปัจเจกพุทธะ ชื่อว่าพุทธะ ด้วยอรธว่า
 อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ ภาวิตินฺทฺริโย. อิม เป็นแล้วด้วยตนเอง ชื่อว่าเจริญอินทรีย์แล้ว
 ตโย ปุคฺคฺลา ภาวิตินฺทฺริยา. อิติ อิมสฺส พระตถาคตอรหนต์สมาสสัมพุทฺธเจ้า ชื่อว่า
 อญฺจนฺนิ ปุคฺคฺลानิ อินฺทฺริยภาวนา. อิม พุทธะ ด้วยอรธว่ามีพระคุณอันพึงประมาณ
 ตโย ปุคฺคฺลา ภาวิตินฺทฺริยา. ไม่ได้ ชื่อว่ามีอินทรีย์อันเจริญแล้ว. บุคคล

^๑ อ. กตินฺน.
^๒ ส. ภาวิตินฺทฺริยาติ.
^๓ ฉ. ตถาคตสฺส สาวโก.
^๔ ฉ. ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ.

๓ เหล่านี้ เจริญอินทรีย์แล้ว. บุคคล ๔ เหล่านี้ เจริญอินทรีย์ บุคคล ๓ เหล่านี้ เจริญอินทรีย์แล้วด้วยประการดังนี้.

สุตตันตนิทเทโส ปจโม.

สุตตันตนิทเทส ที่ ๑ จบ.

๒. ทุติยสุตตันตนิทเทส

๑๘๑. สาวตถินิทานัง. ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ ? สหฺชินฺทฺริยํ วิริยฺนฺทฺริยํ สติณฺทฺริยํ สมฺมาชินฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ. เย ทิ เกจฺจิ ภิกฺขเว สมณฺวา พุราหฺมณา วา อิมेषํ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺทณฺจ อตฺถกฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทึนฺวณฺจ นิสฺสรณฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ, นเมเต ภิกฺขเว สมณฺวา พุราหฺมณา วา สมณฺเสสุ วา สมณฺสมฺมตา, พุราหฺมณฺเสสุ วา พุราหฺมณฺสมฺมตา, น จ

๒. ทุติยสุตตันตนิทเทส

๑๘๑. สาวตถินิทาน. กุกรภิกษุ ๕ ทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ เหล่านี้. อินทรีย์ ๕ เป็นไฉน ? คือ สหชินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมมาชินทรีย์ ปณณอินทรีย์. กุกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด เหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความคับคุณ โทษ และอุบายเครื่องสลัดออกแห่ง อินทรีย์ ๕ เหล่านี้ ตามความเป็นจริง กุกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น หาได้รับยกย่องว่าเป็นสมณะในหมู่สมณะ

คุณธวัชชัย ธรรมวงศ์ธวัช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปน เต^๑ อายสมนุตา สามณฺณตฺถิ^๒ วา หรือได้รับยกย่องว่าเป็นพราหมณ์ ในหมู่
พราหมณฺณตฺถิ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยฺม พราหมณ์ไม่ และท่านเหล่านั้นหาได้ทำให้
อภิณฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ. แจ้งซึ่งผล ๓ หรืออรรถผลด้วยปัญญาอันยิ่ง
เองในปัจจุบันแล้วเข้าถึงอยู่ไม่.

เย^๓ เกจิ โช ภิกฺขเว สมณา วา คูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์
พราหมณา วา อิมสฺส ปณฺจนฺนํ อินฺทริยานํ เหล่าใดเหล่าหนึ่งรู้จักซึ่งเหตุเกิด ความดับ
สมุทฺตญฺจ อตฺถงฺกมฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทินวญฺจ ญฺจ โทษ และอุบายเครื่องสลัดออกแห่ง
นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ, เต โช เม อินทรีย์ ๕ เหล่านี้ ตามความเป็นจริง
ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา สมณฺณสุ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นนั้นแล เป็นผู้ได้รับ
จ^๔ สมณสมฺมตฺตา, พฺราหฺมณฺณสุ จ^๔ ยกย่องว่าเป็นสมณะในหมู่สมณะ ได้รับ
พฺราหฺมณสมฺมตฺตา, เต จ ปนายสมนุตา ยกย่องว่าเป็นพราหมณ์ในหมู่พราหมณ์ และ
สามณฺณตฺถญฺจ พฺราหฺมณฺณตฺถญฺจ ทิฏฺฐเจว ท่านเหล่านั้นย่อมทำให้แจ้งซึ่งผล ๓ และ
ฐมฺเม สยฺม อภิณฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช อรหฺตผล ด้วยปัญญาอันรู้ยิ่งเองในปัจจุบัน
วิหรนฺตฺติ. เข้าถึงอยู่.

^๑ ฉ. น จ ปเนเต.

^๒ อี. สามณฺณตฺถิ วา พฺราหฺมณฺณตฺถิ วา,
เอวมฺปรีปี.

^๓ ฉ. เย จ โช เกจิ, อี. เย ทิ เกจิ.

^๔ ฉ. วา.

คุณวัชชัย ธรรมวงศ์วัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๑๘๘. กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ	๑๘๘. อินทริย ๕ ย่อมเกิดด้วย
อินทฺริยานํ สมุทโย โหติ, กติหากาเรหิ	อาการเท่าไร บุคคลย่อมรู้เหตุเกิดแห่ง
ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ สมุทฺยํ ปชานาติ.	อินทริย ๕ ด้วยอาการเท่าไร. อินทริย ๕
กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ อตฺถกฺโม	ย่อมดับไปด้วยอาการเท่าไร บุคคลย่อมรู้
โหติ, กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ	ความดับแห่งอินทริย ๕ ด้วยอาการเท่าไร.
อตฺถกฺมํ ปชานาติ. กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ	อินทริย ๕ มีคุณด้วยอาการเท่าไร บุคคล
อินทฺริยานํ อสฺสาโท โหติ, กติหากาเรหิ	ย่อมรู้คุณแห่งอินทริย ๕ ด้วยอาการเท่าไร.
ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ อสฺสาทํ ปชานาติ.	อินทริย ๕ มีโทษด้วยอาการเท่าไร บุคคล
กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ อาทึนโว	ย่อมรู้โทษแห่งอินทริย ๕ ด้วยอาการเท่าไร.
โหติ, กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ	อินทริย ๕ มีอุบายเป็นเครื่องสลัดออกไป
อาทึนโว ปชานาติ. กติหากาเรหิ ปณฺจนฺ	ด้วยอาการเท่าไร บุคคลย่อมรู้อุบายเป็น
อินทฺริยานํ นิสฺสรณํ โหติ, กติหากาเรหิ	เครื่องสลัดออกแห่งอินทริย ๕ ด้วยอาการ
ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ นิสฺสรณํ ปชานาติ.	เท่าไร ?

จตุตทารีสาย อากาเรหิ ปณฺจนฺ	อินทริย ๕ ย่อมเกิดด้วยอาการ ๔๐
อินทฺริยานํ สมุทโย โหติ, จตุตทารีสาย	บุคคลย่อมรู้เหตุเกิดแห่งอินทริย ๕ ด้วย
อากาเรหิ ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ สมุทฺยํ	อาการ ๔๐. อินทริย ๕ ย่อมดับไปด้วย
ปชานาติ. จตุตทารีสาย อากาเรหิ ปณฺจนฺ	อาการ ๔๐ บุคคลย่อมรู้ความดับแห่ง
อินทฺริยานํ อตฺถกฺโม โหติ, จตุตทารีสาย	อินทริย ๕ ด้วยอาการ ๔๐. อินทริย ๕
อากาเรหิ ปณฺจนฺ อินทฺริยานํ อตฺถกฺมํ	มีคุณด้วยอาการ ๒๕ บุคคลย่อมรู้คุณแห่ง

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุตสาคร คู่จินดา
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปชานาคี. ฃณจวีสติยา อากาเรหิ ฃณจณนํ	อินทริยํ ๕ คัวยอาการ ๒๕. อินทริยํ ๕
อินทฺรียานํ อสฺสํสาโท โทติ, ฃณจวีสติยา	มีโทษคัวยอาการ ๒๕ บุคคลย้อมรู้โทษแห่ง
อากาเรหิ ฃณจณนํ. อินทฺรียานํ อสฺสํสํทํ	อินทริยํ ๕ คัวยอาการ ๒๕ อินทริยํ ๕
ปชานาคี. ฃณจวีสติยา อากาเรหิ ฃณจณนํ	มือบายเป็นเครื่องสลัดออกไป คัวยอาการ
อินทฺรียานํ อาทึนโว โทติ, ฃณจวีสติยา	๑๘๐ บุคคลย้อมรู้บายเป็นเครื่องสลัดออก
อากาเรหิ ฃณจณนํ อินทฺรียานํ อาทึนวํ	ไปแห่งอินทริยํ ๕ คัวยอาการ ๑๘๐.
ปชานาคี. อสึติสฺตาทากาเรหิ ^๑ ฃณจณนํ	
อินทฺรียานํ นิสฺสรณํ โทติ, อสึติสฺตาทากาเรหิ	
ฃณจณนํ อินทฺรียานํ นิสฺสรณํ ปชานาคี.	

กตเมหิ จตฺตารีสาย อากาเรหิ ฃณจณนํ อินทฺรียานํ สมฺทโย โทติ, กตเมหิ จตฺตารีสาย อากาเรหิ ฃณจณนํ อินทฺรียานํ สมฺทยํ ปชานาคี ? อธิโมกฺขตฺถาย อาวชฺชนาย สมฺทโย สทฺธินทฺรียสฺส สมฺทโย โทติ, อธิโมกฺขวเสน ฉนทฺสส สมฺทโย สทฺธินทฺรียสฺส สมฺทโย โทติ, อธิโมกฺขวเสน มนสิการสฺส สมฺทโย สทฺธินทฺรียสฺส สมฺทโย โทติ. สทฺธินทฺรียสฺส วเสน เอกตฺตปฏฺฐานํ

อินทริยํ ๕ ย้อมเกิดคัวยอาการ ๕๐ เป็นไฉน บุคคลย้อมรู้เหตุเกิดแห่งอินทริยํ ๕ คัวยอาการ ๕๐ เป็นไฉน ? เหตุเกิดแห่งความค้ำึงถึงเพื่อประโยชน์แก่ความน้อมใจเชื่อ เป็นเหตุเกิดแห่งสัทอินทริยํ เหตุเกิดแห่งฉันทะ คัวยสามารถความน้อมใจเชื่อ เป็นเหตุเกิดแห่งสัทอินทริยํ เหตุเกิดแห่งมนสิการคัวยสามารถความน้อมใจเชื่อ เป็นเหตุเกิดแห่งสัทอินทริยํ. ความตั้งมั่นอยู่ใน

^๑ ฉ. อสึติสตี อากาเรหิ, เอวมุปรีปี.

สหอินทริยสุส สมุทโย โทติ. ปกคหตุถาย อารมณ์เดียว ด้วยสามารถสหอินทรีย์ เป็น
 อาวชุชนาย สมุทโย วิริยินทริยสุส สมุทโย เหตุเกิดแห่งสหอินทรีย์. เหตุเกิดแห่งความ
 โทติ. ปกคหวเสน ฉนุทสุส สมุทโย คำนึงถึง เพื่อประโยชน์แก่ความประคองไว้
 วิริยินทริยสุส สมุทโย โทติ. ปกคหวเสน เป็นเหตุเกิดแห่งวิริยินทรีย์. เหตุเกิดแห่ง
 มนสิการสุส สมุทโย วิริยินทริยสุส สมุทโย จันท์ด้วยสามารถความประคองไว้ เป็น
 โทติ. วิริยินทริยสุส วเสน เอกตตูปฏจามัน เหตุเกิดแห่งวิริยินทรีย์. เหตุเกิดแห่ง
 วิริยินทริยสุส สมุทโย โทติ. อุฏจมานตุถาย มนสิการด้วยสามารถความประคองไว้ เป็น
 อาวชุชนาย สมุทโย สตินทริยสุส สมุทโย เหตุเกิดแห่งวิริยินทรีย์. ความตั้งมั่นอยู่ใน
 โทติ. อารมณ์เดียวด้วยสามารถแห่งวิริยินทรีย์เป็น
 เหตุเกิดแห่งวิริยินทรีย์. เหตุเกิดแห่งความ
 คำนึงถึงเพื่อประโยชน์แก่ความตั้งมั่น เป็น
 เหตุเกิดแห่งสตินทรีย์.

อุฏจมานวเสน ฉนุทสุส สมุทโย สตินทริยสุส เหตุเกิดแห่งจันท์ ด้วยสามารถความตั้งมั่น
 สมุทโย โทติ, อุฏจมานวเสน มนสิการสุส เป็นเหตุเกิดแห่งสตินทรีย์ เหตุเกิดแห่ง
 สมุทโย สตินทริยสุส สมุทโย โทติ. มนสิการด้วยสามารถความตั้งมั่น เป็นเหตุ
 สตินทริยสุส วเสน เอกตตูปฏจามัน เกิดแห่งสตินทรีย์. ความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์
 สตินทริยสุส สมุทโย โทติ. อวิกุเชปตุถาย เดี่ยวด้วยสามารถสตินทรีย์ เป็นเหตุเกิด
 อาวชุชนาย สมุทโย สมาธิทริยสุส แห่งสตินทรีย์. เหตุเกิดแห่งความคำนึงถึง
 สมุทโย โทติ, อวิกุเชปวเสน ฉนุทสุส เพื่อประโยชน์แก่ความไม่พุ้งซ่าน เป็นเหตุ

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุคนธา จูจินดา
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมุทโย สสมาธิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, เกิดแห่งสมาธิทฺริย์ เหตุเกิดแห่งฉันทะ
อวิกฺเขปวเสน มนสิการสฺส สมุทโย คัวยสามารถความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นเหตุเกิด
สมาธิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ. แห่งสมาธิทฺริย์ เหตุเกิดแห่งมนสิการด้วย
สมาธิทฺริยสฺส วเสน เอกคฺคฺปปญฺจานํ สามารถความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นเหตุเกิดแห่ง
สมาธิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ. ทสฺสนตฺถาย สมาธิทฺริย์. ความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว
อาวชฺชนาย สมุทโย ปณฺณิทฺริยสฺส สมุทโย คัวยสามารถสมาธิทฺริย์ เป็นเหตุเกิดแห่ง
โทติ, ทสฺสนวเสน ฉนฺทสฺส สมุทโย สมาธิทฺริย์. เหตุเกิดแห่งความคำนึงถึง
ปณฺณิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, ทสฺสนวเสน เพื่อประโยชน์แก่ความเห็น เป็นเหตุเกิด
มนสิการสฺส สมุทโย ปณฺณิทฺริยสฺส สมุทโย แห่งปัญฺณิทฺริย์ เหตุเกิดแห่งฉันทะด้วย
โทติ. ปณฺณิทฺริยสฺส วเสน เอกคฺคฺปปญฺจานํ สามารถความเห็น เป็นเหตุเกิดแห่ง
ปณฺณิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ. ปัญฺณิทฺริย์ เหตุเกิดแห่งมนสิการด้วย
สามารถความเห็น เป็นเหตุเกิดแห่ง
ปัญฺณิทฺริย์. ความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว
คัวยสามารถแห่งปัญฺณิทฺริย์เป็นเหตุเกิดแห่ง
ปัญฺณิทฺริย์.

อธิโมกฺขตฺถาย อาวชฺชนาย สมุทโย เหตุเกิดแห่งความคำนึงถึง เพื่อ
สทฺธิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, ปคฺคฺทตฺถาย ประโยชน์แก่ความน้อมใจเชื่อ เป็นเหตุเกิด
อาวชฺชนาย สมุทโย วิริยิณฺทฺริยสฺส สมุทโย แห่งสทฺธิทฺริย์ เหตุเกิดแห่งความคำนึงถึง
โทติ, อุပ္ปญฺจานตฺถาย อาวชฺชนาย สมุทโย เพื่อประโยชน์แก่ความประคองไว้ เป็นเหตุ
สตีณฺทฺริยสฺส สมุทโย โทติ. อวิกฺเขปตฺถาย เกิดแห่งวิริยิณฺทฺริย์ เหตุเกิดแห่งความ

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุตสาคร คู่จินดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อ้าวชชนาย สมุทโย สมาธิทฺริยสฺส สมุทโย คำนึงถึง เพื่อประโยชน์แก่ความตั้งมั่น เป็น
 โทติ, ทสฺสนตฺถาย อ้าวชชนาย สมุทโย เหตุเกิดแห่งสตินทฺริย. เหตุเกิดแห่งความ
 ปณฺณทฺริยสฺส สมุทโย โทติ. อธิโมกฺขวเสน คำนึงถึง เพื่อประโยชน์แก่ความไม่ฟุ้งซ่าน
 ฉนฺทสฺส สมุทโย สทฺธิทฺริยสฺส สมุทโย เป็นเหตุเกิดแห่งสมาธิทฺริย เหตุเกิดแห่ง
 โทติ, ปกฺคทวเสน ฉนฺทสฺส สมุทโย ความคำนึงถึง เพื่อประโยชน์แก่ความเห็น
 วิริยทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, อุปฺภุจฺจวเสน เป็นเหตุเกิดแห่งปัญฺณทฺริย. เหตุเกิดแห่ง
 ฉนฺทสฺส สมุทโย สตินทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, ฉันทะด้วยสามารถความน้อมใจเชื่อ เป็น
 อวิกฺเขปวเสน ฉนฺทสฺส สมุทโย เหตุเกิดแห่งสทฺธิทฺริย เหตุเกิดแห่งฉันทะ
 สมาธิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, ทสฺสนวเสน ด้วยสามารถความประคองไว้ เป็นเหตุเกิด
 ฉนฺทสฺส สมุทโย ปณฺณทฺริยสฺส สมุทโย แห่งวิริยทฺริย เหตุเกิดแห่งฉันทะด้วย
 โทติ. สามารถความตั้งมั่น เป็นเหตุเกิดแห่ง
 สตินทฺริย เหตุเกิดแห่งฉันทะด้วยสามารถ
 ความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นเหตุเกิดแห่ง
 สมาธิทฺริย เหตุเกิดแห่งฉันทะด้วยสามารถ
 ความเห็นเป็นเหตุเกิดปัญฺณทฺริย.

อธิโมกฺขวเสน มนสิการสฺส สมุทโย เหตุเกิดแห่งมนสิการ ด้วยสามารถความ
 สทฺธิทฺริยสฺส สมุทโย โทติ, ปกฺคทวเสน น้อมใจเชื่อ เป็นเหตุเกิดแห่งสทฺธิทฺริย
 มนสิการสฺส สมุทโย วิริยทฺริยสฺส สมุทโย เหตุเกิดแห่งมนสิการ ด้วยสามารถความ
 โทติ, อุปฺภุจฺจวเสน มนสิการสฺส สมุทโย ประคองไว้ เป็นเหตุเกิดแห่งวิริยทฺริย

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุตสาคร คูจินดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตินุทริยสุส สมุทโย โหติ, อวิกุเชปวเสน
 มนสิการสุส สมุทโย สมาธิุทริยสุส สมุทโย
 โหติ, ทสฺสนวเสน มนสิการสุส สมุทโย
 ปณฺณิุทริยสุส สมุทโย โหติ, สทฺธิุทริยสุส
 วเสน เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ, วิริยิุทริยสุส วเสน เอกตฺตฺตฺตฺต
 วิริยิุทริยสุส สมุทโย โหติ, สตินุทริยสุส
 วเสน เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ, สมาธิุทริยสุส วเสน เอกตฺตฺตฺต
 สมาธิุทริยสุส สมุทโย โหติ, ปณฺณิุทริยสุส
 วเสน เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ. อิมฺหิ จตฺตารีสาย อากาเรหิ
 ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ สมุทโย โหติ, อิมฺหิ
 จตฺตารีสาย อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ
 สมุทโย ปชานาติ.

เหตุเกิดแห่งมนสิการ ด้วยสามารถความ
 ต้งมั่น เป็นเหตุเกิดแห่งสตินุทริย เหตุเกิด
 แห่งมนสิการ ด้วยสามารถความไม่ฟุ้งซ่าน
 เป็นเหตุเกิดแห่งสมาธิุทริย เหตุเกิดแห่ง
 มนสิการด้วยสามารถความเห็น เป็นเหตุ
 เกิดแห่งปัญฺณิุทริย ความต้งมั่นอยู่ใน
 อารมณฺ์เดียว ด้วยสามารถสทฺธิุทริย เป็น
 เหตุเกิดแห่งสทฺธิุทริย ความต้งมั่นอยู่ใน
 อารมณฺ์เดียวด้วยสามารถวิริยิุทริย เป็น
 เหตุเกิดแห่งวิริยิุทริย ความต้งมั่นอยู่ใน
 อารมณฺ์เดียวด้วยสามารถสตินุทริย เป็นเหตุ
 เกิดแห่งสตินุทริย ความต้งมั่นอยู่ในอารมณฺ์
 เดียวด้วยสามารถสมาธิุทริย เป็นเหตุเกิด
 แห่งสมาธิุทริย ความต้งมั่นอยู่ในอารมณฺ์
 เดียวด้วยสามารถปัญฺณิุทริย เป็นเหตุเกิด
 แห่งปัญฺณิุทริย. อินฺทฺริย ๕ ย่อมเกิดด้วย
 อากาโร ๔๐ เหล่านี้ บุคคลย่อมรู้เหตุเกิด
 แห่งอินฺทฺริย ๕ ด้วยอากาโร ๔๐ เหล่านี้.

กตเมหิ จตฺตารีสาย อากาเรหิ อินฺทฺริย ๕ ย่อมดับไปด้วยอากาโร ๔๐
 ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ อตฺตงฺคโม โหติ, เป็นไฉน บุคคลย่อมรู้ความดับแห่งอินฺทฺริย ๕

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุคสาคร ตูจันดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตเมหิ จตุตารีสาย อากาเรหิ ปณฺจนฺนํ คัวยอการ ๔๐ เป็นไฉน ? ความคับแหย่ง
อินทริยานํ อตฺถกฺมํ ปชานาติ ? ความค้ำนึ่งถึงเพื่อประโยชน์แก่ความน้อมใจ
อธิโมกฺชตฺถาย อาวชฺชนาย อตฺถกฺโม เชื้อ เป็นความคับแหย่งสัทธิทริย์ ความคับ
สทฺธิทฺริยสฺส อตฺถกฺโม โหติ, อธิโมกฺช- แหย่งฉันทะ คัวยสามารถความน้อมใจเชื้อ
วเสน ฉนฺทสฺส อตฺถกฺโม สทฺธิทฺริยสฺส เป็นความคับแหย่งสัทธิทริย์ ความคับแหย่ง
อตฺถกฺโม โหติ, อธิโมกฺชวเสน มนสิการ คัวยสามารถความน้อมใจเชื้อ
มนสิการสฺส อตฺถกฺโม สทฺธิทฺริยสฺส เป็นความคับแหย่งสัทธิทริย์. ความไม่ตั้งมั่น
อตฺถกฺโม โหติ. สทฺธิทฺริยสฺส วเสน อยู่ใอารมณฺ์เดียว คัวยสามารถแหย่ง
เอกตฺตํ อนุปฺภูจานํ^๑ สทฺธิทฺริยสฺส สัทธิทริย์ เป็นความคับแหย่งสัทธิทริย์.
อตฺถกฺโม^๒ โหติ.

ปคฺคทตฺถาย อาวชฺชนาย อตฺถกฺโม ความคับแหย่งความค้ำนึ่งถึงเพื่อประโยชน์แก่
วิริยินทฺริยสฺส อตฺถกฺโม โหติ, ปคฺคทวเสน ความประกองไว้ เป็นความคับแหย่ง
ฉนฺทสฺส อตฺถกฺโม วิริยินทฺริยสฺส อตฺถกฺโม วิริยินทริย์ ความคับแหย่งฉันทะคัวยสามารถ
โหติ. ปคฺคทวเสน มนสิการสฺส อตฺถกฺโม ความประกองไว้ เป็นความคับแหย่ง
วิริยินทฺริยสฺส อตฺถกฺโม โหติ, วิริยินทริย์. ความคับแหย่งมนสิการ คัวย
วิริยินทฺริยสฺส วเสน เอกตฺตํ อนุปฺภูจานํ สามารถความประกองไว้ เป็นความคับแหย่ง
วิริยินทฺริยสฺส อตฺถกฺโม โหติ. อุปฺภูจา- วิริยินทริย์ ความไม่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณฺ์เดียว

^๑ ฉ. เอกตฺตออนุปฺภูจานํ, เอวมุปริปี.
^{๒-๒} ฉ. สทฺธิทฺริยสฺส วเสน อตฺถกฺโม.

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุตสาคร คูจินดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๒-๓-๗-๑๑-๑๒-๑๓-๑๔-๑๕-๑๖-๑๗-๑๘-๑๙-๒๐-๒๑-๒๒-๒๓-๒๔-๒๕-๒๖-๒๗-๒๘-๒๙-๓๐-๓๑-๓๒-๓๓-๓๔-๓๕-๓๖-๓๗-๓๘-๓๙-๔๐-๔๑-๔๒-๔๓-๔๔-๔๕-๔๖-๔๗-๔๘-๔๙-๕๐-๕๑-๕๒-๕๓-๕๔-๕๕-๕๖-๕๗-๕๘-๕๙-๖๐-๖๑-๖๒-๖๓-๖๔-๖๕-๖๖-๖๗-๖๘-๖๙-๗๐-๗๑-๗๒-๗๓-๗๔-๗๕-๗๖-๗๗-๗๘-๗๙-๘๐-๘๑-๘๒-๘๓-๘๔-๘๕-๘๖-๘๗-๘๘-๘๙-๙๐-๙๑-๙๒-๙๓-๙๔-๙๕-๙๖-๙๗-๙๘-๙๙-๑๐๐

นตฺถาย อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม สตินฺทฺริยสฺส
 อตฺถงฺกโม โหติ, อุปฺภูจฺานวเสณ ฌนฺทสฺส
 อตฺถงฺกโม สตินฺทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ,
 อุปฺภูจฺานวเสณ มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม
 สตินฺทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.

ด้วยสามารถแห่งวิริยินทรีย์ เป็นความคับ
 แห่งวิริยินทรีย์. ความคับแห่งความกำนึ่งถึง
 เพื่อประโยชน์แก่ความตั้งมั่น เป็นความคับ
 แห่งสตินทรีย์ ความคับแห่งฉันทะด้วย
 สามารถแห่งความตั้งมั่น เป็นความคับแห่ง
 สตินทรีย์ ความคับแห่งมนสิการด้วยสามารถ
 แห่งความตั้งมั่น เป็นความคับแห่งสตินทรีย์.

สตินฺทฺริยสฺส วเสณ เอกตฺตํ อนุปฺภูจฺานํ
 สตินฺทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.
 อวิกฺเขปตฺถาย อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม
 สมาธิทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ,
 อวิกฺเขปวเสณ ฌนฺทสฺส อตฺถงฺกโม
 สมาธิทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ,
 อวิกฺเขปวเสณ มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม
 สมาธิทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.
 สมาธิทฺริยสฺส วเสณ เอกตฺตอนุปฺภูจฺานํ^๑
 สมาธิทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.
 ทสฺสนตฺถาย อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม

ความไม่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ด้วย
 สามารถสตินทรีย์เป็นความคับแห่งสตินทรีย์.
 ความคับแห่งความกำนึ่งถึง เพื่อประโยชน์
 แก่ความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นความคับแห่ง
 สมาธิทรีย์ ความคับแห่งฉันทะด้วยสามารถ
 ความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นความคับแห่ง
 สมาธิทรีย์ ความคับแห่งมนสิการด้วย
 สามารถความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นความคับแห่ง
 สมาธิทรีย์. ความไม่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์
 เดียวด้วยสามารถสมาธิทรีย์ เป็นความคับ
 แห่งสมาธิทรีย์. ความคับแห่งความกำนึ่ง

^๑ ก. เอกตฺตํ อนุปฺภูจฺานํ, เอวมฺปฺริย.

นายแพทย์ประสงค์-แพทย์หญิงสุคนธ์ คุ้มจินดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺณิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ. ทสฺสนวเสน
 จนฺทสฺส อตฺถงฺกโม ปณฺณิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม
 โหติ. ทสฺสนวเสน มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม
 ปณฺณิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.
 ปณฺณิหุทฺริยสฺส วเสน เอกตฺตอนุปฺภุจันฺ
 ปณฺณิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.

ถึงเพื่อประโยชน์แก่ความเห็น เป็นความคับ
 แห้งปัญฺณิหุทฺริย. ความคับแห้งฉันทะด้วย
 สามารถแห่งความเห็น เป็นความคับแห้ง
 ปัญฺณิหุทฺริย. ความคับแห้งมนสิการด้วยความ
 สามารถแห่งความเห็น เป็นความคับแห้ง
 ปัญฺณิหุทฺริย. ความไม่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์
 เดียว ด้วยสามารถแห่งปัญฺณิหุทฺริย เป็น
 ความคับแห้งปัญฺณิหุทฺริย.

อธิโมกฺขตฺถาย อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม
 สทฺธิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ, ปคฺคหตฺถาย
 อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม วิริยิหุทฺริยสฺส
 อตฺถงฺกโม โหติ, อุปฺภุจันตฺถาย
 อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม สติหุทฺริยสฺส
 อตฺถงฺกโม โหติ, อวิกฺเขปตฺถาย
 อาวชฺชนาย อตฺถงฺกโม สมาธิหุทฺริยสฺส
 อตฺถงฺกโม โหติ, ทสฺสนตฺถาย อาวชฺชนาย
 อตฺถงฺกโม ปณฺณิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ.
 อธิโมกฺขวเสน จนฺทสฺส อตฺถงฺกโม
 สทฺธิหุทฺริยสฺส อตฺถงฺกโม โหติ, ปคฺคหวเสน

ความคับแห้งความคำนึงถึง เพื่อ
 ประโยชน์แก่ความน้อมใจเชื่อ เป็นความคับ
 แห้งสทฺธิหุทฺริย ความคับแห้งความคำนึงถึง
 เพื่อประโยชน์แก่ความประคองไว้ เป็น
 ความคับแห้งวิริยิหุทฺริย ความคับแห้งความ
 คำนึงถึงเพื่อประโยชน์แก่ความตั้งมั่น เป็น
 ความคับแห้งสติหุทฺริย ความคับแห้งความ
 คำนึงถึง เพื่อประโยชน์แก่ความไม่ฟุ้งซ่าน
 เป็นความคับแห้งสมาธิหุทฺริย ความคับแห้ง
 ความคำนึงถึง เพื่อประโยชน์แก่ความเห็น
 เป็นความคับแห้งปัญฺณิหุทฺริย. ความคับแห้ง

คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏฺสมททามรรค บ-ท.๓-๒

ฉนฺทสฺส อตฺถงฺกโม วิริยิณฺทริยสฺส อตฺถงฺกโม จันทะด้วยสามารถแห่งความน้อมใจเชื่อเป็น
 โทติ, อุပ္ภูจฺจาวเสณ ฉนฺทสฺส อตฺถงฺกโม ความคับแห่งสัทธินทรีย์ ความคับแห่งจันทะ
 สตินฺทริยสฺส อตฺถงฺกโม โทติ, อวิกฺเขป- ด้วยสามารถแห่งความระคองไว้ เป็น
 วเสณ ฉนฺทสฺส อตฺถงฺกโม สมาธิณฺทริยสฺส ความคับแห่งวิริยินทรีย์ ความคับแห่งจันทะ
 อตฺถงฺกโม โทติ, ทสฺสนวเสณ ฉนฺทสฺส ด้วยสามารถแห่งความตั้งมั่น เป็นความคับ
 อตฺถงฺกโม ปณฺณิณฺทริยสฺส อตฺถงฺกโม โทติ. แห่งสตินทรีย์ ความคับแห่งจันทะ ด้วย
 สามารถแห่งความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นความคับ
 แห่งสมาธิทรีย์ ความคับแห่งจันทะ ด้วย
 สามารถแห่งความเห็น เป็นความคับแห่ง
 ปัญฺณิณฺทริย.

อธิโมกฺขวเสณ มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม ความคับแห่งมนสิการด้วยสามารถแห่งความ
 สทฺธิณฺทริยสฺส อตฺถงฺกโม โทติ, ปคฺคหวเสณ น้อมใจเชื่อ เป็นความคับแห่งสัทธินทรีย์
 มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม วิริยิณฺทริยสฺส ความคับแห่งมนสิการด้วยสามารถแห่งความ
 อตฺถงฺกโม โทติ, อุပ္ภูจฺจาวเสณ ระคองไว้ เป็นความคับแห่งวิริยินทรีย์
 มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม สตินฺทริยสฺส ความคับแห่งมนสิการด้วยสามารถแห่งความ
 อตฺถงฺกโม โทติ, อวิกฺเขปวเสณ ตั้งมั่น เป็นความคับแห่งสตินทรีย์ ความคับ
 มนสิการสฺส อตฺถงฺกโม สมาธิณฺทริยสฺส แห่งมนสิการ ด้วยสามารถแห่งความไม่
 อตฺถงฺกโม โทติ, ทสฺสนวเสณ มนสิการสฺส ฟุ้งซ่าน เป็นความคับแห่งสมาธิทรีย์ ความ
 อตฺถงฺกโม ปณฺณิณฺทริยสฺส อตฺถงฺกโม โทติ. คับแห่งมนสิการ ด้วยสามารถแห่งความเห็น
 สทฺธิณฺทริยสฺส วเสณ เอกตฺตอณฺุပ္ภูจฺจาว เป็นความคับแห่งปัญฺณิณฺทริย. ความไม่ตั้งมั่น

คุณหญิงสมนึก เปรมวัจนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทฺธิทฺธิยสฺส อตฺตงฺกโม โทติ.
 วัริยิทฺธิยสฺส วเสน เอกตฺตอณฺุฏจานํ
 วัริยิทฺธิยสฺส อตฺตงฺกโม โทติ. สทฺธิทฺธิยสฺส
 วเสน เอกตฺตอณฺุฏจานํ สทฺธิทฺธิยสฺส
 อตฺตงฺกโม โทติ. สสมาธิทฺธิยสฺส วเสน
 เอกตฺตอณฺุฏจานํ สสมาธิทฺธิยสฺส อตฺตงฺกโม
 โทติ. ปณฺุณิทฺธิยสฺส วเสน เอกตฺต-
 อณฺุฏจานํ ปณฺุณิทฺธิยสฺส อตฺตงฺกโม โทติ.
 อิมเหติ จตฺตารีสาย อากาเรหิ ปณฺุณํ
 อินฺุทฺธิยานํ อตฺตงฺกโม โทติ. อิมเหติ
 จตฺตารีสาย อากาเรหิ ปณฺุณํ อินฺุทฺธิยานํ
 อตฺตงฺกมํ ปชานาติ.

อยู่ในอารมณ์เดียว ด้วยสามารถสทฺธิทฺธิย
 เป็นความคับแค้นสทฺธิทฺธิย. ความไม่ตั้งมั่น
 อยู่ในอารมณ์เดียว ด้วยสามารถแห่ง
 วัริยิทฺธิย เป็นความคับแค้นวัริยิทฺธิย.
 ความไม่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ด้วย
 สามารถแห่งสทฺธิทฺธิย เป็นความคับแค้น
 สทฺธิทฺธิย. ความไม่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว
 ด้วยสามารถแห่งสมาธิทฺธิย เป็นความคับ
 แค้นสมาธิทฺธิย. ความไม่ตั้งมั่นอยู่ใน
 อารมณ์เดียว ด้วยสามารถแห่งปณฺุณิทฺธิย
 เป็นความคับแค้นปณฺุณิทฺธิย. อินทรี ๕
 ย่อมดับไปด้วยอาการ ๔๐ เหล่านี้...บุคคล
 ย่อมรู้ความคับแค้นอินทรี ๕ ด้วยอาการ ๔๐
 เหล่านี้.

ก. อสุสาทนิทเทส

ก. อัสสาทนิทเทส

๑๘๙. กตเมหิ ปณฺุณํ
 อากาเรหิ ปณฺุณํ อินฺุทฺธิยานํ อสุสาโท

๑๘๙. อินทรี ๕ มีคุณด้วย
 อาการ ๒๕ เป็นไฉน บุคคลย่อมรู้คุณแห่ง

คุณหญิงสมนึก เปรมวณิชะ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

โหติ, กตเมหิ ปณจวิสตียา อากาเรหิ อินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๒๕ เป็นไฉน ?
 ปณจนันิ อินทฺริยานันิ อสฺสทํ ปชานาติ ? ความไม่ตั้งมั่น แห่งความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา
 อสฺสทฺธิยสฺส อุนฺนุจฺจํ สทฺธินฺทฺธิยสฺส เป็นคุณแห่งสัทธินทรีย์. ความไม่ตั้งมั่นแห่ง
 อสฺสทาโท โหติ. อสฺสทฺธิยสฺส ปริฬาหสฺส^๑ ความเร่าร้อน ก็คือความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา
 อุนฺนุจฺจํ สทฺธินฺทฺธิยสฺส อสฺสทาโท โหติ. เป็นคุณแห่งสัทธินทรีย์. ความแก่วกถ้ำแห่ง
 อธิโมกฺขจริยาเย เวสํารชฺชํ สทฺธินฺทฺธิยสฺส ความเป็นไปของความน้อมใจเชื่อ เป็นคุณ
 อสฺสทาโท โหติ. สนฺโต จ วิหาราธิกโม จ^๒ แห่งสัทธินทรีย์. การบรรลุสุขวิหารธรรมที่
 สทฺธินฺทฺธิยสฺส อสฺสทาโท โหติ. ยํ สทฺธินฺทฺธิยํ สงบ เป็นคุณแห่งสัทธินทรีย์. ความสุข
 ปฏิจฺจ อุนฺนุชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อยํ ความโสมนัส อันอาศัยสัทธินทรีย์เกิดขึ้น
 สทฺธินฺทฺธิยสฺส อสฺสทาโท โหติ.^๓ เป็นคุณแห่งสัทธินทรีย์.

โกสชฺชสฺส อุนฺนุจฺจํ วิริยินฺทฺธิยสฺส ความไม่ตั้งมั่น แห่งความเป็นผู้
 อสฺสทาโท โหติ. โกสชฺชสฺส ปริฬาหสฺส เกียจคร้านเป็นคุณแห่งวิริยินทรีย์. ความไม่
 อุนฺนุจฺจํ วิริยินฺทฺธิยสฺส อสฺสทาโท โหติ. ตั้งมั่นแห่งความเร่าร้อน ก็คือความเป็นผู้
 ปกฺคทฺทจริยาเย เวสํารชฺชํ วิริยินฺทฺธิยสฺส เกียจคร้าน เป็นคุณแห่งวิริยินทรีย์. ความ
 อสฺสทาโท โหติ. สนฺโต จ วิหาราธิกโม จ แก่วกถ้ำแห่งความเป็นไป ของความ
 วิริยินฺทฺธิยสฺส อสฺสทาโท โหติ. ยํ วิริยินฺทฺธิยํ ประคองไว้ เป็นคุณแห่งวิริยินทรีย์. การ

^๑ ก. อสฺสทฺธิยปริฬาหสฺส.

^๒ ฉ. อ. จสทฺโท นตฺถิ, เอวมฺปริปี.

^๓ ฉ. อยํ "โหติ"ติ ปาโร นตฺถิ.

คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิจจ อุปปชชติ สุข โสมนสฺส, อัย
วิริยินทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ?

บรรลฺลวิหารธรรมที่สงบ เป็นคุณแห่ง
วิริยินทฺริย. ความสุข ความโสมนัส อากัย
วิริยินทฺริยเกิดขึ้น เป็นคุณแห่งวิริยินทฺริย.

ปมาทสฺส อณฺฏจฺจํ สตินทฺริยสฺส
อสฺสาโท โหติ. ปมาทสฺส ปริฬาทสฺส
อณฺฏจฺจํ สตินทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ.
อณฺฏจฺจํ สตินทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ.
อณฺฏจฺจํ สตินทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ.
สนฺโต จ วิหาราธิคโม จ
สตินทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ. ยํ สตินทฺริยํ
ปฏิจจ อุปปชชติ สุข โสมนสฺส, อัย
สตินทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ?

ความไม่ตั้งมั่นแห่งความประมาทเป็น
คุณแห่งสตินทฺริย. ความไม่ตั้งมั่นแห่งความ
เร่าร้อน คือความประมาท เป็นคุณแห่ง
สตินทฺริย. ความแก่วอกแวกแห่งความเป็นไป
ของการตั้งมั่น เป็นคุณแห่งสตินทฺริย. การ
บรรลฺลสุขวิหารธรรมที่สงบ เป็นคุณแห่ง
สตินทฺริย. ความสุขความโสมนัสอากัย
สตินทฺริยเกิดขึ้น เป็นคุณแห่งสตินทฺริย.

อุทฺทจฺจสฺส อณฺฏจฺจํ สฺมาธิทฺริยสฺส
อสฺสาโท โหติ. อุทฺทจฺจสฺส ปริฬาทสฺส
อณฺฏจฺจํ สฺมาธิทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ.
อวิกฺเขปจฺจํ สฺมาธิทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ.
สนฺโต จ วิหาราธิคโม จ
สฺมาธิทฺริยสฺส อสฺสาโท โหติ. ยํ
บรรลฺลสุขวิหารธรรมที่สงบ เป็นคุณแห่ง

ความไม่ตั้งมั่นแห่งอุทฺทจฺจจะ เป็นคุณ
แห่งสฺมาธิทฺริย. ความไม่ตั้งมั่นแห่งความ
เร่าร้อนคืออุทฺทจฺจจะเป็นคุณแห่งสฺมาธิทฺริย.
ความแก่วอกแวก แห่งความเป็นไปของความ
ไม่พึงชาน เป็นคุณแห่งสฺมาธิทฺริย. การ
บรรลฺลสุขวิหารธรรมที่สงบ เป็นคุณแห่ง

๑ อ. อัย "โหติ"ติ ปาโล นตฺถิ.

๑-๓-๒๓-๑๒

สมาธิทริยัม ปฏิจฺจ อฺบุปฺชชติ สุขํ โสมนสฺสํ,
อโย สมาธิทริยสฺส อสฺสาโท โทติ?

อวิชฺชา ย อญฺญจํ ปณฺณทริยสฺส
อสฺสาโท โทติ. อวิชฺชา ย ปริฬาหสฺส
อญฺญจํ ปณฺณทริยสฺส อสฺสาโท โทติ.
ทสฺสนจริยา ย เวสารชฺชํ ปณฺณทริยสฺส
อสฺสาโท โทติ. สนฺโต จ วิหาราธิคโม จ
ปณฺณทริยสฺส อสฺสาโท โทติ. ยํ ปณฺณทริยํ
ปฏิจฺจ อฺบุปฺชชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อโย
ปณฺณทริยสฺส อสฺสาโท โทติ? อิมเหติ
ปณฺจวิสตียา อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ อินฺทริยานํ
อสฺสาโท โทติ, อิมเหติ ปณฺจวิสตียา
อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ อินฺทริยานํ อสฺสาทํ
ปชานาติ.

สมาธิทริยํ. ความสุข ความโลมณัส อาศัย
สมาธิทริยํเกิดขึ้น เป็นคุณแห่งสมาธิทริยํ.

ความไม่ตั้งมั่นแห่งอวิชชา เป็นคุณแห่ง
ปัญฺณทริยํ. ความไม่ตั้งมั่นแห่งความเร่า-
ร้อนคืออวิชชา เป็นคุณแห่งปัญฺณทริยํ.

ความแกล้วกล้าแห่งความเป็นไป ของความ
เห็น เป็นคุณแห่งปัญฺณทริยํ. การบรรลุลุสฺข-
วิหารธรรมที่สงบ เป็นคุณแห่งปัญฺณทริยํ.

ความสุข ความโลมณัสอาศัยปัญฺณทริยํ
เกิดขึ้น เป็นคุณแห่งปัญฺณทริยํ. อินฺทริย ๕
มีคุณด้วยอาการ ๒๕ เหล่านี้ บุคคลย่อมรู้คุณ
แห่งอินฺทริย ๕ ด้วยอาการ ๒๕ เหล่านี้.

๑ อ. อโย ปาโจ นตฺถิ.

บ. อาทนนวนิทเทศ

๑๙๐. กตเมทธิ ปณจวีสติยา
 อากาเรทธิ ปณจณัน อินทรียานัน อาทนนโว
 โทติ, กตเมทธิ ปณจวีสติยา อากาเรทธิ
 ปณจณัน อินทรียานัน อาทนนโว ปชานาติ ?
 อสสุทธียสุส อุกุจจัน สทธีนทธียสุส
 อาทนนโว โทติ. อสสุทธียสุส ปรีฟ้าหสุส
 อุกุจจัน สทธีนทธียสุส อาทนนโว โทติ.
 อนิจจกุเจน สทธีนทธียสุส อาทนนโว โทติ.
 ทุกุขกุเจน สทธีนทธียสุส อาทนนโว โทติ.
 อนตตุกุเจน สทธีนทธียสุส อาทนนโว โทติ.

โกสชชสุส อุกุจจัน วีริยอินทธียสุส
 อาทนนโว โทติ. โกสชชปรีฟ้าหสุส อุกุจจัน
 วีริยอินทธียสุส อาทนนโว โทติ. อนิจจกุเจน
 วีริยอินทธียสุส อาทนนโว โทติ. ทุกุขกุเจน
 ๗เป๗ อนตตุกุเจน วีริยอินทธียสุส อาทนนโว
 โทติ.

ปมาทสุส อุกุจจัน สติณทธียสุส
 อาทนนโว โทติ. ปมาทสุส ปรีฟ้าหสุส

ข. อาทนนวนิทเทศ

๑๙๐. อินทรี ๕ มีโทษ ด้วย
 อากาเร ๒๕ เป็นไฉน บุคคลย่อมรู้โทษแห่ง
 อินทรี ๕ ด้วยอากาเร ๒๕ เป็นไฉน ?
 ความตั้งมั่นแห่งอัสทอินทรี เป็นโทษแห่ง
 สทธีนทธีย. ความตั้งมั่นแห่งความเร่าร้อน
 คืออัสทอินทรี เป็นโทษแห่งอัสทอินทรี.
 สทธีนทธียมีโทษ เพราะอรรถว่าไม่เที่ยง
 ๗ล๗ เป็นทุกข ๗ล๗ เป็นอนัตตา.

ความตั้งมั่น แห่งความเป็นผู้เกี่ยว-
 คร้าน เป็นโทษแห่งวีริยอินทรี. ความตั้งมั่น
 แห่งความเร่าร้อน คือความเป็นผู้เกี่ยว-
 คร้าน เป็นโทษแห่งวีริยอินทรี. วีริยอินทรี
 มีโทษเพราะอรรถว่าไม่เที่ยง ๗ล๗ เป็น
 ทุกข ๗ล๗ เป็นอนัตตา.

ความตั้งมั่นแห่งความประมาท เป็น
 โทษแห่งสติณทธีย. ความตั้งมั่นแห่งความ

คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒน์
 สร้างต้นฉบับพระศัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปกุจจัน สตินุทริยสุส อาทินโว โหติ. เราร้อน คือความประมาท เป็นโทษแห่ง
 อนิจฺจกุเจน สตินุทริยสุส อาทินโว โหติ. สตินทริย. สตินทริยมีโทษ เพราะอรรถว่า
 ทุกฺขกุเจน ฯเปฯ อนตฺตกุเจน สตินุทริยสุส ไม่เที่ยง ฯลฯ เป็นทุกข์ ฯลฯ เป็นอนัตตา.
 อาทินโว โหติ.

อุทฺตจฺจสุส อุปกุจจัน สฺมาธิทฺริยสุส ความตั้งมั่นแห่งอุทฺตจฺจจะ เป็นโทษ
 อาทินโว โหติ. อุทฺตจฺจสุส ปริฬาหสุส แห่งสมาธิทริย. ความตั้งมั่นแห่งความ
 อุปกุจจัน สฺมาธิทฺริยสุส อาทินโว โหติ. เราร้อนคืออุทฺตจฺจจะ เป็นโทษแห่งสมาธิ-
 อนิจฺจกุเจน สฺมาธิทฺริยสุส อาทินโว โหติ. ทริย. สฺมาธิทฺริยมีโทษเพราะอรรถว่า
 ทุกฺขกุเจน ฯเปฯ อนตฺตกุเจน สฺมาธิ- ไม่เที่ยง ฯลฯ เป็นทุกข์ ฯลฯ เป็นอนัตตา.
 ทฺริยสุส อาทินโว โหติ.

อวิชฺชาย อุปกุจจัน ปณฺธิทฺริยสุส ความตั้งมั่นแห่งอวิชชา เป็นโทษแห่ง
 อาทินโว โหติ. อวิชฺชาย ปริฬาหสุส ปณฺธิทฺริย. ความตั้งมั่นแห่งความเราร้อน
 อุปกุจจัน ปณฺธิทฺริยสุส อาทินโว โหติ. คืออวิชชา เป็นโทษแห่งปณฺธิทฺริย. ปณฺธิ-
 อนิจฺจกุเจน ปณฺธิทฺริยสุส อาทินโว โหติ. ทฺริยมีโทษเพราะอรรถว่าไม่เที่ยง ฯลฯ
 ทุกฺขกุเจน ปณฺธิทฺริยสุส อาทินโว โหติ. เป็นทุกข์ ฯลฯ เป็นอนัตตา.
 อนตฺตกุเจน ปณฺธิทฺริยสุส อาทินโว โหติ.

อิเมหิ ปณฺจวิสฺตียา อากาเรหิ อินทริย ๕ มีโทษด้วยอาการ ๒๕
 ปณฺจณฺนิ อินฺทฺริยานํ อาทินโว โหติ, อิเมหิ เหล่านี้ บุคคลย่อมรู้โทษแห่งอินทริย ๕ ด้วย

คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺจวีสติยา อากาเรหิ ปณฺจนุํ อินฺทฺริยานํ อาการ ๒๕ เหล่านี้.
อาทินวํ ปชานาติ.

ก. นิสฺสรณนิทเทส

๑๘๑. กตเมหิ อสีตีสตากาเรหิ^๑
ปณฺจนุํ อินฺทฺริยานํ นิสฺสรณํ โทติ, กตเมหิ
อสีตีสตากาเรหิ ปณฺจนุํ อินฺทฺริยานํ นิสฺสรณํ
ปชานาติ ? อธิโมกฺขญฺเณ สทฺธินฺทฺริยํ
อสุสทฺธิยา นิสฺสํ ุโทติ. อสุสทฺธิยปริฬาหา
นิสฺสํ ุโทติ, ตทนฺวตฺตกกิเลเสหิ จ
ชนฺเชหิ จ นิสฺสํ ุโทติ, พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตหิ นิสฺสํ ุโทติ, ตโต ปณีตตร-
สทฺธินฺทฺริยสฺส ปฏิลากา ปุริมตรสทฺธินฺทฺริยา
นิสฺสํ ุโทติ. ปคฺคทญฺเณ วีริยนฺทฺริยํ
โกสชฺชา นิสฺสํ ุโทติ, โกสชฺชปริฬาหา

ก. นิสฺสรณนิทเทส

๑๘๑. อินฺทฺริย ๕ มีอุบายเป็นเครื่อง
สลัดออกไปด้วยอาการ ๑๘๐ เป็นไฉน
บุคคลย่อมนรู้อุบายเป็นเครื่องสลัดออกไปแห่ง
อินฺทฺริย ๕ ด้วยอาการ ๑๘๐ เป็นไฉน ?
ชื่อว่าสทฺธินฺทฺริย เพราะอรรถว่าน้อมใจเชื่อ
ย่อมนสลัดออกไปจากความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑
จากความเร่าร้อน คือความเป็นผู้ไม่มี
ศรัทธา ๑ จากเหล่ากิเลสที่เป็นไปตาม
ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ จากชั้น ๑ จาก
สรรพนิมิตภายนอก ๑ จากสทฺธินฺทฺริยซึ่งมีอยู่
ก่อนแต่การได้สทฺธินฺทฺริยที่ประณีตกว่านั้น ๑.

^๑ ฉ. อสีตีสตํ อากาเรหิ, เอวมุปริปี.

นิสฺสํ วิเทติ, ตทฺทวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ชื่อว่าวิริยิทธิ เพราะอรรถว่าประคอง
 ขนฺธึ จ นิสฺสํ วิเทติ, พหิตฺธา จ ไว้ ย่อมสลัดออกไปจากความเป็นผู้เกียจ-
 สพฺพนิมิตฺเตหิ นิสฺสํ วิเทติ, ตโต ปณฺีตตร- คร้าน ๑ จากความเร่าร้อนคือความเป็นผู้
 วิริยิทธิสฺส ปฏิลาภา ปุริมตฺรวิริยิทธิยา เกียจคร้าน ๑ จากเหล่ากิเลสที่เป็นไปตาม
 นิสฺสํ วิเทติ. ความเป็นผู้เกียจคร้าน ๑ จากชั้น ๑ จาก
 สรรพนิมิตฺตภายนอก ๑ จากวิริยิทธิซึ่งมีอยู่
 ก่อนแต่การได้วิริยิทธิที่ประณีตกว่านั้น ๑.

อุปฺภูจฺจณฺเณ สตินฺธิริยํ ปมาทา นิสฺสํ ชื่อว่าสติทธิ เพราะอรรถว่าตั้งมั่น ย่อม
 วิเทติ, ปมาทปริฬาหา นิสฺสํ วิเทติ, สลัดออกไปจากความประมาท ๑ จากความ
 ตทฺทวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ขนฺธึ จ นิสฺสํ เร่าร้อนคือความประมาท ๑ จากเหล่า
 วิเทติ, พหิตฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ นิสฺสํ กิเลสที่เป็นไปตามความประมาท ๑ จาก
 วิเทติ, ตโต ปณฺีตตรสตินฺธิริยสฺส ปฏิลาภา ชั้น ๑ จากสรรพนิมิตฺตภายนอก ๑ จาก
 ปุริมตฺรสตินฺธิริยา นิสฺสํ วิเทติ. อวิกฺเข- สตินฺธิริย ซึ่งมียู่ก่อนแต่การได้สติทธิที่
 ปฺภูจฺจณฺเณ สฺมาธิฺธิริยํ อุทฺธจฺจโต^๑ นิสฺสํ ประณีตกว่านั้น ๑. ชื่อว่าสมาธิธิริย เพราะ
 วิเทติ, อุทฺธจฺจปริฬาหา นิสฺสํ วิเทติ, อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมสลัดออกไปจาก
 ตทฺทวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ขนฺธึ จ นิสฺสํ อุทฺธจฺจ ๑ จากความเร่าร้อนคืออุทฺธจฺจ ๑
 วิเทติ, พหิตฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ นิสฺสํ จากเหล่ากิเลสที่เป็นไปตามอุทฺธจฺจนั้น ๑
 วิเทติ, ตโต ปณฺีตตรสฺมาธิฺธิริยสฺส ปฏิลาภา จากชั้น ๑ จากสรรพนิมิตฺตภายนอก ๑ จาก

^๑ ฉ. อุทฺธจฺจา.

จอมพลประภาส จารุเสถียร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุริมตรสมาธิทุริยา นิสฺสํ วิหิตี. สมาธิทริยซึ่งมีอยู่ก่อนแต่การได้สมาธิทริย
 ทสฺสนญฺเจน ปณฺณิทุริยํ อวิชฺชา นิสฺสํ วิหิตี. ที่ประณีตกว่านั้น ๑. ชื่อว่าปัญฺณิทริย เพราะ
 วิหิตี, อวิชฺชาปริพาหา นิสฺสํ วิหิตี, อรรถว่าเห็น ย่อมสลัดออกไปจากอวิชชา ๑
 ททฺวตฺตกฺกิลเสสฺสํ จ ขนฺธํ จ นิสฺสํ วิหิตี. จากความเร้าร้อนคืออวิชชา ๑ จากเหล่า
 วิหิตี, พหิตฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ นิสฺสํ วิหิตี. กิเลสที่เป็นไปตามอวิชชา ๑ จากชั้น ๑
 วิหิตี, ตโต ปณฺตตรปณฺณิทุริยสฺส ปฏฺฐิลภา จากสรรพนิมิตภายนอก ๑ จากปัญฺณิทริยซึ่ง
 ปุริมตรปณฺณิทุริยา นิสฺสํ วิหิตี. มีอยู่ก่อนแต่การได้ปัญฺณิทริย ที่ประณีตกว่า
 นั้น ๑.

๑๙๒. ปุพฺพภาเค ปณฺจทฺนทุริเยหิ
 ปจฺมชฺฌานวเสน ปณฺจทฺนทุริยานิ นิสฺสํ วิหิตี,
 วิหิตี, ปจฺมชฺฌานเน ปณฺจทฺนทุริเยหิ
 ทุติยชฺฌานวเสน ปณฺจทฺนทุริยานิ นิสฺสํ วิหิตี
 วิหิตี. ทุติยชฺฌานเน ปณฺจทฺนทุริเยหิ
 ตติยชฺฌานวเสน ปณฺจทฺนทุริยานิ นิสฺสํ วิหิตี
 วิหิตี, ตติยชฺฌานเน ปณฺจทฺนทุริเยหิ
 จตุตฺถชฺฌานวเสน ปณฺจทฺนทุริยานิ นิสฺสํ วิหิตี
 วิหิตี, จตุตฺถชฺฌานเน ปณฺจทฺนทุริเยหิ
 อากาसानญฺจายตนสมาปคฺติวเสน ปณฺจทฺนทุริ-
 ยานิ นิสฺสํ วิหิตี, อากาसानญฺจายตน-

๑๙๒. อินทริย ๕ ด้วยสามารถ
 ปจฺมชฺฌานเน ย่อมสลัดออกไปจากอินทริย ๕ ใน
 ส่วนเบื้องต้น อินทริย ๕ ด้วยสามารถ
 ทุติยชฺฌานเน ย่อมสลัดออกไปจากอินทริย ๕ ใน
 ปจฺมชฺฌานเน. อินทริย ๕ ด้วยสามารถตติยชฺฌาน
 ย่อมสลัดออกไปจากอินทริย ๕ ในตติยชฺฌาน
 อินทริย ๕ ด้วยสามารถจตุตฺถชฺฌานเน ย่อม
 สลัดออกไปจากอินทริย ๕ ในจตุตฺถชฺฌาน
 อินทริย ๕ ด้วยสามารถแห่งอากาसानญฺจาย-
 ยตนสมาปคฺติ ย่อมสลัดออกไปจากอินทริย ๕
 ในจตุตฺถชฺฌานเน อินทริย ๕ ด้วยสามารถแห่ง

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมาปตฺติยา ปณฺจหินฺทฺริเยหิ วิณฺณาณญจา-
 ยตนสมาปตฺติวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, วิณฺณาณญายตนสมาปตฺติยา
 ปณฺจหินฺทฺริเยหิ อากิณฺจณฺญายตนสมาปตฺติ-
 วเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,
 อากิณฺจณฺญายตนสมาปตฺติยา ปณฺจหินฺทฺริเยหิ
 เนวสณฺณานาสณฺณายตนสมาปตฺติวเสน ปณฺจิน-
 ทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, เนวสณฺณา-
 นาสณฺณายตนสมาปตฺติยา ปณฺจหินฺทฺริเยหิ
 อนิจฺจานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ. (๘)

วิณฺญาณฺญายตนสมาปฺติ ย่อมสลัดออกไปจาก
 อินทรีย์ ๕ ในอากาसानฺญายตนสมาปฺติ
 อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่งอากิณฺจณฺญา-
 ยตนสมาปฺติ ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕
 ในวิณฺญาณฺญายตนสมาปฺติ อินทรีย์ ๕ ด้วย
 สามารถ แห่งเนวสณฺณานาสณฺณายตนสมาปฺติ
 ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕ ในอากิณฺ-
 จณฺญายตนสมาปฺติ อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถ
 แห่งอนิจฺจานุปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
 อินทรีย์ ๕ ในเนวสณฺณานาสณฺณายตน-
 สมาปฺติ. (๘)

อนิจฺจานุปฺสฺสนาย ปณฺจหินฺทฺริเยหิ
 ทุกฺขานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, ทุกฺขานุปฺสฺสนาย ปณฺจหินฺทฺริเยหิ
 อนตฺตานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, อนตฺตานุปฺสฺสนาย
 ปณฺจหินฺทฺริเยหิ นิพฺพิทานุปฺสฺสนาวเสน
 ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, นิพฺพิทา-
 นุปฺสฺสนาย ปณฺจหินฺทฺริเยหิ วิรாகานุปฺสฺสนา-

อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่งทุกฺขานุ-
 ปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕ ใน
 อนิจฺจานุปฺสฺสนา อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถ
 แห่งอนตฺตานุปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
 อินทรีย์ ๕ ในทุกฺขานุปฺสฺสนา อินทรีย์ ๕
 ด้วยสามารถแห่งนิพฺพิทานุปฺสฺสนา ย่อมสลัด
 ออกไปจากอินทรีย์ ๕ ในอนตฺตานุปฺสฺสนา
 อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่งวิรากานุปฺสฺสนา

จอมพลประภาส จารุเสถียร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕๕

วเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,
 วิวราคานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ นโรธานุ-
 ปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, นโรธานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ
 ปฏินิสฺสคฺคานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,

ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕ ในนิพพิทานุ-
 ปัสสนา อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่ง
 นโรธานุปัสสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
 อินทรีย์ ๕ ในวิวราคานุปัสสนา อินทรีย์ ๕
 ด้วยสามารถแห่งปฏินิสสัคคานุปัสสนา ย่อม
 สลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕ ในนโรธานุ-
 ปัสสนา,

ปฏินิสฺสคฺคานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ
 ขยานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, ขยานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ
 วยานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, วยานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ
 วิปริณามานุปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, วิปริณามานุปฺสฺสนาย
 ปณฺจินฺทฺริเยหิ อนิมิตฺตานุปฺสฺสนาวเสน
 ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, อนิมิตฺตานุ-
 ปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ อปฺปณฺธิตานุ-
 ปฺสฺสนาวเสน ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, อปฺปณฺธิตานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริเยหิ

อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่งขยานุปัสสนา
 ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕ ในปฏินิส-
 สัคคานุปัสสนา อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่ง
 วยานุปัสสนา ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕
 ในขยานุปัสสนา อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถ
 แห่งวิปริณามานุปัสสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
 อินทรีย์ ๕ ในวยานุปัสสนา อินทรีย์ ๕ ด้วย
 สามารถแห่งอนิมิตตานุปัสสนา ย่อมสลัดออก
 ไปจากอินทรีย์ ๕ ในวิปริณามานุปัสสนา
 อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถแห่งอปฺปณฺธิตานุ-
 ปัสสนา ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย์ ๕ ใน
 อนิมิตตานุปัสสนา อินทรีย์ ๕ ด้วยสามารถ

จอมพลประภาส จารุเสถียร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สุธมฺมทานุปัสฺสนาวเสณ ปณฺจินฺทฺริยานิ . แห่งสุธมฺมทานุปัสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, สุธมฺมทานุปัสฺสนาย อินฺทรีย ๕ ในอัมปณฺธิทานุปัสฺสนา อินฺทรีย ๕
 ปณฺจทฺินฺทฺริเยหิ อธิปณฺณาธมฺมวิปัสฺสนาวเสณ ด้วยสามารถแห่งอธิปณฺญาธรรมวิปัสฺสนาย่อม
 ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ. สลัดออกไปจากอินฺทรีย ๕ ในสุธมฺมทานุ-
 ปัสฺสนา.

อธิปณฺณาธมฺมวิปัสฺสนาย ปณฺจทฺินฺทฺริเยหิ อินฺทรีย ๕ ด้วยสามารถแห่งยถาภูตญาณ-
 ยถาภูตญาณทสฺสนวเสณ ปณฺจินฺทฺริยานิ ทสฺสนะ ย่อมสลัดออกไปจากอินฺทรีย ๕ ใน
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, ยถาภูตญาณทสฺสเน ปณฺจ- อธิปณฺญาธรรมวิปัสฺสนา อินฺทรีย ๕ ด้วย
 ทฺินฺทฺริเยหิ . อาทึนวานุปัสฺสนาวเสณ สามารถแห่งอาทึนวานุปัสฺสนา ย่อมสลัดออก
 ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, อาทึนวานุ- ไปจากอินฺทรีย ๕ ในยถาภูตญาณทสฺสนะ
 ปัสฺสนาย ปณฺจทฺินฺทฺริเยหิ ปฏิสงฺขานุปัสฺสนา- อินฺทรีย ๕ ด้วยสามารถแห่งปฏิสงฺขานุ-
 วเสณ ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, ปัสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจากอินฺทรีย ๕ ใน
 ปฏิสงฺขานุปัสฺสนาย ปณฺจทฺินฺทฺริเยหิ อาทึนวานุปัสฺสนา อินฺทรีย ๕ ด้วยสามารถ
 วิวฏฺฏานานุปัสฺสนาวเสณ ปณฺจินฺทฺริยานิ แห่งวิวฏฺฏานานุปัสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ. วิวฏฺฏานานุปัสฺสนาย อินฺทรีย ๕ ในปฏิสงฺขานุปัสฺสนา. อินฺทรีย ๕
 ปณฺจทฺินฺทฺริเยหิ โสตาปตฺติมคฺควเสณ ด้วยสามารถแห่งโสตาปตฺติมรรค ย่อมสลัด
 ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ. (๑๘-๒๖) ออกไปจากอินฺทรีย ๕ ในวิวฏฺฏานานุปัสฺสนา.
 (๑๘-๒๖)

จอมพลประภาส จารุเสถียร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสภาปัตติมคฺเค	ปณฺจหิณฺทฺริเยหิ	อินทรีย ๕	ด้วยสามารถแห่งโสภา-
โสภาปัตติผลสมาปัตติวเสน	ปณฺจหิณฺทฺริยานิ	ปัตติผลสมาบัติ	ย่อมสลัดออกไปจาก
นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,	โสภาปัตติผลสมาปัตติยา	อินทรีย ๕ ในโสภาปัตติมรรค	อินทรีย ๕
ปณฺจหิณฺทฺริเยหิ	สกทาคามิมคฺควเสน	ด้วยสามารถแห่งสกทาคามิมรรค	ย่อมสลัด
ปณฺจหิณฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,	สกทาคามิ-	ออกไปจากอินทรีย ๕ ในโสภาปัตติผล-	
มคฺเค	ปณฺจหิณฺทฺริเยหิ	สมาบัติ	อินทรีย ๕ ด้วยสามารถแห่ง
สมาปัตติวเสน	ปณฺจหิณฺทฺริยานิ	นิสฺสฎฺฐานิ	สกทาคามิผลสมาบัติ
โทหนฺติ,	สกทาคามิผลสมาปัตติยา	ปณฺจ-	อินทรีย ๕ ในสกทาคามิมรรค
หิณฺทฺริเยหิ	อนาคามิมคฺควเสน	ปณฺจหิณฺทฺริยานิ	ด้วยสามารถแห่งอนาคามิมรรค
นิสฺสฎฺฐานิ	โทหนฺติ,	อนาคามิมคฺเค	ออกไปจากอินทรีย ๕ ในสกทาคามิผล-
ปณฺจหิณฺทฺริเยหิ	อนาคามิผลสมาปัตติวเสน	สมาบัติ	อินทรีย ๕ ด้วยสามารถแห่ง
ปณฺจหิณฺทฺริยานิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,	อนาคามิ-	อนาคามิผลสมาบัติ	ย่อมสลัดออกไปจาก
ผลสมาปัตติยา	ปณฺจหิณฺทฺริเยหิ	อรหตุตมคฺค-	อินทรีย ๕ ในอนาคามิมรรค
วเสน	ปณฺจหิณฺทฺริยานิ	นิสฺสฎฺฐานิ	โทหนฺติ,
อรหตุตมคฺเค	ปณฺจหิณฺทฺริเยหิ	อรหตุตผล-	ไปจากอินทรีย ๕ ในอนาคามิผลสมาบัติ
สมาปัตติวเสน	ปณฺจหิณฺทฺริยานิ	นิสฺสฎฺฐานิ	อินทรีย ๕ ด้วยสามารถแห่งอรหัตผลสมาบัติ
โทหนฺติ. (๘-๓๔)			ย่อมสลัดออกไปจากอินทรีย ๕ ในอรหัต-
			มรรค. (๘ - ๓๔)

จอมพลประภาส จารุเสถียร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

.....

เนกขมเม^๑ ปณฺจินทฺริยานิ กามจ-
 ฉนฺทโต นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, อพฺยาปาเท
 ปณฺจินทฺริยานิ พฺยาปาทโต นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,
 อาโลกสฺสณฺณาย ปณฺจินทฺริยานิ ถีนมิทฺธโต
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, อวิกฺเขเป ปณฺจินทฺริยานิ
 อุตฺตจฺจโต นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, ฌมฺมวตฺถานเ
 ปณฺจินทฺริยานิ วิจิกิจฺจาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,
 ฌาเณ ปณฺจินทฺริยานิ อวิชฺชาย นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, ปาโมชฺเช ปณฺจินทฺริยานิ อรติยา
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ.

อินทรีย์ ๕ ในเนกขัมมะ ย่อมสลัด
 ออกไปจากกามฉันทะ อินทรีย์ ๕ ใน
 อภัยบาท ย่อมสลัดออกไปจากพยาบาท
 อินทรีย์ ๕ ในอาโลกสัญญา ย่อมสลัดออกไป
 จากถีนมิทฺธะ อินทรีย์ ๕ ในความไม่พึงช้าน
 ย่อมสลัดออกไปจากอุทัจจะ อินทรีย์ ๕
 ในธรรมวัตถาน ย่อมสลัดออกไปจาก
 วิจิกิจจา อินทรีย์ ๕ ในญาณ ย่อมสลัดออก
 ไปจากอวิชชา อินทรีย์ ๕ ในความ
 ปราโมทย์ ย่อมสลัดออกไปจากอติ.

๑๙๓. ปจฺมชฺฌาเน ปณฺจินทฺริยานิ
 นีวรเณหิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, ทุตฺติยชฺฌาเน
 ปณฺจินทฺริยานิ วิตกฺกวิจาเรหิ นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, ตตฺติยชฺฌาเน ปณฺจินทฺริยานิ ปีติยา
 นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, จตฺตตฺถชฺฌาเน
 ปณฺจินทฺริยานิ สุขทฺถุเขหิ นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,
 อากาसानฺนจายตนสมาปตฺติยา ปณฺจินทฺริยานิ
 รูปสฺสณฺณาย ปฏฺิฆสฺสณฺณาย นานตฺตสฺสณฺณาย

๑๙๓. อินทรีย์ ๕ ในปฐมฌาน ย่อม
 สลัดออกไปจากนิวรรณ์ อินทรีย์ ๕ ใน
 ทุตฺติยฌาน ย่อมสลัดออกไปจากวิตกวิจาร์
 อินทรีย์ ๕ ในตตฺติยฌาน ย่อมสลัดออกไปจาก
 ปีติ อินทรีย์ ๕ ในจตฺตตฺถฌาน ย่อมสลัดออก
 ไปจากสุขและทฺถุข์ อินทรีย์ ๕ ในอากา-
 สานันฺนจายตนสมาปติ ย่อมสลัดออกไปจาก
 รูปสฺสณฺญา ปฏฺิฆสฺสณฺญา นานตฺตสฺสณฺญา อินทรีย์ ๕

^๑ ก. นิกขมเม.

นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, วิญฺญาณญฺจายตน-
 สฺมาปตฺตึยา ปณฺจินฺทฺริยานิ อากาสาณญฺจาย-
 ยตนสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, อากิณฺจณฺญาย-
 ยตนสฺมาปตฺตึยา ปณฺจินฺทฺริยานิ วิญฺญาณญฺจาย-
 ยตนสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, เนวสฺสณฺฑา-
 นาสฺสณฺฑายตนสฺมาปตฺตึยา ปณฺจินฺทฺริยานิ
 อากิณฺจณฺญายตนสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ.

ในวิญญาณญฺจายตนสฺมาปตฺติ ย่อมสลัดออกไป
 จากอากาสาณญฺจายตนสฺสณฺฑา อินทริย ๕ ใน
 อากิณฺจณฺญายตนสฺมาปตฺติ ย่อมสลัดออกไปจาก
 วิญญาณญฺจายตนสฺสณฺฑา อินทริย ๕ ในเนว-
 สฺสณฺฑานาสฺสณฺฑายตนสฺมาปตฺติ ย่อมสลัดออกไป
 จากอากิณฺจณฺญายตนสฺสณฺฑา.

อนิจฺจานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ
 นิจฺจสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, ทุกฺขานุ-
 ปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ สุขสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, อนตฺตานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ
 อตฺตสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, นิพฺพิทานุ-
 ปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ นนฺทึยา นิสฺสฎฺฐานิ
 โทหนฺติ, วิรากานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ
 รากโต นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, นิโรธานุปฺสฺสนาย
 ปณฺจินฺทฺริยานิ สฺมฺหฺยโต นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,
 ปฏฺินิสฺสคฺคานุปฺสฺสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ
 อาทานโต นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ, ขยานุปฺสฺสนาย
 ปณฺจินฺทฺริยานิ ฆนสฺสณฺฑาย นิสฺสฎฺฐานิ โทหนฺติ,

อินทริย ๕ ในอนิจจานุปฺสฺสนา ย่อม
 สลัดออกไปจากนิจจสฺสณฺฑา อินทริย ๕ ใน
 ทุกฺขานุปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจากสุขสฺสณฺฑา
 อินทริย ๕ ในอนตฺตานุปฺสฺสนา ย่อมสลัดออก
 ไปจากอตฺตสฺสณฺฑา อินทริย ๕ ในนิพพิทานุ-
 ปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจากความเพลิก-
 เพลิน อินทริย ๕ ในวิรากานุปฺสฺสนา ย่อม
 สลัดออกไปจากรากะ อินทริย ๕ ใน
 นิโรธานุปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจากสฺมฺหฺย
 อินทริย ๕ ในปฏฺินิสฺสคฺคานุปฺสฺสนา ย่อม
 สลัดออกไปจากความยึดมั่น อินทริย ๕ ใน
 ขยานุปฺสฺสนา ย่อมสลัดออกไปจากฆนสฺสณฺฑา

คุณจินตภา จันทภาษา

สร้างถวาย เป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระลึกคุณบิดา-มารดา

วยานุปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ อายุหนโต อินทรีย์ ๕ ในวยานุปลัสสนา ย่อมสลัดออกไป
นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ. จากกรรมเป็นเครื่องประมวลมา.

วิปริณามานุปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ ฐว- อินทรีย์ ๕ ในวิปริณามานุปลัสสนาย่อมสลัด
สณฺณาย นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, อนิมิตฺตานุ- ออกไปจากฐวสัณฺญา อินทรีย์ ๕ ใน
ปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ นิมิตฺตโต นิสฺสฺฏานิ อนิมิตฺตานุปลัสสนา ย่อมสลัดออกไปจากนิมิต
โทหนฺติ, อปฺปณฺธิตานุปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ อินทรีย์ ๕ ในอปฺปณฺธิตานุปลัสสนา ย่อมสลัด
ปณฺธิธยา นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, สฺสณฺณตานุปลัสสนาย ออกไปจากปณฺธิ อินทรีย์ ๕ ในสฺสณฺณตานุ-
ปณฺจินฺทฺริยานิ อภินิเวสโต นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, ปลัสสนา ย่อมสลัดออกไปจากความถือมั่น
อธิปณฺณารมฺมวิปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ อินทรีย์ ๕ ในอธิปณฺณารมฺมวิปลัสสนา ย่อม
สสาราทานาภินิเวสโต นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, สลัดออกไปจากความยึดมั่นถือมั่นว่า เป็น
ยถาภูตญาณทัสฺสเน ปณฺจินฺทฺริยานิ แก่นสาร อินทรีย์ ๕ ในยถาภูตญาณทัสฺสเน
สมฺโมทาภินิเวสโต นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, ย่อมสลัดออกไปจากความถือมั่นเพราะความ
อาทึนวานุปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ อาลยา- หลง อินทรีย์ ๕ ในอาทึนวานุปลัสสนา ย่อม
ภินิเวสโต นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, ปฏิสงฺขานุ- สลัดออกไปจากความถือมั่น ด้วยความอาลัย
ปลัสสนาย ปณฺจินฺทฺริยานิ อปฺปปฏิสงฺขาย อินทรีย์ ๕ ในปฏิสงฺขานุปลัสสนา ย่อมสลัดออก
นิสฺสฺฏานิ โทหนฺติ, วิวฏฺฏนานุปลัสสนาย ไปจากการไม่พิจารณาหาทาง อินทรีย์ ๕
ปณฺจินฺทฺริยานิ สณฺโณคาภินิเวสโต นิสฺสฺฏานิ ในวิวฏฺฏนานุปลัสสนา ย่อมสลัดออกไปจาก
โทหนฺติ. ความถือมั่น เพราะกิเลสเครื่องประกอบ.

คุณจินตภา จันทภาษา

สร้างถวาย เป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระลึกคุณบิดา-มารดา

โสภาปตติมคฺเค ปณฺจินฺทฺริยานิ
 ทิฏฺฐเจกฺกุเจทฺติ กิเลสฺเสทฺติ นิสฺสฏฺฐานิ โทหนฺติ,
 สกทาคามิมคฺเค ปณฺจินฺทฺริยานิ โอฟาริเกทฺติ
 กิเลสฺเสทฺติ นิสฺสฏฺฐานิ โทหนฺติ, อนาคามิมคฺเค
 ปณฺจินฺทฺริยานิ อณฺุสทคฺเคทฺติ กิเลสฺเสทฺติ
 นิสฺสฏฺฐานิ โทหนฺติ, อรทตฺตมคฺเค ปณฺจินฺทฺริ-
 ยานิ สพฺพกิเลสฺเสทฺติ นิสฺสฏฺฐานิ โทหนฺติ,
 สพฺพเพสฺสณฺเณว ชีณาสวานํ ตตฺถ ตตฺถ
 ปณฺจินฺทฺริยานิ นิสฺสฏฺฐานิ เจว โทหนฺติ
 สุนิสฺสฏฺฐานิ จ ปฏฺฐิปปสฺสทฺธานิ จ สฺสฺสฺส-
 ธิปสฺสทฺธานิ จ. อิมฺเหทฺติ อลลิตฺติสทาคาเรทฺติ
 ปณฺจณฺุณํ อินฺทฺริยานํ นิสฺสสรณํ โททฺติ, อิมฺเหทฺติ
 อลลิตฺติสทาคาเรทฺติ ปณฺจณฺุณํ อินฺทฺริยานํ นิสฺสสรณํ
 ปชานาตฺติ.

อินทริย์ ๕ ในโสภาปตติมรรค ย่อม
 สลัดออกไปจากกิเลส ซึ่งตั้งอยู่ในที่เดียวกัน
 กับทิสฺฐิ อินทริย์ ๕ ในสกทาคามิมรรค ย่อม
 สลัดออกไปจากกิเลสส่วนหยาบ ๆ อินทริย์ ๕
 ในอนาคามิมรรค ย่อมสลัดออกไปจากกิเลส
 ส่วนละเอียด อินทริย์ ๕ ในอรหัตมรรค
 ย่อมสลัดออกไปจากกิเลสทั้งปวง อินทริย์ ๕
 ในธรรมนั้น ๆ เป็นคุณชาติอันพระชีณาสพ
 ทั้งปวงเทียว สลัดออกแล้ว สลัดออกดีแล้ว
 ระงับแล้วและระงับดีแล้ว. อินทริย์ ๕ มี
 อุบายเป็นเครื่องสลัดออกด้วยอาการ ๑๘๐
 เหล่านี้ บุคคลย่อมรู้อุบาย เครื่องสลัดออก
 แห่งอินทริย์ ๕ ด้วยอาการ ๑๘๐ เหล่านี้.

ลุตฺตณฺุณตนิทฺเทโส ทุตฺติโย.

ลุตฺตณฺุณตนิทฺเทสฺส ทิ ๒ จป.

ปจฺมภาณวาโร.

ปจฺมภาณวาร จป.

คฺุณจินฺตภา จันทภาษา

สร้้างถวายเป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระลิกคฺุณบิคา-ฆารคา

๓. ตติยสุตตันตนิทเทศ

๑๙๔. สาวตถีนีทาน์. ปณฺจิมานี
 ภิกฺขเว อินฺทริยานี? กตฺมานิ ปณฺจ ?
 สทฺธิทฺธิริยํ วิริยิทฺธิริยํ สติทฺธิริยํ สฺมาธิทฺธิริยํ
 ปณฺณิทฺธิริยํ. กตฺถ จ ภิกฺขเว สทฺธิทฺธิริยํ
 ทฺฐจฺพฺพํ ? จตฺตุสฺส โสคาปตฺติยงฺเกสฺส เอตฺถ
 สทฺธิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ. กตฺถ จ ภิกฺขเว
 วิริยิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ ? จตฺตุสฺส สฺมมฺปฺปชาเนสฺส
 เอตฺถ วิริยิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ. กตฺถ จ ภิกฺขเว
 สติทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ ? จตฺตุสฺส สติปฏฺฐจาเนสฺส
 เอตฺถ สติทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ. กตฺถ จ ภิกฺขเว
 สฺมาธิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ ? จตฺตุสฺส ฌาเนสฺส
 เอตฺถ สฺมาธิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ. กตฺถ จ
 ภิกฺขเว ปณฺณิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ ? จตฺตุสฺส
 อริยสจฺเจสฺส เอตฺถ ปณฺณิทฺธิริยํ ทฺฐจฺพฺพํ.

จตฺตุสฺส โสคาปตฺติยงฺเกสฺส สทฺธิทฺธิริยสฺส
 วเสน กติหากาเรหิ ปณฺจอินฺทริยานิ
 ทฺฐจฺพฺพานิ, จตฺตุสฺส สฺมมฺปฺปชาเนสฺส

๓. ตติยสุตตันตนิทเทศ

๑๙๔. สาวตถีนีทาน. กุกรภิกฺษุ
 ทัชฺชหลาย อินฺทริยํ ๕ เหล่านี้. อินฺทริยํ ๕
 เป็นไฉน ? คือ สทฺธิทฺธิริยํ ๑ วิริยิทฺธิริยํ ๑
 สติทฺธิริยํ ๑ สฺมาธิทฺธิริยํ ๑ ปณฺณิทฺธิริยํ ๑.
 กุกรภิกฺษุทัชฺชหลาย ก็จักพึงเห็นสทฺธิทฺธิริยํใน
 ที่ไหน ? พึงเห็นในโสคาปตฺติยงฺเก (ธรรม
 อันเป็นองค์แห่งการบรรลุก ระแสนิพพาน) ๔.
 กุกรภิกฺษุทัชฺชหลาย ก็จักพึงเห็นวิริยิทฺธิริยํใน
 ที่ไหน ? พึงเห็นในสฺมมฺปฺปชาน ๔. กุกรภิกฺษุ
 ทัชฺชหลาย ก็จักพึงเห็นสติทฺธิริยํในที่ไหน ? พึง
 เห็นในสติปฏฺฐจาน ๔. กุกรภิกฺษุทัชฺชหลายก็จัก
 พึงเห็นสฺมาธิทฺธิริยํในที่ไหน ? พึงเห็นใน
 ฌาน ๔. กุกรภิกฺษุทัชฺชหลาย ก็จักพึงเห็น
 ปณฺณิทฺธิริยํในที่ไหน ? พึงเห็นในอริยสจฺจ ๔.

ด้วยสามารถแห่งสทฺธิทฺธิริยํในโสคา-
 ปตฺติยงฺเก ๔ จะพึงเห็นอินฺทริยํ ๕ ด้วย
 อากาโรเท่าไร ด้วยสามารถแห่งวิริยิทฺธิริยํ

๑ ส. มหา. ๑๘/๒๕๔-๖๐.

วีริยีนุทริยสุส	วเสน	กตihakaraethi	ในสัมมปัธาน ๔	จะพึงเห็นอินทรี ๕	ด้วย
ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ,	จตุส	สตี-	อาการเท่าไร	ด้วยสามารถแห่งสตินทรี
ปฏจาเนสุ	สตินุทริยสุส	วเสน	กตihakaraethi	ในสติปัฏฐาน ๔	จะพึงเห็นอินทรี ๕
ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ,	จตุส	ฉาเนสุ	อาการเท่าไร	ด้วยสามารถแห่งสมา-
สมาธิनुทริยสุส	วเสน	กตihakaraethi	อินทรีในฉาน ๔	จะพึงเห็นอินทรี ๕	ด้วย
ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ,	จตุส	อริยสจฺเจสุ	อาการเท่าไร	ด้วยสามารถแห่งปัญญินทรี
ปณณินุทริยสุส	วเสน	กตihakaraethi	ในอริยสจ ๔	จะพึงเห็นอินทรี ๕	ด้วย
ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ ?			อาการเท่าไร ?	

จตุส	โสตาปัตติยงฺเกสุ	สทฺธิनुทริยสุส	ด้วยสามารถแห่งสทฺธิอินทรีในโสตา-		
วเสน	วีสติยา	อากาเรหิ	ปัตติยงคะ ๔	พึงเห็นอินทรี ๕	ด้วย
ทฏฐพพานิ,	จตุส	สมมบุปฺชาเนสุ	อาการ ๒๐	ด้วยสามารถแห่งวีริยินทรีใน	
วีริยีนุทริยสุส	วเสน	วีสติยา	อากาเรหิ	สัมมปัธาน ๔	พึงเห็นอินทรี ๕
ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ,	จตุส	สตี-	อาการ ๒๐	ด้วยสามารถแห่งสตินทรีใน
ปฏจาเนสุ	สตินุทริยสุส	วเสน	วีสติยา	สติปัฏฐาน ๔	พึงเห็นอินทรี ๕
อากาเรหิ	ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ,	จตุส	อาการ ๒๐	ด้วยสามารถแห่งสมาธิทรี
ฉาเนสุ	สมาธิनुทริยสุส	วเสน	วีสติยา	ในฉาน ๔	พึงเห็นอินทรี ๕
อากาเรหิ	ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ,	จตุส	อาการ ๒๐	ด้วยสามารถแห่งปัญญินทรี
อริยสจฺเจสุ	ปณณินุทริยสุส	วเสน	วีสติยา	ในอริยสจ ๔	พึงเห็นอินทรี ๕
อากาเรหิ	ปณจินุทริยานิ	ทฏฐพพานิ.	อาการ ๒๐.		

คุณจินดาภา จันทภาษา

สร้างถวายเป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระลึกคุณบิดา-มารดา

ม. ๑๐๖ ม. ๑๐๖ ม. ๑๐๖ ม. ๑๐๖ ม. ๑๐๖

ก. ปเภทคณนิตเทศ

๑๙๕. จตุสุ โสตาปัตติยงฺเกสุ
 สหุทธิริยสุส วเสน กตเมหิ วิสติยา
 อากาเรหิ ปณฺจินฺทริยานิ ทฏฺฐพฺพานิ ?
 สปุริสสึเสเว โสตาปัตติยงฺเก อธิโมกฺขา-
 ธิปเตยฺยญฺเณ สหุทธิริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 สหุทธิริยสุส วเสน ปคฺคทฏฺฐญฺเณ วิริยินฺทริยํ
 ทฏฺฐพฺพํ, อุปฏฺฐาณญฺเณ สตินฺทริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 อวิกฺเขปญฺเณ สฺมาธิทฺทริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 ทสฺสนญฺเณ ปณฺณินฺทริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 สหุตฺถมฺมสุสฺวเน โสตาปัตติยงฺเก โยนิโส-
 มนสิกาเร โสตาปัตติยงฺเก ธมฺมานุธมฺม-
 ปฏิปัตติยา โสตาปัตติยงฺเก อธิโมกฺขา-
 ธิปเตยฺยญฺเณ สหุทธิริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 สหุทธิริยสุส วเสน ปคฺคทฏฺฐญฺเณ วิริยินฺทริยํ
 ทฏฺฐพฺพํ, อุปฏฺฐาณญฺเณ สตินฺทริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 อวิกฺเขปญฺเณ สฺมาธิทฺทริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
 ทสฺสนญฺเณ ปณฺณินฺทริยํ ทฏฺฐพฺพํ. จตุสุ
 โสตาปัตติยงฺเกสุ สหุทธิริยสุส วเสน

ก. ปเภทคณนิตเทศ

๑๙๕. ด้วยสามารถแห่งสหุทธิริยใน
 โสตาปัตติยงคะ ๔ ฟังเห็นอินทริย ๕ ด้วย
 อากา ๒๐ เป็นไฉน ? ฟังเห็นสหุทธิริย
 ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในการน้อมใจเชื่อ ใน
 โสตาปัตติยงคะ คือการคบสัทบุรุษ ฟังเห็น
 วิริยินทริย ด้วยอรรถว่าประคองไว้ ด้วย
 สามารถแห่งสหุทธิริย ฟังเห็นสตินทริย
 ด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธิทริยด้วย
 อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นปัญฺณินทริยด้วย
 อรรถว่าเห็น(ทัสสนะ) ฟังเห็นสหุทธิริย
 ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในการน้อมใจเชื่อ ใน
 โสตาปัตติยงคะ คือการฟังพระสัทธรรม
 การทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย การ
 ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ด้วยสามารถ
 แห่งสหุทธิริย ฟังเห็นวิริยินทริย ด้วยอรรถ
 ว่าประคองไว้ ฟังเห็นสตินทริย ด้วยอรรถ
 ว่าตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธิทริย ด้วยอรรถว่า
 ไม่ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นปัญฺณินทริย ด้วยอรรถว่า

คุณจินตภา จันทภาษา

สร้างถวายเป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระลึกคุณบิดา-มารดา

อิมะหิ วิสตียา อากาเรหิ ปณฺจินฺทฺริยานิ
ทฏฺฐพฺพานิ.

เห็น. ด้วยสามารถแห่งสัทอินทรีย์ในโสคา-
ปัตติยังคะ ๔ ฟังเห็นอินทรีย์ ๕ ด้วย
อาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺส สมฺมปฺปชาเนสฺส วิริยินฺทฺริยสฺส
วเสน กตเมหิ วิสตียา อากาเรหิ
ปณฺจินฺทฺริยานิ ทฏฺฐพฺพานิ ? อนุปฺปนฺนानํ
ปาปกานํ อกุสลานํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย
สมฺมปฺปชาเน ปคฺคหาธิปเตยฺยุญฺเณ
วิริยินฺทฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, วิริยินฺทฺริยสฺส วเสน
อุปฺภูจฺจานญฺเณ สตินฺทฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
อวิกฺเขปญฺเณ สมาธิทฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
ทสฺสสนญฺเณ ปณฺณินฺทฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
อธิโมกฺขญฺเณ สทฺธิทฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ,
อุปฺปนฺนानํ ปาปกานํ อกุสลานํ ฌมฺมานํ
ปหานาย สมฺมปฺปชาเน ฯเปฯ อนุปฺปนฺนानํ
กุสลานํ ฌมฺมานํ อุปฺปาทาย สมฺมปฺปชาเน
ฯเปฯ อุปฺปนฺนानํ กุสลานํ ฌมฺมานํ จิตฺติยา
อสมฺโมสาย ภิชฺโชภาวาย เวปฺปุลลายน
ภาวานาย ปาริปุริยา สมฺมปฺปชาเน ปคฺคหา-
ธิปเตยฺยุญฺเณ วิริยินฺทฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ,

ด้วยสามารถแห่งวิริยอินทรีย์ ใน
สัมมปฺปชาน ๔ ฟังเห็นอินทรีย์ ๕ ด้วย
อาการ ๒๐ เป็นไฉน ? ฟังเห็นวิริยอินทรีย์
ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในการระคองไว้ ใน
สัมมปฺปชาน ๔ เพราะไม่ยังอกุศลธรรมอัน
ลามกที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ฟังเห็นสตินทรีย์
ด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธิทรีย์ด้วย
อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นปณฺณินทรีย์ด้วย
อรรถว่าเห็น ฟังเห็นสัทอินทรีย์ด้วยอรรถว่า
น้อมใจเชื่อ ด้วยสามารถแห่งวิริยอินทรีย์
ฟังเห็นวิริยอินทรีย์ ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ใน
การระคองไว้ ในสัมมปฺปชาน เพราะละ
อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ ใน
สัมมปฺปชาน เพราะยังอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด
ให้เกิดขึ้น ฯลฯ ในสัมมปฺปชาน เพราะความ
ตั้งมั่น ความไม่ผันเพี้ยน ความเจริญยิ่ง
ความไพบูรณ์ ความเจริญ ความบริบูรณ์

คุณจินตภา จันทภาษา

สร้างถวาย เป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระลึกคุณบิดา-มารดา

วิริยินุทริยสุส	วเสน	อุปกุจจานุเจน	แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฟังเห็นสตินทริย์
สตินุทริย์	ทกุจพฺพ,	อวิกุเขปกุเจน	ด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธิทริย์ด้วย
สมาธิทริย์	ทกุจพฺพ,	ทสุสนกุเจน	อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นปัญญินทริย์ด้วย
ปณฺณินุทริย์	ทกุจพฺพ,	อธิโมกฺขกุเจน	อรรถว่าเห็น ฟังเห็นสัทธินทริย์ด้วยอรรถว่า
สัทธินุทริย์	ทกุจพฺพ.	จตุสฺส สมมฺปชานะสฺส	น้อมใจเชื่อ. ด้วยสามารถแห่งวิริยินทริย์
วิริยินุทริยสุส	วเสน	อิเมหิ วิสตียา	ด้วยสามารถแห่งวิริยินทริย์ในสัมมปชาน ๔
อากาเรหิ	ปณฺจินุทริยานิ	ทกุจพฺพานิ.	ฟังเห็นอินทริย์ ๕ ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺส	สติปญฺจาเนสฺส	สตินุทริยสุส	ด้วยสามารถแห่งสตินทริย์ ในสติ-
วเสน	กตเมหิ	วิสตียา	ปฏิฐาน ๔ ฟังเห็นอินทริย์ ๕ ด้วย
ปณฺจินุทริยานิ	ทกุจพฺพานิ ?	กาเย กายานุ-	อาการ ๒๐ เป็นไฉน ? ฟังเห็นสตินทริย์
ปสฺสนาสติปญฺจาเน	อุปกุจจานาธิปเตยฺยกุเจน		ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในการตั้งมั่น ในสติ-
สตินุทริย์	ทกุจพฺพ,	สตินุทริยสุส	ปฏิฐาน คือ การพิจารณาเห็นกายในกาย
อวิกุเขปกุเจน	สมาธิทริย์	ทกุจพฺพ,	ฟังเห็นสมาธิทริย์ ด้วยอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน
ทสุสนกุเจน	ปณฺณินุทริย์	ทกุจพฺพ,	ฟังเห็นปัญญินทริย์ ด้วยอรรถว่าเห็น ฟังเห็น
อธิโมกฺขกุเจน	สัทธินุทริย์	ทกุจพฺพ,	สัทธินทริย์ด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็น
ปกฺกทกุเจน	วิริยินุทริย์	ทกุจพฺพ.	วิริยินทริย์ด้วยอรรถว่าระคองไว้ ด้วย
เวทนาสุ	เวทนานุปสฺสนาสติปญฺจาเน	ฯ เปฯ	สามารถแห่งสตินทริย์. ฟังเห็นสตินทริย์ด้วย
จิตฺเต	จิตฺตานุปสฺสนาสติปญฺจาเน...		อรรถว่า เป็นใหญ่ในการตั้งมั่น ในสติปฏิฐาน
ธมฺเมสุ	ธมฺมานุปสฺสนาสติปญฺจาเน		คือ การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้ง-

คุณจินตภา จันทภาษา

สร้างถวาย เป็นพุทธบูชาแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว . ระลึกคุณบิดา-มารดา

อุปฏจนานาธิปเตยฺยญฺเณ สตินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ, ทลาย ฯลฯ ในสติปัฏฐานคือการพิจารณา
 สตินฺทริยสฺส วเสน อวิกฺเขปญฺเณ เห็นจิตในจิต... ในสติปัฏฐานคือการ
 สมาธิทฺริยํ ทฏฺจพฺพํ, ทสฺสนญฺเณ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ด้วย
 ปณฺณินทฺริยํ ทฏฺจพฺพํ, อธิโมกฺขญฺเณ สามารถแห่งสติทฺริยํ ฟังเห็นสมาธิทฺริยํ
 สทฺธิทฺริยํ ทฏฺจพฺพํ, ปคฺคทฏฺเณ วิริยินทฺริยํ ด้วยอรรถว่าไม่ฟังชาน ฟังเห็นปัญฺณินทฺริยํ
 ทฏฺจพฺพํ. จตุสฺส สติปฏฺจาเนสฺส สตินฺทริยสฺส ด้วยอรรถว่าเห็น ฟังเห็นสทฺธิทฺริยํ ด้วย
 วเสน อิมฺหิ วิสฺตียา อากาเรหิ อรรถว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็นวิริยินทฺริยํด้วย
 ปณฺจินทฺริยานิ ทฏฺจพฺพานิ. อรรถว่าประคองไว้ ด้วยสามารถแห่ง
 สตินทฺริยํ ในสติปัฏฐาน ๔ ฟังเห็นอินทฺริยํ ๕
 ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺส ฌาเนสฺส สมาธิทฺริยสฺส วเสน ด้วยสามารถแห่งสมาธิทฺริยํในฌาน ๔
 กตเมหิ วิสฺตียา อากาเรหิ ปณฺจินทฺริยานิ ฟังเห็นอินทฺริยํ ๕ ด้วยอาการ ๒๐ เป็น
 ทฏฺจพฺพานิ ? ปจฺมชฺฌาเน อวิกฺเขปา- ไฉน ? ฟังเห็นสมาธิทฺริยํ ด้วยอรรถว่า
 ธิปเตยฺยญฺเณ สมาธิทฺริยํ ทฏฺจพฺพํ, เป็นใหญ่ในความไม่ฟังชานในปฐมฌาน ฟัง
 สมาธิทฺริยสฺส วเสน ทสฺสนญฺเณ เห็นปัญฺณินทฺริยํด้วยอรรถว่าเห็น ฟังเห็น
 ปณฺณินทฺริยํ ทฏฺจพฺพํ, อธิโมกฺขญฺเณ สทฺธิทฺริยํด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็น
 สทฺธิทฺริยํ ทฏฺจพฺพํ, ปคฺคทฏฺเณ วิริยินทฺริยํ วิริยินทฺริยํด้วยอรรถว่าประคองไว้ ฟังเห็น
 ทฏฺจพฺพํ, อุปฏฺจนาญฺเณ สตินฺทริยํ สตินทฺริยํด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ด้วยสามารถ
 ทฏฺจพฺพํ. ทุตฺติยชฺฌาเน ฯเปฯ ตติยชฺฌาเน... แห่งสมาธิทฺริยํ. ฟังเห็นสมาธิทฺริยํด้วย
 จตุคฺคชฺฌาเน อวิกฺเขปาธิปเตยฺยญฺเณ อรรถว่าเป็นใหญ่ในความไม่ฟังชาน ใน

คุณวิธาน วัธนเวคิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมาธิทริยัม ทกุจพฺพํ, สมาธิทริยสฺส วเสน ทุตฺติยฉาน ฯลฯ ในตติยฉาน... ในจตุตถ-
 ทสฺสนกุญฺเณ ปณฺณทริยัม ทกุจพฺพํ, ฉาน พึงเห็นปัญฺณทริยํด้วยอรรถว่าเห็น พึง
 อธิโมกฺขกุญฺเณ สทฺธิทริยัม ทกุจพฺพํ, เห็นสทฺธิทริยํด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ พึง
 ปคฺคทกุญฺเณ วิริยทริยัม ทกุจพฺพํ, เห็นวิริยทริยํด้วยอรรถว่าประคองไว้ พึง
 อุกฺกุจฺจกุญฺเณ สติทริยัม ทกุจพฺพํ. จตุสฺส เห็นสติทริยํด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ด้วย
 ฉานเนสฺส สมาธิทริยสฺส วเสน อิมฺหิ สามารถแห่งสมาธิทริยํ ด้วยสามารถแห่ง
 วิสฺตึยา อากาเรหิ ปณฺจทริยานิ สมาธิทริยํในฉาน ๔ พึงเห็นอินทริยํ ๕
 ทกุจพฺพานิ. ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺส อริยสจฺเจสฺส ปณฺณทริยสฺส ด้วยสามารถแห่งปัญฺณทริยํ ใน
 วเสน กตเมหิ วิสฺตึยา อากาเรหิ อริยสัจ ๔ จะพึงเห็นอินทริยํ ๕ ด้วย
 ปณฺจทริยานิ ทกุจพฺพานิ ? ทุกฺโข อาการ ๒๐ เป็นไฉน ? พึงเห็นปัญฺณทริยํ
 อริยสจฺเจ ทสฺสนาธิปเตชฺชกุญฺเณ ปณฺณทริยัม ด้วยอรรถว่า เป็นใหญ่ในการเห็นในอริยสัจ
 ทกุจพฺพํ, ปณฺณทริยสฺส วเสน คือทุกฺข์ พึงเห็นสทฺธิทริยํด้วยอรรถว่า
 อธิโมกฺขกุญฺเณ สทฺธิทริยัม ทกุจพฺพํ, น้อมใจเชื่อ พึงเห็นวิริยทริยํด้วยอรรถว่า
 ปคฺคทกุญฺเณ วิริยทริยัม ทกุจพฺพํ. ประคองไว้ พึงเห็นสติทริยํด้วยอรรถว่า
 อุกฺกุจฺจกุญฺเณ สติทริยัม ทกุจพฺพํ. ตั้งมั่น พึงเห็นสมาธิทริยํด้วยอรรถว่า
 อวิกฺเขปกุญฺเณ สมาธิทริยัม ทกุจพฺพํ. ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถแห่งปัญฺณทริยํ
 ทุกฺขสมุทฺเต อริยสจฺเจ ฯเปฯ ทุกฺขนิโรธึ พึงเห็นปัญฺณทริยํด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ ใน
 อริยสจฺเจ...ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ความเห็นในอริยสัจ คือ ทุกฺขสมุทฺตํ ฯฯ
 อริยสจฺเจ ทสฺสนาธิปเตชฺชกุญฺเณ ปณฺณทริยัม ในอริยสัจ คือทุกฺขนิโรธ... ในอริยสัจ

คุณวิธานา วัธเนวคิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทกุจพฺพ,	ปณฺณิทรียสฺส	วเสน	คือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา	ด้วยสามารถแห่ง
อธิโมกฺขกุญฺเณ	สทฺธิทรียํ	ทกุจพฺพ,	ปัญฺณิทรียํ	พึงเห็นสทฺธิทรียํด้วยอรรถว่า
ปกฺกทกุญฺเณ	วิริยิทรียํ	ทกุจพฺพ,	น้อมใจเชื่อ	พึงเห็นวิริยิทรียํด้วยอรรถว่า
อุปกฺกจฺานกุญฺเณ	สคติทรียํ	ทกุจพฺพ.	ระคองไว้	พึงเห็นสคติทรียํด้วยอรรถว่า
อวิกฺเขปกุญฺเณ	สมาธิทรียํ	ทกุจพฺพ.	ตั้งมั่น	พึงเห็นสมาธิทรียํด้วยอรรถว่าไม่
จตุสฺส อริยสจฺเจสฺส	ปณฺณิทรียสฺส	วเสน	พุงฺขาน.	ด้วยสามารถแห่งปัญฺณิทรียํใน
อิมฺหิ วิสฺตียา	อากาเรหิ	ปณฺจิทรียานิ	อริยสจฺ ๔	พึงเห็นอินทริยํ ๕ ด้วย
ทกุจพฺพานิ.			อาการ ๒๐ เหล่านี้.	

ข. จริยวาร

ข. จริยวาร

๑๙๖. จตุสฺส โสตาปัตตियงฺเคสฺส
 สทฺธิทรียสฺส วเสน กติหากาเรหิ ปณฺจณฺํ
 อินฺทรียานํ จริยา ทกุจพฺพา ? จตุสฺส
 สมฺมปฺปธาเนสฺส ฯเปฯ จตุสฺส สติปฺกฺกฺจฺานเนสฺส
 ฯเปฯ จตุสฺส ฌาเนสฺส ฯเปฯ จตุสฺส อริย-
 สจฺเจสฺส ปณฺณิทรียสฺส วเสน กติหากาเรหิ
 ปณฺจณฺํ อินฺทรียานํ จริยา ทกุจพฺพา. จตุสฺส

๑๙๖. ด้วยสามารถแห่งสทฺธิทรียํ
 ในโสตาปัตตियงฺค ๔ จะพึงเห็นจริยาแห่ง
 อินฺทรียํ ๕ ด้วยอาการเท่าไร ? ใน
 สมฺมปฺปธาน ๔ ฯลฯ ในสติปฺกฺกฺจฺาน ๔ ฯลฯ
 ในฌาน ๔ ฯลฯ ในอริยสจฺ ๔ ด้วยสามารถ
 แห่งปัญฺณิทรียํจะพึงเห็นจริยาแห่งอินฺทรียํ ๕
 ด้วยอาการเท่าไร ? ด้วยสามารถแห่ง

คุณวิมลนา วัธนเวคิน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสภาปัตติงฺเกสุ สทฺธิทฺธิยสฺส วเสน สทฺธิทฺธิรียํในโสภาปัตติงฺกะ ๔ พึงเห็น
 วัสติยา อากาเรหิ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ จริยาแห่งอินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๒๐
 จริยา ทฏฺฐพฺพา. จตุสฺส สมฺมปฺปชาเนสฺส ในสัมมปธาน ๔ ฯลฯ ในสติปัฏฐาน ๔
 ฯเปฯ จตุสฺส สติปฺภูจฺจาเนสฺส จตุสฺส ฉาเนสฺส ในฉาน ๔ ในอริยสัจ ๔ ด้วยสามารถ
 จตุสฺส อริยสจฺเจสฺส ปณฺธิทฺธิยสฺส วเสน แห่งปัญญินทรีย์ พึงเห็นจริยาแห่งอินทรีย์ ๕
 วัสติยา อากาเรหิ ปณฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ ด้วยอาการ ๒๐.
 จริยา ทฏฺฐพฺพา.

จตุสฺส โสภาปัตติงฺเกสุ สทฺธิทฺธิยสฺส
 วเสน กตเมหิ วัสติยา อากาเรหิ ปณฺจนฺนํ
 อินฺทฺริยานํ จริยา ทฏฺฐพฺพา ?
 สปุริสสํเสเว โสภาปัตติงฺเก อธิโมกฺขา-
 ธิปเตยฺยญฺเณ สทฺธิทฺธิยสฺส จริยา
 ทฏฺฐพฺพา, สทฺธิทฺธิยสฺส วเสน ปกฺคทฏฺฐญฺเณ
 วิริยินฺทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺฐพฺพา,
 อุปฺภูจฺจานญฺเณ สติทฺธิยสฺส จริยา
 ทฏฺฐพฺพา, อวิกฺเขปญฺเณ สมาธิทฺธิยสฺส
 จริยา ทฏฺฐพฺพา, ทสฺสนญฺเณ ปณฺธิทฺธิยสฺส
 จริยา ทฏฺฐพฺพา. สทฺธมฺมสฺสวเน
 โสภาปัตติงฺเก ฯเปฯ โยนิโสมนสิกาเร
 โสภาปัตติงฺเก ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺตฺติยา

ด้วยสามารถแห่งสทฺธิทฺธิรียํในโสภา-
 ปัตติงฺกะ ๔ จะพึงเห็นจริยาแห่งอินทรีย์ ๕
 ด้วยอาการ ๒๐ เป็นไฉน ? พึงเห็นจริยา
 แห่งสทฺธิทฺธิรียํ ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ใน-
 ความน้อมใจเชื่อ ในโสภาปัตติงฺกะ คือ
 การคบหาสทฺบุรุษ พึงเห็นจริยาแห่ง
 วิริยินฺทฺธิรียํด้วยอรรถว่าระคองไว้ พึงเห็น
 จริยาแห่งสติทฺธิรียํด้วยอรรถว่าตั้งมั่น พึง
 เห็นจริยาแห่งสมาธิทฺธิรียํ ด้วยอรรถว่าไม่
 พุ้งชาน พึงเห็นจริยาแห่งปัญญินฺทฺธิรียํด้วย
 อรรถว่าเห็น ด้วยสามารถแห่งสทฺธิทฺธิรียํ.
 พึงเห็นจริยาแห่งสทฺธิทฺธิรียํ ด้วยอรรถว่า
 เป็นใหญ่ในความน้อมใจเชื่อ ในโสภาปัตติ-

คุณวิไลนา วัธนเวคิน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสภาปตติยงฺเค อธิโมกฺขาธิปเตยฺยญฺเณ ยังกะ คือการฟังพระสัทธรรม ฯลฯ ใน
 สหฺตฺธิทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, โสภาปตติยงฺกะ คือการทำไว้ในใจโดย
 สหฺตฺธิทฺธิยสฺส วเสน ปคฺคทฏฺเณ อุบายอันแยบคาย ในโสภาปตติยงฺกะ
 วิริยฺนทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, อุปฺภูจฺจา- คือการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ด้วย
 นญฺเณ สติทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, สามารถแห่งสัทธินทรีย์ ฟังเห็นจริยาแห่ง
 อวิกฺเขปนญฺเณ สมาธิทฺธิยสฺส จริยา วิริยฺนทฺธิยสฺส ด้วยอรรถว่าประคองไว้ ฟังเห็น
 ทฏฺจพฺพา, ทสฺสนญฺเณ ปณฺณิทฺธิยสฺส จริยา จริยาแห่งสติทฺธิยสฺสด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ฟัง
 ทฏฺจพฺพา. จตุสฺ โสภาปตติยงฺเคสุ - เห็นจริยาแห่งสมาธิทฺธิยสฺส ด้วยอรรถว่าไม่
 สหฺตฺธิทฺธิยสฺส วเสน อิมฺหิ วิสฺตฺติยา ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นจริยาแห่งปัญฺณิทฺธิยสฺส ด้วย
 อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ จริยา อรรถว่าเห็น. ด้วยสามารถแห่งสัทธินทรีย์
 ทฏฺจพฺพา. ในโสภาปตติยงฺกะ ๔ ฟังเห็นจริยาแห่ง
 อินฺทฺริย ๕ ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺ สมฺมปฺปชาเนสฺ วิริยฺนทฺธิยสฺส ด้วยสามารถแห่งวิริยฺนทฺธิยสฺส ในสัม-
 วเสน กตเมหิ วิสฺตฺติยา อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ มฺปฺชาน ๔ จะฟังเห็นจริยาแห่งอินฺทฺริย ๕
 อินฺทฺริยานํ จริยา ทฏฺจพฺพา ? อนุปฺปนฺนํ ด้วยอาการ ๒๐ เป็นไฉน ? ฟังเห็นจริยา
 ปาปกานํ อกฺุสลานํ ฐมฺมานํ อนุปฺปาทาย แห่งวิริยฺนทฺธิยสฺส ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ใน
 สมฺมปฺปชาน ปคฺคทฺธาธิปเตยฺยญฺเณ ความประคองไว้. ในสัมมฺปชาน เพราะ
 วิริยฺนทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, ไม่ยังอกุศลธรรมอันลามก . ที่ยังไม่เกิดให้
 วิริยฺนทฺธิยสฺส วเสน อุปฺภูจฺจานญฺเณ เกิดขึ้น ฟังเห็นจริยาแห่งสติทฺธิยสฺส ด้วย
 สติทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา ฯ เปฯ อรรถว่าตั้งมั่น ฯ ฟังเห็นจริยาแห่ง

คุณวิธานา วัธนเวคิน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อธิโมกข์ญาณ สหัตถ์ทริยสฺส จริยา
 ทฏฺฐพฺพา. อุบุปนฺนํ ปาปกานํ อกุสลํ
 ฌมฺมานํ ปทานาย สมฺมปฺปชานเน ฯเปฯ
 อุบุปนฺนํ กุสลํ ฌมฺมานํ อุบุปาทาย
 สมฺมปฺปชานเน ฯเปฯ อุบุปนฺนํ กุสลํ
 ฌมฺมานํ จิตฺตยา อสมฺโมสาย ภฺยฺโยภาวาย
 เวปุลฺลํ ภาวนาย ปาริปุริยา
 สมฺมปฺปชานเน ปคฺคหฺตฺตปเตยฺยญาณ
 วิริยฺนทฺริยสฺส จริยา ทฏฺฐพฺพา. วิริยฺนทฺริยสฺส
 วเสน อุปกฺขจฺญาณญาณ สหัตถ์ทฺริยสฺส ฯเปฯ
 อธิโมกข์ญาณ สหัตถ์ทฺริยสฺส จริยา
 ทฏฺฐพฺพา. จตุสฺส สมฺมปฺปชานเนสฺส
 วิริยฺนทฺริยสฺส วเสน อิมฺหิ วิสฺตฺติยา
 อากาเรหิ ปณฺจนํ อินฺทฺริยานํ จริยา
 ทฏฺฐพฺพา.

สัทธินทรีย์ด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ ด้วย
 สามารถแห่งวิริยอินทรีย์. พึงเห็นจริยาแห่ง
 วิริยอินทรีย์ ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในความ
 ประคองไว้ ในสัมมัตถานเพื่อละอกุศลธรรม
 อันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ ในสัมมัตถาน
 เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ฯลฯ
 ในสัมมัตถานเพื่อความตั้งมั่น ความไม่
 พ้นเพื่อน ความเจริญยิ่ง ความไพบุลย์
 ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรม
 ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยสามารถแห่งวิริยอินทรีย์
 พึงเห็นจริยาแห่งสัทธินทรีย์ด้วยอรรถว่าตั้งมั่น
 ฯลฯ พึงเห็นจริยาแห่งสัทธินทรีย์ด้วยอรรถ
 ว่าน้อมใจเชื่อ. ด้วยสามารถแห่งวิริยอินทรีย์
 ในสัมมัตถาน ๔ จะพึงเห็นจริยาแห่ง
 อินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺส สติปฺกฺขจฺญาณ สหัตถ์ทฺริยสฺส
 วเสน กตเมหิ วิสฺตฺติยา อากาเรหิ ปณฺจนํ
 อินฺทฺริยานํ จริยา ทฏฺฐพฺพา ? กายเ

ด้วยสามารถแห่งสัทธินทรีย์ ในสติ-
 ปฏฺฐาน ๔ จะพึงเห็นจริยาแห่งอินทรีย์ ๕
 ด้วยอาการ ๒๐ เป็นไฉน ? พึงเห็นจริยา

กายานุปัสสนาสติปัฏจาเน อุปุฏจาณา-
 ธิปเตยฺยภูเจณ สตินฺทริยสฺส จริยา
 ทฏฺจพฺพา, สตินฺทริยสฺส วเสน อวิกฺเข-
 ปฏฺจเณ สมานฺทริยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา,
 ทสฺสนภูเจณ ปณฺณิณฺทริยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา,
 อธิโมกฺขภูเจณ สทฺธิณฺทริยสฺส จริยา
 ทฏฺจพฺพา, ปคฺคทฏฺจเณ วิริยินฺทริยสฺส จริยา
 ทฏฺจพฺพา. เวทนาสุ เวทนานุปัสสนาสติ-
 ปฏฺจาเน ฯเปฯ จิตฺเต จิตฺตานุปัสสนาสติ-
 ปฏฺจาเน ฯเปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปัสสนาสติ-
 ปฏฺจาเน อุปุฏฺจาณาธิปเตยฺยภูเจณ
 สตินฺทริยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา. สตินฺทริยสฺส
 วเสน ฯเปฯ ปคฺคทฏฺจเณ วิริยินฺทริยสฺส
 จริยา ทฏฺจพฺพา ฯเปฯ จตุสฺส สติปัฏฺจาเนสุ
 สตินฺทริยสฺส วเสน อิมฺหิ วิสฺตึยา
 อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ อินฺทริยานํ จริยา
 ทฏฺจพฺพา.

แห่งสตินทรีย์ ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในความ
 ตั้งมั่น ในสติปัฏฐาน คือการพิจารณาเห็น
 กายในกาย ฟังเห็นจริยาแห่งสมาธิทรีย์
 ด้วยอรรถว่าไม่ฟังชาน ฟังเห็นจริยาแห่ง
 ปัญญทรีย์ด้วยอรรถว่าเห็น ฟังเห็นจริยา
 แห่งสัททินทรีย์ด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ ฟัง
 เห็นจริยาแห่งวิริยทรีย์ ด้วยอรรถว่า
 ประคองไว้ ด้วยสามารถแห่งสตินทรีย์.
 ฟังเห็นจริยาแห่งสตินทรีย์ ด้วยอรรถว่า
 เป็นใหญ่ในความตั้งมั่นในสติปัฏฐาน คือการ
 พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย ฯลฯ
 ในสติปัฏฐาน คือการพิจารณาเห็นจิตในจิต
 ฯลฯ ในสติปัฏฐาน คือการพิจารณาเห็น
 ธรรมในธรรมทั้งหลาย. ฟังเห็นจริยาแห่ง
 วิริยทรีย์ด้วยอรรถว่าประคองไว้ ด้วย
 สามารถแห่งสตินทรีย์ ฯลฯ ด้วยสามารถ
 แห่งสตินทรีย์ในสติปัฏฐาน ๔ ฟังเห็นจริยา
 แห่งอินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.

จตุสฺส ฌาเนสุ สมานฺทริยสฺส วเสน ด้วยสามารถแห่งสมาธิทรีย์ ใน
 กตเมหิ วิสฺตึยา อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ ฌาน ๔ จะฟังเห็นจริยาแห่งอินทรีย์ ๕ ด้วย

คุณวัฒนา วัณเวคิน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓
 ๓๖-๓๗
 ๓๓๓
 ๓๓๓
 ๓๓๓
 ๓๓๓
 ๓๓๓

อินฺทฺริยานํ จริยา ทฏฺฐพฺพา ? ปจฺมชฺฌาเน
 อวิกฺเขปาธิปเตยฺยญฺเณ สฺมาธินฺทฺริยสฺส
 จริยา ทฏฺฐพฺพา, สฺมาธินฺทฺริยสฺส วเสณ
 ทสฺสนญฺเณ ปณฺณินฺทฺริยสฺส จริยา ทฏฺฐพฺพา,
 อธิโมกฺขญฺเณ สทฺถินฺทฺริยสฺส จริยา
 ทฏฺฐพฺพา, ปกฺกทญฺเณ วิริยินฺทฺริยสฺส
 จริยา ทฏฺฐพฺพา, อุပ္ปฏฺจานญฺเณ
 สติณฺทฺริยสฺส จริยา ทฏฺฐพฺพา. ทุคฺคิยชฺฌาเน
 ฯเปฯ ตติยชฺฌาเน ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌาเน
 อวิกฺเขปาธิปเตยฺยญฺเณ สฺมาธินฺทฺริยสฺส
 จริยา ทฏฺฐพฺพา ฯเปฯ จตุสฺส ฌาเนสฺส
 สฺมาธินฺทฺริยสฺส วเสณ อิมฺหิ วิสฺตียา
 อากาเรหิ ปณฺจณฺฺนํ อินฺทฺริยานํ จริยา
 ทฏฺฐพฺพา.

อาการ ๒๐ เป็นไฉน ? ฟังเห็นจริยาแห่ง
 สมาธินทรีย์ ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในความ
 ไม่ฟังชาน ในปฐมฌาน ฟังเห็นจริยาแห่ง
 ปัญฺฑินทรีย์ด้วยอรรถว่าเห็น ฟังเห็นจริยา
 แห่งสทฺถินทรีย์ด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ ฟัง
 เห็นจริยาแห่งวิริยินทรีย์ - ด้วยอรรถว่า
 ประคองไว้ ฟังเห็นจริยาแห่งสติณทรีย์ด้วย
 อรรถว่าตั้งมั่น ด้วยสามารถแห่งสมาธินทรีย์
 ฟังเห็นจริยาแห่งสมาธินทรีย์ ด้วยอรรถว่า
 เป็นใหญ่ในความไม่ฟังชาน ในทุคฺคิยฌาน
 ฯฯ ในตติยฌาน ฯฯ ในจตุตถฌาน ฯฯ
 ด้วยสามารถแห่งสมาธินทรีย์ในฌาน ๔ ฟัง
 เห็นจริยาแห่งอินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๒๐
 เหล่านี้.

จตุสฺส อริยสจฺเจสฺส ปณฺณินฺทฺริยสฺส
 วเสณ กตเมหิ วิสฺตียา อากาเรหิ ปณฺจณฺฺนํ
 อินฺทฺริยานํ จริยา ทฏฺฐพฺพา ? ทฺกฺกฺเข
 อริยสจฺเจ ทสฺสนาธิปเตยฺยญฺเณ
 ปณฺณินฺทฺริยสฺส จริยา ทฏฺฐพฺพา,
 ปณฺณินฺทฺริยสฺส วเสณ อธิโมกฺขญฺเณ

ด้วยสามารถแห่งปัญฺฑินทรีย์ ใน
 อริยสจ ๔ จะฟังเห็นจริยาแห่งอินทรีย์ ๕
 ด้วยอาการ ๒๐ เป็นไฉน ? ฟังเห็นจริยา
 แห่งปัญฺฑินทรีย์ ด้วยอรรถว่าเป็นใหญ่ในการ
 เห็น ในอริยสจ ก็อทกฺขํ ฟังเห็นจริยาแห่ง
 สทฺถินทรีย์ด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็น

คุณวิธานา วัธนเวคิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทฺธิทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, ปคฺคทฏฺเจน จริยาแห่งวิริยอินทริย์ด้วยอรรถว่าประคองไว้
 วิริยินทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, พึงเห็นจริยาแห่งสทฺธิทฺธิยด้วยอรรถว่าตั้งมั่น
 อปฺภูจฺจานฏฺเจน สทฺธิทฺธิยสฺส จริยา พึงเห็นจริยาแห่งสมาธิทฺธิย ด้วยอรรถว่า
 ทฏฺจพฺพา, อวิกฺเขปฏฺเจน สมาธิทฺธิยสฺส ไม่พึงช้าน ด้วยสามารถแห่งปัญฺธิทฺธิย. พึง
 จริยา. ทฏฺจพฺพา. ทฺกฺขสมฺมุทฺเต อริยสจฺเจ เห็นจริยาแห่งปัญฺธิทฺธิย ด้วยอรรถว่าเป็น
 ๆเปฯ ทฺกฺขนิโรธ อริยสจฺเจ... ใหญ่ในความเห็น ในอริยสัจ คือทฺกฺขสมฺมุทฺย
 ทฺกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา อริยสจฺเจ ฯลฯ ในอริยสัจ คือทฺกฺขนิโรธ... ใน
 ทสฺสนาธิปเตยฺยฏฺเจน ปณฺธิทฺธิยสฺส จริยา อริยสัจ คือทฺกฺขนิโรธคามินิปฏิปทา พึงเห็น
 ทฏฺจพฺพา, ปณฺธิทฺธิยสฺส วเสน จริยาแห่งสทฺธิทฺธิยด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ
 อธิโมกฺขฏฺเจน สทฺธิทฺธิยสฺส จริยา พึงเห็นจริยาแห่งวิริยอินทริย์ ด้วยอรรถว่า
 ทฏฺจพฺพา, ปคฺคทฏฺเจน วิริยินทฺธิยสฺส ประคองไว้ พึงเห็นจริยาแห่งสทฺธิทฺธิยด้วย
 จริยา ทฏฺจพฺพา, อปฺภูจฺจานฏฺเจน อรรถว่าตั้งมั่น พึงเห็นจริยาแห่งสมาธิทฺธิย
 สทฺธิทฺธิยสฺส จริยา ทฏฺจพฺพา, ด้วยอรรถว่าไม่พึงช้าน ด้วยสามารถแห่ง
 อวิกฺเขปฏฺเจน สมาธิทฺธิยสฺส จริยา ปัญฺธิทฺธิย. ด้วยสามารถแห่งปัญฺธิทฺธิย
 ทฏฺจพฺพา. จตุสฺ อริยสจฺเจสฺ ปณฺธิทฺธิยสฺส ในอริยสัจ ๔ พึงเห็นจริยาแห่งอินทริย์ ๕
 วเสน อิมฺหิ วิสฺติยา อากาเรหิ ปณฺจณฺนํ ด้วยอาการ ๒๐ เหล่านี้.
 อินฺทฺริยานํ จริยา ทฏฺจพฺพา.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๕๒๕

ค. จารวิหารนิตเทศ

๑๙๖. จาโร จ วิหาโร จ อนุปุโท
โทติ ปฏิวิทฺโธ. ยถาจรนฺตํ ยถาวิทรนฺตํ
วิณฺณํ สพรหมจารี กมฺภีเรสุ จาเนสุ
โอกปเปยฺยํ อทฺธา อยมายสฺมา ปตฺโต วา
ปาปณิสฺสตี วา.

จริยาติ อฏฺฐจ จริยาโย อิริยาปถ-
จริยา, อายตนจริยา, สติจริยา, สมาธิ-
จริยา, ฌานจริยา, มกฺคจริยา,
ปตฺติจริยา, โลกตฺถจริยาติ.

อิริยาปถจริยาติ จตุสฺ อิริยาปถเส.
อายตนจริยาติ จสฺ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ
อายตเนสุ. สติจริยาติ จตุสฺ สติปฏฺฐาเนสุ.
สมาธิจริยาติ จตุสฺ ฌาเนสุ. ฌานจริยาติ
จตุสฺ อริยสจฺเจสุ. มกฺคจริยาติ จตุสฺ
อริยมกฺคเส. ปตฺติจริยาติ จตุสฺ สามณฺณ-
ผลเส. โลกตฺถจริยาติ ตถาคเตสุ
อรหนฺตเส. สมฺมาสมฺพุทฺเตสุ, ปเทเส

ค. จารวิหารนิตเทศ

๑๙๗. จริยาและวิหารธรรม เป็นอัน
ตรัสรู้แล้ว เหวงตลอดแล้ว. เหมือนอย่าง
สพรหมจารีผู้รู้แจ้ง ฟังไว้ใจบุคคลตามที่
ประพฤติ ตามที่อยู่ในฐานะที่ลึกกว่า ท่านผู้
บรรลุแล้ว หรือว่าจักบรรลุเป็นแน่.

คำว่า จริยา (ความประพฤติ) มี ๘
คือ อิริยาปถจริยา ๑ อายตนจริยา ๑ สติ-
จริยา ๑ สมาธิจริยา ๑ ฌานจริยา ๑
มรรคจริยา ๑ ปตฺติจริยา ๑ โลกตฺถ-
จริยา ๑.

ความประพฤติในอิริยาปถ ๔ ชื่อว่า
อิริยาปถจริยา. ความประพฤติในอายตนะ
ภายในภายนอก ๖ ชื่อว่า อายตนจริยา.
ความประพฤติในสติปัฏฐาน ๔ ชื่อว่า สติ-
จริยา. ความประพฤติในฌาน ๔ ชื่อว่า
สมาธิจริยา. ความประพฤติในอริยสัจ ๔
ชื่อว่า ฌานจริยา. ความประพฤติในอริย-
มรรค ๘ ชื่อว่า มรรคจริยา. ความประพฤติ

ปจฺเจกพุทฺเธสฺส, ปเทเส^๑ สาวเกสฺส^๒ ในสามัญผล ๔ ชื่อว่า ปัตติจริยา. ความ
 อิริยาปถจริยา จ ปณิธิสมฺปนฺนํ. อายตน- ประพฤติกิจซึ่งเป็นประโยชน์แก่โลก ใน
 จริยา จ อินฺทฺริเยสฺส กุตฺตทวารานํ. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ใน
 สติจริยา จ อปฺปมาทวิหารินํ. สมာธิจริยา พระปัจเจกพุทธเจ้าบางส่วน ในพระสาวก
 จ อธิจิตฺตมฺนุญฺจฺจํ. ญาณจริยา จ บางส่วน ชื่อว่า โลกัตถจริยา. อิริยาปถ-
 พุทฺธิสมฺปนฺนํ. มคฺคจริยา จ สมฺมาปฏิ- จริยาเป็นของท่าน ผู้ถึงพร้อมด้วยการตั้งใจ
 ปนฺนํ.^๓ ปตฺติจริยา จ อธิคตผลานํ. ไว้. อายตนจริยาเป็นของท่านผู้มีทวารอัน
 โลกุตฺถจริยา จ ตถาคตานํ อรหนฺตานํ คู้มครองแล้วในอินทริยทั้งหลาย. สติจริยา
 สมฺมาสมฺพุทฺธานํ, ปเทเส^๔ ปจฺเจกพุทฺธานํ, เป็นของท่านผู้มีปกติอยู่ด้วยความไม่ประมาท.
 ปเทเส สาวกานํ. อีมา อฏฺฐ จริยาโย. สมာธิจริยาเป็นของท่านผู้ชวนชวายเป็น
 อธิจิต. ญาณจริยาเป็นของท่านผู้สมบูรณ์ด้วย
 ปัญญา. มรรคจริยาเป็นของท่านผู้ปฏิบัติชอบ.
 ปตฺติจริยาเป็นของท่านผู้บรรลุผลแล้ว. และ
 โลกัตถจริยา เป็นของพระตถาคตอรหันต-
 สัมมาสัมพุทธเจ้า ของพระปัจเจกพุทธเจ้า

^๑ ก. ปเทโส, อี. ปเทสปจฺเจกพุทฺเธสฺส
 ปเทสสาวเกสฺส, เอวมฺปริปี.

^๒ ส. สพุทฺเทโส ปจฺเจกพุทฺเธสฺส สปฺปเทส
 สาวเกสฺส.

^๓ ส. สมปาตฺติสมฺปนฺนํ.

^๔ ก. ปเทโส, อี. ปเทสปจฺเจกพุทฺเธสฺส
 ปเทสสาวเกสฺส, เอวมฺปริปี.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

บางส่วน ของพระสาวกบางส่วน. จริยา ๘ เหล่านี้.

อปราปี อฏฺจ จริยาโย :	จริยา ๘ อีกประการหนึ่ง : คือบุคคล
อธิมุจฺจนุโต สทฺธาย จรติ, ปกฺกณฺหนุโต	ผู้น้อมใจเชื่อ ย่อมประพฤติกด้วยศรัทธา
วีริเยน จรติ, อุกฺกุจาเปนุโต สติยา จรติ,	ผู้ระครองจิตไว้ ย่อมประพฤติกด้วยความ
อวิกฺเขปํ กโรนุโต สมาธินา จรติ,	เพียร ผู้ตั้งสติไว้มั่น ย่อมประพฤติกด้วย
ปชานนุโต ปณฺณาย จรติ, วิชานนุโต	สติ ผู้ทำจิตไม่ให้ฟุ้งซ่านย่อมประพฤติก
วิญฺเณวฺจจริยาย ^๑ จรติ, "เอวํ" ^๒ ปฏิปนฺนสฺส	ด้วยสมาธิ ผู้รู้ชัด ย่อมประพฤติกด้วยปัญญา
กุสลํ ธิมฺมา อายาเปนุตี" ^๓ ติ อายตนจริยาย	เมื่อรู้แจ้ง ย่อมประพฤติกด้วยวิญญาน เมื่อ
"จรติ, "เอวํ" ^๒ ปฏิปนฺโน วิเสสสมฺธิคจฺจตี" ^๓ ติ	ทราบว่า "กุศลธรรมของท่านผู้ปฏิบัติอย่างนี้
วิเสสจริยาย จรติ. อิมํ อฏฺจ จริยาโย.	ย่อมยังอิฐผลให้ยึดยาวไป" ดังนี้ ย่อมประ-
	พฤติกด้วยอายตนจริยา เมื่อทราบว่า "ท่าน
	ปฏิบัติอย่างนี้จึงบรรลुकุณวิเศษ" ดังนี้ ย่อม
	ประพฤติกด้วยวิเสสจริยา. จริยา ๘ เหล่านี้.

อปราปี อฏฺจ จริยาโย : ทสฺสน-	จริยา ๘ อีกประการหนึ่ง : คือ
จริยา จ สมฺมาทิฏฺฐิยา, อภิโรปนจริยา ^๓	ทสฺสนจริยาแห่งสัมมาทิฐิ ๑ อภิโรปนจริยา

^๑ ก. วิญเณวณ.

^๒ ก. เอวํ ปฏิปนฺโน ฯ เปฯ วิเสสจริยาย จรติ, เอวํ ปฏิปนฺนสฺส ฯ เปฯ อายตน- จริยาย จรติ. ^๓ ฉ. อภินิโรปนจริยา.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จ สมมาสังกุปปัสส, ปริกคหจริยา จ แห่งสัมมาสังกัปปะ ๑ ปริกคหจริยาแห่ง
 สมมาวาจา, สมภูจฺจานจริยา จ สมมา- สัมมาวาจา ๑ สมภูจฺจานจริยาแห่งสัมมา-
 กมฺมนตฺตสฺส, โวทานจริยา จ สมมา- กัมมันตะ ๑ โวทานจริยาแห่งสัมมาอาชีวะ ๑
 อาชีวะสฺส, ปคฺคหจริยา จ สมมาวายามสฺส, ปคฺคหจริยาแห่งสัมมาวายามะ ๑ อุปฺภูจฺจาน
 อุปฺภูจฺจานจริยา จ สมมาสตียา, จริยาแห่งสัมมาสตี ๑ อวิกฺเขปจริยาแห่ง
 อวิกฺเขปจริยา จ สมมาสมาธิสฺส. อีมา สัมมาสมาธิ ๑. จริยา ๘ เหล่านี้.
 อภฺจ จริยาโย.

วิหาโรติ อธิมุจฺจนฺโต สทฺธาย คำว่า วิหาร ความว่า บุคคลเมื่อ
 วิหริ, ปคฺคณฺหนฺโต วีริเยน วิหริ, น้อมใจเชื่อ ย่อมอยู่ด้วยศรัทธา เมื่อ
 อุปฺภูจฺจาเปณฺโต สตียา วิหริ, อวิกฺเขป ประคองจิตไว้ ย่อมอยู่ด้วยความเพียร เมื่อ
 กโรณฺโต สมาธิเนน วิหริ, ปชานฺนฺโต ตั้งสติมั่น ย่อมอยู่ด้วยสติ เมื่อทำจิตไม่ให้
 ปณฺณาย วิหริ. ฟุ้งซ่าน ย่อมอยู่ด้วยสมาธิ เมื่อรู้ชัด ย่อมอยู่
 ด้วยปัญญา.

อนุพฺพุโติ สทฺธิเนทฺริยสฺส อธิ- คำว่า เป็นผู้รู้ตามแล้ว ความว่า
 โมกฺขญฺโจ อนุพฺพุโ ทฺติ, วีริยิเนทฺริยสฺส สทฺธิเนทฺริยมีสภาวะน้อมใจเชื่อ วีริยิเนทฺริยมี
 ปคฺคทญฺโจ อนุพฺพุโ ทฺติ, สตีเนทฺริยสฺส สภาวะประคองจิตไว้ สตีเนทฺริยมีสภาวะ
 อุปฺภูจฺจานญฺโจ อนุพฺพุโ ทฺติ, ตั้งมั่น สมาธิเนทฺริย มีสภาวะทำจิตไม่ให้
 สมาธิเนทฺริยสฺส อวิกฺเขปญฺโจ อนุพฺพุโ ฟุ้งซ่าน ปณฺณิเนทฺริยมีสภาวะเห็นแจ้งจะ เป็น
 โทติ, ปณฺณิเนทฺริยสฺส ทสฺสนญฺโจ อนุพฺพุโ อันรู้ตามแล้ว.
 โทติ.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏฺสมมทามรรค ป-ท.๓-๕

ปฏิบัติ โทติ สหัตถุทริยสฺส อธิ-
 โมกขญฺโจะ ปฏิวิทู โทติ, วิริยนฺทริยสฺส
 ปกฺกทญฺโจะ ปฏิวิทู โทติ, สตินฺทริยสฺส
 อပ္ภุจันญฺโจะ ปฏิวิทู โทติ,
 สมาธิทริยสฺส อวิกฺเขปนญฺโจะ ปฏิวิทู
 โทติ, ปณฺณทริยสฺส ทสฺสนญฺโจะ ปฏิวิทู
 โทติ.

คำว่า แทงตลอดแล้ว ความว่า
 สหัตถุทริยมีสภาวะน้อมใจเชื่อ... ปัญญาทริย
 มีสภาวะเห็นสัจจะ เป็นอันแทงตลอดแล้ว.

ยถาจรนฺตฺติ เอวํ สหุชาย จรนฺตํ
 เอวํ วิริเยน จรนฺตํ เอวํ สติยา จรนฺตํ
 เอวํ สมาธิยา จรนฺตํ เอวํ ปณฺณาย จรนฺตํ.
 ยถาวิหรนฺตฺติ เอวํ สหุชาย วิหรนฺตํ เอวํ
 วิริเยน วิหรนฺตํ เอวํ สติยา วิหรนฺตํ เอวํ
 สมาธิยา วิหรนฺตํ เอวํ ปณฺณาย วิหรนฺตํ.
 วิณฺตติ วิณฺต วิภาวี เมธาวี ปณฺทิตา
 พุทฺธิสมฺปนฺนา. สพรหมจาริตี เอกํ กมฺมํ^๑
 เอกทฺเทโส สมฺลิกฺขตา. กมฺมเรสุ จาเนสุติ
 กมฺมราณี จานานี วุจฺจนฺติ ฌานา จ
 วิโมกฺขา จ สมာธึ จ สมာปตฺติโย จ มคฺคา

คำว่า ตามที่ประพฤติ ความว่า
 ประพฤติด้วยศรัทธาอย่างนี้ ด้วยความเพียร
 อย่างนี้ ด้วยสติอย่างนี้ ด้วยสมาธิอย่างนี้
 ด้วยปัญญาอย่างนี้. คำว่า ตามที่อยู่ ความ-
 ว่า อยู่ด้วยศรัทธาอย่างนี้... ด้วยปัญญา
 อย่างนี้. คำว่า วิณฺต คือผู้รู้แจ้ง ผู้มีปัญญา
 แจ่มแจ้ง ผู้มีปัญญาทำลายกิเลส ผู้เป็นบัณฑิต
 ผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาเครื่องตรัสรู้. คำว่า
สพรหมจารี คือมีการงานอย่างเดียวกัน มี
 อุเทศอย่างเดียวกัน มีการศึกษาเสมอกัน.
 ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมာปติ มรรค ผล

^๑ ก. เอกกมฺม.

จ ผลานิ จ อภิญญาโย จ ปฏิสัมภทา จ. อภิญญา และปฏิสัมภทา ท่านกล่าวว่าเป็น
ฐานะอันลึก ในคำว่า ในฐานะที่ลึก.

โอกปเปยฺยุนฺติ สทฺทฺเหยยฺยํ อธิมุจฺเจยฺยํ. คำว่า โอกปเปยฺย ความว่า ฟังเชื่อ คือ
อหฺธาติ เอกํสวจนเมตํ นิสฺสํสยวจนเมตํ ฟังน้อมใจเชื่อ. คำว่า อหฺธา นี้ เป็นคำ
นิกฺกขจวจนเมตํ^๑ อเหตุชฺฌวจนเมตํ^๒ กล่าวส่วนเดียว เป็นคำกล่าวโดยไม่สงสัย
อเหตุพฺทกวจนเมตํ นโยควจนเมตํ^๓ เป็นคำกล่าวโดยสิ้นความเคลือบแคลง เป็น
อปณฺณกวจนเมตํ^๔ อวตฺถาปนวจนเมตํ คำกล่าวไม่เป็นสอง เป็นคำกล่าวธรรม
"อหฺธา"ติ. อายุสฺมาติ ปิยวจนเมตํ เครื่องนำออก เป็นคำกล่าวไม่ผิด เป็นคำ
กรฺวจนเมตํ สคํารวสฺปตฺติสฺสาธวจนเมตํ กล่าวโดยหลักฐาน. คำว่า ท่านผู้มีอายุ
"อายุสฺมา"ติ. ปตฺโต วาติ อธิคฺโต^(๕) นี้ เป็นคำกล่าวด้วยความรัก เป็นคำกล่าว
ปาปณฺิสฺสติ วาติ อธิคมิสฺสติ^(๕). ด้วยความเคารพ เป็นคำกล่าวด้วยเคารพ
ย่ำเกรง. คำว่า บรรลุแล้ว ได้แก่ ถึงทัฬ
แล้ว. คำว่า หรือว่าจักบรรลุ ได้แก่ จักถึง
ทัฬ.

สูตรต้นตนิทเทโส ตติโย.

สูตรต้นตนิทเทส ที่ ๓ จบ.

^๑ ก. นิกฺกขชา...

^๒ ก. อเหตุชฺฌ...

^๓ ก. นียุยานิก...

^๔ ส. อาวชฺฌวจนเมตํ อเหตุพฺทกวจนเมตํ
นโยควจนเมตํ อปฺปกวจนเมตํ.

^๕ ฉ. วา.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

สร้างฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. จตุตถสูตตันตนิทเทส

๑๙๘. ปริปัญณินทานิ^๑ ปณจิมานิ
 ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ ?
 สหอินทริยัม วิริยอินทริยัม สตินทริยัม สมาอินทริยัม
 ปณอินทริยัม. อิมานิ โข ภิกขเว
 ปณจอินทริยานิ. ^๒อิมานิ ปณจอินทริยานิ
 กตihakarehi ทฏฐพพานิ ? อิมานิ
 ปณจอินทริยานิ จหากาเรหิ. เกณญฺเฐน
 ทฏฐพพานิ ? อาธิปเตยฺยญฺเฐน, อาธิ-
 วิโสธญฺเฐน, อธิมตฺตญฺเฐน, อธิญฺ-
 จานญฺเฐน, ปริยาทานญฺเฐน, ปติญฺ-
 จาปกญฺเฐน^๒.

๕. จตุตถสูตตันตนิทเทส

๑๙๘. นิทานบริบูรณ์. กุกรภิกษุ
 ทั้งหลาย อินทริย ๕ เหล่านี้. ๕ เป็นไฉน?
 คือสหอินทริย ฯลฯ ปณอินทริย. กุกรภิกษุ
 ทั้งหลาย อินทริย ๕ เหล่านี้แล. อินทริย ๕
 เหล่านี้จะพึงเห็นด้วยอาการเท่าไร ? พึง
 เห็นด้วยอาการ ๖. จะพึงเห็นด้วยสภาวะ
 ว่าอะไร ? ด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่ ด้วย
 สภาวะเป็นเครื่องชำระในเบื้องต้น ด้วย
 สภาวะว่ามีประมาณยิ่ง ด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น
 ด้วยสภาวะว่าครอบงำ ด้วยสภาวะว่าให้
 ตั้งอยู่.

^๑ ม. ปุริมินทานิ.

^{๒-๒} ฉ. อิมานิ ปณจอินทริยานิ กตihakarehi
 เกณญฺเฐน ทฏฐพพานิ ?, อิมานิ
 ปณจอินทริยานิ จหากาเรหิ. เตนญฺเฐน
 ทฏฐพพานิ ? อาธิปเตยฺยญฺเฐน...

ก. อาธิปไตยยฎฐินิทเทศ

๑๘๘. กถิ อาธิปไตยยฎฐเณ
อินทริยานิ ทฎฐพพานิ ? อสฺสทฺธิยํ ปชทโต
 อธิโมกฺขาธิปไตยยฎฐเณ สทฺธินฺทฺริยํ
 ทฎฐพฺพํ, สทฺธินฺทฺริยสฺส วเสณ ปคฺคทฎฐเณ
 วิริยินฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, อุปกฺฎฐานฎฐเณ
 สติณฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, อวิกฺเขปนฎฐเณ
 สฺมาธิณฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, ทสฺสนฎฐเณ
 ปณฺณินฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ. โกสชฺชํ ปชทโต
 ปคฺคทอาธิปไตยยฎฐเณ วิริยินฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ,
 วิริยินฺทฺริยสฺส วเสณ อุปกฺฎฐานฎฐเณ
 สติณฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, อวิกฺเขปนฎฐเณ
 สฺมาธิณฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, ทสฺสนฎฐเณ
 ปณฺณินฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, อธิโมกฺขฎฐเณ
 สทฺธินฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ.

ปมาทํ ปชทโต อุปกฺฎฐานาธิปไตยยฎฐเณ
 สติณฺทฺริยํ ทฎฐพฺพํ, สติณฺทฺริยสฺส วเสณ

ก. อาธิปไตยยฎฐินิทเทศ

๑๘๘. จะพึงเห็นอินทริยด้วยสภาวะ
ว่าเป็นใหญ่อย่างไร ? พึงเห็นสทฺธินฺทฺริย
 ด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่ ในความน้อมใจเชื่อ
 แห่งบุคคลผู้ละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา พึง
 เห็นวิริยินฺทฺริยด้วยสภาวะว่าระคองไว้ พึง
 เห็นสติณฺทฺริยด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น พึงเห็น
 สฺมาธินฺทฺริยด้วยสภาวะว่าไม่ฟุ้งชาน พึงเห็น
 ปณฺณินฺทฺริยด้วยสภาวะว่าเห็น ด้วยสามารถ
 แห่งสทฺธินฺทฺริย. พึงเห็นวิริยินฺทฺริยด้วย
 สภาวะเป็นใหญ่ในการระคองไว้ แห่ง
 บุคคลผู้ละความเกียจคร้าน พึงเห็นสติณฺทฺริย
 ด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น พึงเห็นสฺมาธินฺทฺริย
 ด้วยสภาวะว่าไม่ฟุ้งชาน พึงเห็นปณฺณินฺทฺริย
 ด้วยสภาวะว่าเห็น พึงเห็นสทฺธินฺทฺริยด้วย
 สภาวะว่าน้อมใจเชื่อ ด้วยสามารถแห่ง
 วิริยินฺทฺริย.

พึงเห็นสติณฺทฺริยด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่ ใน
 ความตั้งมั่น แห่งบุคคลผู้ละความประมาท

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวิกฺเขปญฺเฐน สมานฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, ฟังเห็นสมานฺตฺริยํ ด้วยสภาวะว่าไม่ฟังชาน
 ทสฺสนญฺเฐน ปณฺณตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ. ฟังเห็นปณฺณตฺริยํ ด้วยสภาวะว่าเห็น ฟังเห็น
 อธิโมกฺขญฺเฐน สทฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, สทฺตฺริยํ ด้วยสภาวะว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็น
 ปคฺคทญฺเฐน วิริยฺนตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ. อุตฺถจํ วิริยฺนตฺริยํ ด้วยสภาวะว่าประคองไว้ ด้วย
 ปชทโต อวิกฺเขปาทิปเตยฺยญฺเฐน สามารถแห่งสคฺตฺริยํ. ฟังเห็นสมานฺตฺริยํ
 สมานฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, สมานฺตฺริยํ สส วเสณ ด้วยสภาวะว่า เป็นใหญ่ในความไม่ฟังชาน
 ทสฺสนญฺเฐน ปณฺณตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ. แห่งบุคคลผู้ละอุทฺถจํ จะ ฟังเห็นปณฺณตฺริยํ
 อธิโมกฺขญฺเฐน สทฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, ด้วยสภาวะว่าเห็น ฟังเห็นสทฺตฺริยํ ด้วย
 ปคฺคทญฺเฐน วิริยฺนตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, สภาวะว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็นวิริยฺนตฺริยํ
 อุกฺกจฺานญฺเฐน สคฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, อวิชชํ ด้วยสภาวะว่าประคองไว้ ฟังเห็นสคฺตฺริยํ
 ปชทโต ทสฺสนาติปเตยฺยญฺเฐน ปณฺณตฺริยํ ด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น ด้วยสามารถแห่ง
 ทฏฺฐพฺพํ. ปณฺณตฺริยํ สส วเสณ สมานฺตฺริยํ ฟังเห็นปณฺณตฺริยํ ด้วยสภาวะ
 อธิโมกฺขญฺเฐน สทฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, ว่าเป็นใหญ่ในการเห็น แห่งบุคคลผู้ละ
 ปคฺคทญฺเฐน วิริยฺนตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, อวิชชา. ฟังเห็นสทฺตฺริยํ ด้วยสภาวะว่า
 อุกฺกจฺานญฺเฐน สคฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ, น้อมใจเชื่อ ฟังเห็นวิริยฺนตฺริยํ ด้วยสภาวะว่า
 อวิกฺเขปญฺเฐน สมานฺตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ. (๑) ประคองไว้ ฟังเห็นสคฺตฺริยํ ด้วยสภาวะว่า
 ตั้งมั่น ฟังเห็นสมานฺตฺริยํ ด้วยสภาวะว่าไม่
 ฟังชาน ด้วยสามารถแห่งปณฺณตฺริยํ. (๑)

๑ ฉ. ทสฺสนญฺเฐน ปณฺณตฺริยํ ทฏฺฐพฺพํ.

กามจฺจนฺทํ ปชหโต เนกฺขมฺมวเสน
 อธิโมกฺขาธิปเตยฺยญฺเจน สทฺธินฺทฺริยํ
 ทญฺจพฺพํ, สทฺธินฺทฺริยสฺส วเสน ปคฺคทญฺเจน
 วิริยฺนฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ, อูปญฺจานญฺเจน
 สตินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ, อวิกฺเขปญฺเจน
 สฺมาธินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ, ทสฺสนญฺเจน
 ปณฺณินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ. กามจฺจนฺทํ ปชหโต
 เนกฺขมฺมวเสน ปคฺคทาธิปเตยฺยญฺเจน
 วิริยฺนฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ, วิริยฺนฺทฺริยสฺส วเสน
 อูปญฺจานญฺเจน สตินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ,
 อวิกฺเขปญฺเจน สฺมาธินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ,
 ทสฺสนญฺเจน ปณฺณินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ,
 อธิโมกฺขญฺเจน สทฺธินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ.

ฟังเห็นสัทธินทรีย์ ด้วยสภาวะว่าเป็น
 ใหญ่ในความน้อมใจเชื่อ ด้วยสามารถแห่ง
 เนกขัมมะแห่งบุคคลผู้ละซึ่งกามฉันทะ ฟัง
 เห็นวิริยินทรีย์ด้วยสภาวะว่าประคองไว้ ฟัง
 เห็นสตินทรีย์ด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น ฟังเห็น
 สมาธินทรีย์ด้วยสภาวะว่าไม่ฟุ้งซ่าน ฟังเห็น
 ปัญฺณินทรีย์ด้วยสภาวะว่าเห็น ด้วยสามารถ
 แห่งสัทธินทรีย์. ฟังเห็นวิริยินทรีย์ด้วย
 สภาวะว่าเป็นใหญ่ในความประคองไว้ ด้วย
 สามารถแห่งเนกขัมมะ แห่งบุคคลผู้ละ
 กามฉันทะ ฟังเห็นสตินทรีย์ด้วยสภาวะว่า
 ตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธินทรีย์ด้วยสภาวะว่าไม่
 ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นปัญฺณินทรีย์ด้วยสภาวะว่าเห็น
 ฟังเห็นสัทธินทรีย์ด้วยสภาวะว่า น้อมใจเชื่อ
 ด้วยสามารถแห่งวิริยินทรีย์.

กามจฺจนฺทํ ปชหโต เนกฺขมฺมวเสน
 อูปญฺจานาธิปเตยฺยญฺเจน สตินฺทฺริยํ
 ทญฺจพฺพํ, สตินฺทฺริยสฺส วเสน อวิกฺเขปญฺเจน
 สฺมาธินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ, ทสฺสนญฺเจน
 ปณฺณินฺทฺริยํ ทญฺจพฺพํ. อธิโมกฺขญฺเจน

ฟังเห็นสตินทรีย์ด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่ ใน
 ความตั้งมั่น ด้วยสามารถแห่งเนกขัมมะแห่ง
 บุคคลผู้ละกามฉันทะ ฟังเห็นสมาธินทรีย์ด้วย
 สภาวะว่าไม่ฟุ้งซ่าน ฟังเห็นปัญฺณินทรีย์ด้วย
 สภาวะว่าเห็น ฟังเห็นสัทธินทรีย์ด้วยสภาวะ

ธนาคารกรุง เทพ จำกัด (ส่วนส่ง เสริม เงินฝาก)
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สัทธินทรีย์ ทกุจพฺพ, ปคฺคทกุเจณ วิริยินทรีย์
 ทกุจพฺพ. กามจฺจนฺที ปชหโต เนกขมฺมวเสน
 อวิกฺเขปาทิปเตยฺยกุเจณ สมာธินทรีย์
 ทกุจพฺพ, สมာธินทรีย์สฺส วเสน ทสฺสนกุเจณ
 ปณฺณินทรีย์ ทกุจพฺพ, อธิโมกฺขกุเจณ
 สัทธินทรีย์ ทกุจพฺพ, ปคฺคทกุเจณ วิริยินทรีย์
 ทกุจพฺพ, อุปกฺขจฺยานกุเจณ สตินทรีย์ ทกุจพฺพ.
 กามจฺจนฺที ปชหโต เนกขมฺมวเสน
 ทสฺสนาติปเตยฺยกุเจณ ปณฺณินทรีย์ ทกุจพฺพ,
 ปณฺณินทรีย์สฺส วเสน อธิโมกฺขกุเจณ
 สัทธินทรีย์ ทกุจพฺพ, ปคฺคทกุเจณ วิริยินทรีย์
 ทกุจพฺพ, อุปกฺขจฺยานกุเจณ สตินทรีย์
 ทกุจพฺพ, อวิกฺเขปกุเจณ สมာธินทรีย์
 ทกุจพฺพ.

ว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็นวิริยินทรีย์ด้วยสภาวะ
 ว่าระคองไว้ ด้วยสามารถแห่งสตินทรีย์.
 ฟังเห็นสมာธินทรีย์ ด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่
 ในความไม่ฟังชาน ด้วยสามารถแห่งเนก-
 ชัมมะ แห่งบุคคลผู้ละกามฉันทะ ฟังเห็น
 ปณฺณินทรีย์ด้วยสภาวะว่าเห็น ฟังเห็น
 สัทธินทรีย์ด้วยสภาวะว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็น
 วิริยินทรีย์ ด้วยสภาวะว่าระคองไว้ ฟัง
 เห็นสตินทรีย์ด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น ด้วย
 สามารถแห่งสมာธินทรีย์. ฟังเห็นปณฺณินทรีย์
 ด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่ในความเห็น ด้วย
 สามารถแห่งเนกชัมมะ แห่งบุคคลผู้ละกาม-
 ฉันทะ ฟังเห็นสัทธินทรีย์ด้วยสภาวะว่า
 น้อมใจเชื่อ ฟังเห็นวิริยินทรีย์ด้วยสภาวะว่า
 ระคองไว้ ฟังเห็นสตินทรีย์ด้วยสภาวะว่า
 ตั้งมั่น ฟังเห็นสมာธินทรีย์ด้วยสภาวะว่าไม่
 ฟังชาน ด้วยสามารถแห่งปณฺณินทรีย์.

พฺยาปาที ปชหโต อพฺยาปาทวเสน
 ฯเปฯ ถีนมิทฺธํ ปชหโต อาโลกสฺสณฺยาวเสน
 ฯเปฯ สพฺพกิเลสํ ปชหโต อรหฺตคฺค-

ฟังเห็นสัทธินทรีย์ ด้วยสภาวะว่าเป็น
 ใหญ่ในความน้อมใจเชื่อ ด้วยสามารถแห่ง
 ความไม่พยาบาท แห่งบุคคลผู้ละพยาบาท

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วเสน อธิโมกขาธิปเตยฺยญฺเจน สหุธินฺทริยํ ฯลฯ ด้วยสามารถแห่งอาโลกัญญา แห่ง
 ทฏฺจพฺพํ, สหุธินฺทริยสฺส วเสน ปคฺคทฏฺจเจน บุคคลผู้ละถีนมิทระ ฯลฯ ฟังเห็นสหุธินฺทริยํ
 วิริยินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ, อุปฏฺจานญฺเจน ด้วยสภาวะว่าเป็นใหญ่ ในความน้อมใจเชื่อ
 สตินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ, อวิกฺเขปญฺเจน ด้วยสามารถแห่งอรหัตมรรค แห่งบุคคลผู้ละ
 สมาธินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ, ทสฺสนญฺเจน กิเลสทั้งปวง ฟังเห็นวิริยินฺทริยํด้วยสภาวะ
 ปณฺณินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ ฯเปฯ สพฺพกิเลส ว่าระคองไว้ ฟังเห็นสตินฺทริยํด้วยสภาวะ
 ปชหโต อรหตุตมคฺควเสน ทสฺสนา- ว่าตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธินฺทริยํด้วยสภาวะว่า
 ธิปเตยฺยญฺเจน ปณฺณินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ, ไม่ฟังชาน ฟังเห็นปัญฺณินฺทริยํด้วยสภาวะว่า
 ปณฺณินฺทริยสฺส วเสน อธิโมกฺขญฺเจน เห็น ด้วยสามารถแห่งสหุธินฺทริยํ ฯลฯ ฟัง
 สหุธินฺทริยํ ทฏฺจพฺพํ, ปคฺคทฏฺจเจน วิริยินฺทริยํ เห็นปัญฺณินฺทริยํ ด้วยสภาวะเป็นใหญ่ในการ
 ทฏฺจพฺพํ, อุปฏฺจานญฺเจน สตินฺทริยํ เห็น ด้วยสามารถแห่งอรหัตมรรค แห่ง
 ทฏฺจพฺพํ, อวิกฺเขปญฺเจน สมาธินฺทริยํ บุคคลผู้ละกิเลสทั้งปวง ฟังเห็นสหุธินฺทริยํ
 ทฏฺจพฺพํ. เอวํ อาธิปเตยฺยญฺเจน อินฺทริยานิ ด้วยสภาวะว่าน้อมใจเชื่อ ฟังเห็นวิริยินฺทริยํ
 ทฏฺจพฺพานิ. (๑) ด้วยสภาวะว่าระคองไว้ ฟังเห็นสตินฺทริยํ
 ด้วยสภาวะว่าตั้งมั่น ฟังเห็นสมาธินฺทริยํด้วย
 สภาวะว่าไม่ฟังชาน ด้วยสามารถแห่ง
 ปัญฺณินฺทริยํ. ฟังเห็นอินฺทริยํด้วยสภาวะว่า
 เป็นใหญ่อย่างนี้. (๑)

ข. อาทิวโสธนฏฐนิตเทศ

ข. อาทิวโสธนฏฐนิตเทศ

๒๐๐. กถิ อาทิวโสธนฏฐเจน
อินทริยานิ ทฏฐพพานิ ? อธิโมกขฏฐเจน
 สत्ถินทริยํ อสฺสทฺธิยํ สํวรฏฐเจน^๑ สีสฺวิสุทฺธิ
 สत्ถินทริยสฺส อาทิวโสธนา. ปคฺคทฏฐเจน
 วิริยินทริยํ โภสชฺชสํวรฏฐเจน สีสฺวิสุทฺธิ
 วิริยินทริยสฺส อาทิวโสธนา. อุပ္ปฏฺฐานฏฐเจน
 สตินทริยํ ปมาทสํวรฏฐเจน สีสฺวิสุทฺธิ
 สตินทริยสฺส อาทิวโสธนา. อวิกฺเขปฏฐเจน
 สฺมาธินทริยํ อุตฺถจฺจสํวรฏฐเจน สีสฺวิสุทฺธิ
 สฺมาธินทริยสฺส อาทิวโสธนา.

๒๐๐. พินฺเห็นอินทริยํด้วยอรรถวา
เป็นเครื่องชำระศีลเบื้องต้นอย่างไร ?
 สत्ถินทริยํด้วยอรรถวาน้อมใจเชื่อ ชื่อว่า
 เป็นศีลวิสุทฺธิเพราะอรรถวาระวังความเป็น
 ผู้ไม่มีศรัทธา เป็นเครื่องชำระศีลเบื้องต้น
 แห่งสत्ถินทริยํ. วิริยินทริยํด้วยอรรถวา
 ประคองไว้ ชื่อว่าเป็นศีลวิสุทฺธิเพราะอรรถ
 วาระวังความเกียจคร้าน เป็นเครื่องชำระ
 ศีลเบื้องต้นแห่งวิริยินทริยํ. สตินทริยํด้วย
 อรรถวาตั้งมั่น ชื่อว่าเป็นศีลวิสุทฺธิเพราะ
 อรรถวาระวังความประมาท เป็นเครื่อง
 ชำระศีลเบื้องต้นแห่งสตินทริยํ. สฺมาธินทริยํ
 ด้วยอรรถวาไม่พินฺชาน ชื่อว่าเป็นศีลวิสุทฺธิ
 เพราะอรรถวาระวังอุทฺถจฺจจะ เป็นเครื่อง
 ชำระศีลเบื้องต้นแห่งสฺมาธินทริยํ.

ทสฺสณฏฐเจน ปณฺณินทริยํ อวิชฺชสํวรฏฐเจน
 สีสฺวิสุทฺธิ ปณฺณินทริยสฺส อาทิวโสธนา.

ปณฺณินทริยํด้วยอรรถวาเห็น ชื่อว่าเป็น
 สีสฺวิสุทฺธิ เพราะอรรถวาระวังอวิชชา เป็น

^๑ ก. อสฺสทฺธิยํ สํวรฏฐเจน.

เนกขมฺเม ปณฺจินฺทฺริยานิ กามจฺจนฺท-
 สํวรฺภูเจเน สึลวิสุทฺธิ ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ
 อาทิวโสภา. อพฺยาปาเท ปณฺจินฺทฺริยานิ
 พฺยาปาทสํวรฺภูเจเน สึลวิสุทฺธิ ปณฺจณฺนํ
 อินฺทฺริยานํ อาทิวโสภา ฯเปฯ อรทตฺต-
 มกฺเค ปณฺจินฺทฺริยานิ สพฺพกิเลสสํวรฺภูเจเน
 สึลวิสุทฺธิ ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ อาทิวโสภา.
 เอวํ อาทิวโสภาญฺเจเน อินฺทฺริยานิ
 ทฏฺฐพฺพานิ. (๒)

เครื่องชำระศีลเบื้องต้น แห่งบัญญัติธรรม...
 อินทรีย์ ๕ ในเนกขัมมะ ชื่อว่าเป็นศีลวิสุทธิ
 เพราะอรรถว่าระว่างกามฉันทะ เป็นเครื่อง
 ชำระศีลเบื้องต้นแห่งอินทรีย์ ๕. อินทรีย์ ๕
 ในความไม่พยาบาท ชื่อว่าเป็นศีลวิสุทธิ
 เพราะอรรถว่าระว่างพยาบาท เป็นเครื่อง
 ชำระศีลเบื้องต้นแห่งอินทรีย์ ๕ ฯลฯ
 อินทรีย์ ๕ ในอรหัตตมรรค ชื่อว่าเป็นศีล-
 วิสุทธิ เพราะอรรถว่าระว่างกิเลสทั้งปวง
 เป็นเครื่องชำระศีลเบื้องต้นแห่งอินทรีย์ ๕.
 พึงเห็นอินทรีย์ด้วยอรรถว่าเป็นเครื่องชำระ
 ศีลเบื้องต้นอย่างนี้. (๒)

ค. อธิมตฺตฎฺฐินิทเทส

ค. อธิมตฺตฎฺฐินิทเทส

๒๐๑. กถิ อธิมตฺตฎฺฐเจเน อินฺทฺริยานิ
ทฏฺฐพฺพานิ ? สทฺธิอินฺทฺริยสฺส ภาวนาเย ฉนฺโท

๒๐๑. พินฺทึอินฺทฺริยํด้วยอรรถว่ามี
ประมาณฺยังอย่างไร ? ฉนฺทะเกิดขึ้นเพื่อ

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปัชฌาย์... อสุตฺตฺธิยสฺส ปทานาย ฉนฺโท ความเจริญสัทฺธิทริย... เพื่อละความเป็น
 อุปัชฌาย์... อสุตฺตฺธิยปริฬาหสฺส ปทานาย ผู้ไม่มีศรัทธา... เพื่อละความเร่าร้อน
 ฉนฺโท อุปัชฌาย์... ทิฏฺฐเจกฺกฺจฺจํ กิเลสํ เพราะความไม่มีศรัทธา... เพื่อละกิเลส
 ปทานาย ฉนฺโท อุปัชฌาย์... โอฟาริกานํ อันตั้งอยู่ร่วมกันกับทิสฺสุ... เพื่อละกิเลส
 กิเลสํ ปทานาย ฉนฺโท อุปัชฌาย์... ส่วนหยาบ ๆ... เพื่อละกิเลสส่วน
 อณฺุสทคตํ กิเลสํ ปทานาย ฉนฺโท ละเอียดย ๆ... เพื่อละกิเลสทั้งปวง
 อุปัชฌาย์... สพฺพกิเลสํ ปทานาย ฉนฺโท สัทฺธิทริยมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง
 อุปัชฌาย์, ฉนฺทวเสน สทฺธาวเสน ศรัทธา ด้วยอำนาจฉันทะ ความปราโมทย์
 สทฺธิทริยํ อธิมตฺตํ โทติ, ฉนฺทวเสน เกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งฉันทะ สัทฺธิทริย

๑ ฉ. ...ฉนฺโท อุปัชฌาย์, ฉนฺทวเสน
 สทฺธาวเสน สทฺธิทริยํ อธิมตฺตํ ฯ เปฯ
 อิมเม เทว โวสกฺคา. อสุตฺตฺธิยสฺส
 ปทานาย ฉนฺโท อุปัชฌาย์ ฯ เปฯ
 อสุตฺตฺธิยปริฬาหสฺส ฉนฺโท อุปัชฌาย์.
 ทิฏฺฐเจกฺกฺจฺจํ...อุปัชฌาย์. โอฟาริกานํ...
 อุปัชฌาย์. อณฺุสทคตํ...อุปัชฌาย์.
 สพฺพกิเลสํ...อุปัชฌาย์, ฉนฺทวเสน
 สทฺธาวเสน สทฺธิทริยํ อธิมตฺตํ โทติ
 ฯ เปฯ วิริยินฺทริยสฺส ภาวนาย ฉนฺโท
 อุปัชฌาย์ ฯ เปฯ ฉ. โปตฺถกาทิปาเจภิ
 อธิปาจํ นานตฺตํ เปยฺยาลวเสน โทติ,
 อตฺถโก ปน สทิสฺโส. เอส นโย อุปริ
 ปเทสุปี.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (ส่วนส่งเสริมเงินฝาก)
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปามุขชี่ อูปุขชติ, ปามุขชวเสน สหุธา- มีประมาณยั้งด้วยสามารถแห่งศรัทธา ด้วย
 วเสน สหุธินุหริย อธิมคตฺ โหติ. อำนาจความปราโมทย์. ปิติเกิดขึ้นด้วย
 ปามุขชวเสน ปิติ อูปุขชติ, ปิติวเสน สามารถแห่งความปราโมทย์ สหุธินุหริยมี
 สหุธาวเสน สหุธินุหริย อธิมคตฺ โหติ. ประมาณยั้งด้วยสามารถแห่งศรัทธา ด้วย
 อำนาจแห่งปิติ.

ปิติวเสน ปสฺสหุธิ อูปุขชติ, ปสฺสหุธิวเสน บัสนัทธิเกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งปิติ สหุ-
 สหุธาวเสน สหุธินุหริย อธิมคตฺ โหติ. ธินุหริยมีประมาณยั้งด้วยสามารถแห่งศรัทธา
 ปสฺสหุธิวเสน สุขิ อูปุขชติ, สุขวเสน. ด้วยอำนาจบัสนัทธิ. ความสุขเกิดขึ้นด้วย
 สหุธาวเสน สหุธินุหริย อธิมคตฺ โหติ. สามารถแห่งบัสนัทธิ สหุธินุหริยมีประมาณยั้ง
 สุขวเสน โสภาโส อูปุขชติ, โภภาสวเสน ด้วยสามารถแห่งศรัทธา ด้วยอำนาจแห่ง
 สหุธาวเสน สหุธินุหริย อธิมคตฺ โหติ. ความสุข. โภภาสเกิดขึ้นด้วยสามารถ
 โภภาสวเสน สัเวโค อูปุขชติ, ความสุข สหุธินุหริยมีประมาณยั้งด้วย
 สัเวกวเสน สหุธาวเสน สหุธินุหริย สามารถแห่งศรัทธา ด้วยอำนาจโอภาส.
 อธิมคตฺ โหติ. สังเวชเกิดขึ้น ด้วยสามารถแห่งโอภาส
 สหุธินุหริยมีประมาณยั้ง ด้วยสามารถแห่ง
 ศรัทธา ด้วยอำนาจสังเวช.

สัเวเชตฺวา^๑ จิตฺตํ สมหาทฺติ, สมหิวเสน จิตสังเวชแล้วย่อมตั้งมั่น สหุธินุหริยมี
 สหุธาวเสน สหุธินุหริย อธิมคตฺ โหติ. ประมาณยั้งด้วยสามารถแห่งศรัทธา ด้วย

^๑ อ. สัเวชิตฺวา, เอวมฺปรีช.

ตถาสมาหิตัง จิตตัง สาธุกัง ปกุกคณฺหาติ, อํานาจสมาธิ. จิตมํนฺกยํอย่างนั้นแล้วย่อม
 ปกุกคหวเสณ สทฺธาวเสณ สทฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ ประคองไว้ดี สทฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่งด้วย
 โทติ. ตถापกุกคหิตัง จิตตัง สาธุกัง สามารถแห่งศรัทธา ด้วยอํานาจการ
 อชฺฌุเปกฺขติ, อุเปกฺขาวเสณ สทฺธาวเสณ ประคองไว้. จิตประคองแล้วอย่างนั้นย่อม
 สทฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ. อุเปกฺขาวเสณ วางเฉยดี สทฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่งด้วย
 นานตฺตกิลเสสฺสี จิตตัง วิมฺจุจฺติ, วิโมกฺข- สามารถแห่งศรัทธา ด้วยอํานาจอุเบกขา.
 วเสณ สทฺธาวเสณ สทฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ จิตย่อมหลุดพ้นจากกิลเสสต่าง ๆ ด้วย
 โทติ. วิมุตฺตตฺตา^๑ เต ธมฺมา เอกรสฺสา สามารถแห่งอุเบกขา สทฺธินฺทริยํมีประมาณ
 โทติ, เอกรสฺสุเจเน ภาวนาวเสณ ยิ่งด้วยสามารถแห่งศรัทธา ด้วยอํานาจ
 สทฺธาวเสณ สทฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ. ความหลุดพ้น. ธรรมเหล่านั้นมีกิจเสมอกัน
 เพราะความที่จิต เป็นธรรมชาติหลุดพ้นแล้ว
 สทฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง
 ศรัทธา ด้วยอํานาจภาวนา เพราะอรรถว่า
 เป็นธรรมมีกิจเสมอกัน.

ภาวิตตฺตา ตโต ปณีตฺตเร วิวญฺญนฺติ, ธรรมเหล่านั้น ย่อมหลีกเลี่ยงจากธรรมนั้นสู่ธรรม
 วิวญฺญนาวเสณ สทฺธาวเสณ สทฺธินฺทริยํ ที่ประณีตกว่า เพราะเป็นธรรมที่เจริญแล้ว
 อธิมตฺตํ โทติ. วิวญฺญิตตฺตา ตโต สทฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง

^๑ ส. วิมุตตตถา.

โอสฺสชฺชติ^๑ โอสฺสกุวเสน สทฺธาวเสน ศรัทธา ค้ำยอำนาจความหลีกไป. จิตย่อม
 สทฺธินทฺริยํ อธิมุตฺตํ โหติ. โอสฺสชฺชิตตฺตา ปล่อยจากกรรมนั้น เพราะเป็นกรรมที่
 ตโต นิรุชฺฌนฺติ, นิโรธวเสน สทฺธาวเสน หลีกไปแล้ว สทฺธินทฺริยมีประมาณยิ่งด้วย
 สทฺธินทฺริยํ อธิมุตฺตํ โหติ. นิโรธวเสน สามารถแห่งศรัทธาค้ำยอำนาจความปล่อย.
 เทว โอสฺสกุภา : ปริจฺจากโอสฺสกฺโก จ ธรรมทั้งหลายย่อมดับไปจากนั้น เพราะจิต
 ปกฺขนฺทนโอสฺสกฺโก จ. กิเลสเส จ ขนฺธ เป็นกรรมชาติปล่อยไปแล้ว สทฺธินทฺริยมี
 จ ปริจฺจชฺตีติ ปริจฺจากโอสฺสกฺโก. นิโรธ- ประมาณยิ่งด้วยสามารถแห่งศรัทธา ค้ำย
 นิพฺพานธาคฺชยา จิตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ ปกฺขนฺท- อำนาจความดับ. ความปล่อยด้วยสามารถ
 โอสฺสกฺโก. นิโรธวเสน อิม เทว แห่งความดับมี ๒ ประการ : คือความปล่อย
 โอสฺสกฺกา. ด้วยความสละ ๑ ความปล่อยด้วยความ
 แล่นไป ๑. ชื่อว่าความปล่อยด้วยความสละ
 เพราะอรรถว่าสละกิเลสและขันธ. ชื่อว่า
 ความปล่อยด้วยความแล่นไปเพราะอรรถว่า
 จิตแล่นไปในนิพพานธาคุเป็นที่ดับ. ความ
 ปล่อยด้วยอำนาจความดับมี ๒ ประการนี้.

วิริยินทฺริยสฺส ภาวนาย ฉนฺโท ฉันทะย่อมเกิด เพื่อความเจริญ
 อุบฺบชฺชติ... โกสชฺชสฺส ปทานาย ฉนฺโท วิริยินทฺริย... เพื่อละความเกียจคร้าน...
 อุบฺบชฺชติ... โกสชฺชปริฬาหสฺส ปทานาย เพื่อละความเร่าร้อน เพราะความเกียจ-

^๑ อ. โอสฺสชฺชชนฺติ, ฉ. โอสชชติ.

ฌนุโท อุบุชชติ... ทิฏฺเฐจกฺกุจฺจํ กิเลสํ ฌนุโท อุบุชชติ... เพื่อละกิเลสอันตั้งอยู่ร่วมกันกับ
 ปทานาย ฌนุโท อุบุชชติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิ ฯลฯ เพื่อละกิเลสทั้งปวง ฯลฯ ฉันทะ
 สัพพกิเลสํ ปทานาย ฌนุโท อุบุชชติ ย่อมเกิดเพื่อความเจริญสตินทรีย์... เพื่อ
 ฯเปฯ สตินทรีย์สุส ภวานาย ฌนุโท ละความประมาท... เพื่อละความเร่าร้อน
 อุบุชชติ... ปมาทสุส ปทานาย ฌนุโท เพราะความประมาท ฯลฯ เพื่อละกิเลส
 อุบุชชติ... ปมาทปริฬาสุส ปทานาย ทั้งปวง ฯลฯ ฉันทะย่อมเกิดเพื่อความเจริญ
 ฌนุโท อุบุชชติ ฯเปฯ สัพพกิเลสํ สมาธินทรีย์... เพื่อละอุทัจจะ... เพื่อ
 ปทานาย ฌนุโท อุบุชชติ ฯเปฯ ละความเร่าร้อนเพราะอุทัจจะ ฯลฯ เพื่อ
 สมาธินทรีย์สุส ภวานาย ฌนุโท อุบุชชติ.. ละกิเลสทั้งปวง ฯลฯ
 อุทัจจสุส ปทานาย ฌนุโท อุบุชชติ...
 อุทัจจปริฬาสุส ปทานาย ฌนุโท อุบุชชติ
 ฯเปฯ สัพพกิเลสํ ปทานาย ฌนุโท
 อุบุชชติ ฯเปฯ

ปณฺณินทฺริยสุส ภวานาย ฌนุโท ฉันทะย่อมเกิด เพื่อความเจริญ
 อุบุชชติ... อวิชฺชาย ปทานาย ฌนุโท ปัญฺณินทฺริย... เพื่อละอวิชชา... เพื่อละ
 อุบุชชติ... อวิชชาปริฬาสุส ปทานาย ความเร่าร้อนเพราะอวิชชา... เพื่อละ
 ฌนุโท อุบุชชติ... ทิฏฺเฐจกฺกุจฺจํ กิเลสอันตั้งอยู่ร่วมกันกับทิฏฺฐิ... เพื่อละ
 กิเลสํ ปทานาย ฌนุโท อุบุชชติ... กิเลสส่วนทยาบ ฯ... เพื่อละกิเลสส่วน
 โอฟริกานํ กิเลสํ ปทานาย ฌนุโท ละเอี้ยด ฯ... เพื่อละกิเลสทั้งปวง.
 อุบุชชติ... อณฺุสทคฺคานํ กิเลสํ ปัญฺณินทฺริยมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปทานาย ฌนุโท อุปปชชติ... สพฺพกิเลสํ	ปัญญา ด้วยอำนาจฉันทะ. ความปราโมทย์
ปทานาย ฌนุโท อุปปชชติ. ฌนฺทวเสน	ย่อมเกิดด้วยสามารถฉันทะ ปัญฺธินฺทริยํมี
ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.	ประมาณยิ่งด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วย
ฌนฺทวเสน ปามุชฺชํ อุปปชชติ, ปามุชฺชวเสน	อำนาจความปราโมทย์. ปิตีย่อมเกิดด้วย
ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.	สามารถแห่งความปราโมทย์ ปัญฺธินฺทริยํมี
ปามุชฺชวเสน ปิติ อุปปชชติ, ปิติวเสน	ประมาณยิ่งด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วย
ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.	อำนาจปิติ. ปัสสัทธิย่อมเกิดด้วยสามารถ
ปิติวเสน ปสฺสัทธิ อุปปชชติ, ปสฺสัทธิวเสน	แห่งปิติ ปัญฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่งด้วยสามารถ
ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.	แห่งปัญญา ด้วยอำนาจปัสสัทธิ.
ปสฺสัทธิวเสน สุขํ อุปปชชติ, สุขวเสน	ความสุขย่อมเกิด ด้วยสามารถแห่งปัสสัทธิ
ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.	ปัญฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง
สุขวเสน โอภาโส อุปปชชติ, โอภาสวเสน	ปัญญา ด้วยอำนาจความสุข. โอภาสย่อม
ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.	เกิดด้วยสามารถแห่งความสุข ปัญฺธินฺทริยํ
โอภาสวเสน สํเวโค อุปปชชติ,	มีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วย
สํเวควเสน ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ	อำนาจโอภาส. ความสังเวชย่อมเกิดด้วย
โทติ. สํเวเชตฺวา จิตฺตํ สมาทหติ,	สามารถแห่งโอภาส ปัญฺธินฺทริยํมีประมาณ
สมาธิวเสน ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ	ยิ่งด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วยอำนาจความ
โทติ. ตถาสมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ ปคฺคณฺหาติ,	สังเวช. จิตสังเวชแล้วย่อมตั้งมั่น
ปคฺคหฺวเสน ปณฺฑาวเสน ปณฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ	ปัญฺธินฺทริยํมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง
โทติ. ตถापคฺคหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ	ปัญญา ด้วยอำนาจสมาธิ. จิตตั้งมั่นแล้ว

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อชฺฌุเปกฺขติ, อฺเปกฺขาวเสณ ปณฺณาวเสณ
ปณฺณินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ. อฺเปกฺขาวเสณ
นानตฺตกิลเสหิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ, วิโมกฺข-
วเสณ ปณฺณาวเสณ ปณฺณินฺทริยํ อธิมตฺตํ
โทติ.

อย่างนั้น ย่อมประคองไว้ดี ปัญฺธิทริยมี
ประมาณยิ่งด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วย
อำนาจความประคองไว้. จิตประคองไว้
แล้วอย่างนั้น ย่อมวางเฉยด้วยดี ปัญฺธิทริย
มีประมาณยิ่งด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วย
อำนาจอุเบกขา. จิตย่อมหลุดพ้นจากกิเลส
ต่าง ๆ ด้วยสามารถแห่งอุเบกขา ปัญฺธิทริย
มีประมาณยิ่งด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วย
อำนาจความหลุดพ้น.

วิมุตฺตตฺตา เต ธมฺมา เอกรสา โทนฺติ,
เอกรสฺส
ปณฺณินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ. ภาวิตฺตฺตา ตโต
ปณฺธิตฺเต วิวฺญฺญฺนฺติ, วิวฺญฺญฺนาวเสณ
ปณฺณาวเสณ ปณฺณินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ.
วิวฺญฺญฺนิตฺตฺตา ตโต โวสุสฺสฺชฺชฺนฺติ,
โวสุสฺส
อธิมตฺตํ โทติ. โวสุสฺสฺชฺชิตฺตฺตา ตโต
นิริชฺฌนฺติ, นิโรธวเสณ ปณฺณาวเสณ

ธรรมเหล่านั้น ย่อมมีกิจเป็นอันเดียวกัน
เพราะความที่จิตเป็นธรรมชาติ หลุดพ้นแล้ว
ปัญฺธิทริยมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง
ปัญญา ด้วยอำนาจภาวนา เพราะอรรถว่า
เป็นธรรมมีกิจเป็นอันเดียวกัน. ธรรม
เหล่านั้นย่อมหลุดจากธรรมนั้น ไปสู่ธรรมที่
ประณีตกว่า เพราะเป็นธรรมที่เจริญแล้ว
ปัญฺธิทริยมีประมาณยิ่ง ด้วยสามารถแห่ง
ปัญญา ด้วยอำนาจความหลุดไป. จิตย่อม

๑ ฉ. อย์ ปาโร นตฺถิ.

คุณสุวิมล รุ่งแสง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺณิทรียํ อธิมุตฺตํ โทติ. นิโรธวเสน สละปล้อยจากธรรมนั้น เพราะเป็นจิตหลัก
 เทว โวสุสกุคา : ปริจฺจากโวสุสกุโค จ ไปแล้ว ปณฺณิทรียมีประมาณยิ่งด้วยสามารถ
 ปกฺขนฺทนโวสุสกุโค จ. กิเลสเส จ ขนฺธเส แห่งปัญญา ด้วยอำนาจความสละ. ธรรม
 จ ปริจฺจชตีติ ปริจฺจากโวสุสกุโค. นิโรธ- ทั้งหลายย่อมดับไปจากนั้น เพราะจิตเป็น
 นิพฺพานธาคุยา จิตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ ปกฺขนฺทน- ธรรมชาติสละแล้ว ปณฺณิทรียมีประมาณยิ่ง
 โวสุสกุโค. นิโรธวเสน อิมเ เทว ด้วยสามารถแห่งปัญญา ด้วยอำนาจความ
 โวสุสกุคา เอวํ อธิมุตฺตญฺเณ อินฺทริยานิ คับ. ความสละด้วยอำนาจแห่งความคั
 ทญฺจพฺพานิ. มี ๒ ประการ : คือความสละด้วยการ

ปริจฺจาก ๑ ความสละด้วยความแล่นไป ๑.
 ชื่อว่าความสละด้วยการปริจฺจาก เพราะ
 อรรถว่าสละกิเลสและขันธ. ชื่อว่าความ
 สละด้วยความแล่นไป เพราะอรรถว่าจิต
 แล่นไปในนิพพานธาคันเป็นที่คั. ความ
 สละด้วยสามารถแห่งความคัมี ๒ ประการ
 นี้ พึงเห็นอินฺทริยด้วยสภาวะว่า มีประมาณ
 ยิ่งอย่างนี้.

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฆ. อธิฏฐานภูจินิทเทศ

๒๐๒. ถ้า อธิฏฐานภูเจเน อินฺทริยานิ
ทฏฺฐพฺพานิ ? สทฺธิทฺธิริยสฺส ภาวนาย ฉนฺโท
อุปฺปชฺชติ, ฉนฺทวเสน สทฺธาวเสน
สทฺธิทฺธิริยํ อธิฏฺฐาติ. ฉนฺทวเสน ปามุชฺชํ
อุปฺปชฺชติ, ปามุชฺชวเสน สทฺธาวเสน
สทฺธิทฺธิริยํ อธิฏฺฐาติ ฯเปฯ เอวํ
อธิฏฺฐาณภูเจเน อินฺทริยานิ ทฏฺฐพฺพานิ.

ฆ. อธิฏฐานภูจินิทเทศ

๒๐๒. จะพึงเห็นอินทรีย์ด้วยอรรถว่า
ตั้งมั่นอย่างไร ? ฉันทะย่อมเกิดเพื่อความ
เจริญสัทอินทรีย์ สัทอินทรีย์ย่อมตั้งมั่นด้วย
สามารถแห่งศรัทธา ด้วยอำนาจฉันทะ.
ความปราโมทย์ ย่อมเกิดด้วยสามารถแห่ง
ฉันทะ สัทอินทรีย์ย่อมตั้งมั่นด้วยสามารถ
แห่งศรัทธา ด้วยอำนาจความปราโมทย์...
พึงเห็นอินทรีย์ด้วยอรรถว่าตั้งมั่นอย่างนี้.

ง. ปริยาทานภูจินิทเทศ

ถ้า ปริยาทานภูเจเน อินฺทริยานิ
ทฏฺฐพฺพานิ ? อธิโมกฺขภูเจเน สทฺธิทฺธิริยํ
อสุสฺสทฺธิริยํ ปริยาทียติ, อสุสฺสทฺธิริยปริฬาหํ
ปริยาทียติ. ปคฺคทฏฺฐเจเน วิริยินฺทฺธิริยํ โกสฺสชฺชํ
ปริยาทียติ, โกสฺสชฺชปริฬาหํ ปริยาทียติ.

ง. ปริยาทานภูจินิทเทศ

จะพึงเห็นอินทรีย์ด้วยอรรถว่าครอบ-
ง่าอย่างไร ? สัทอินทรีย์ด้วยอรรถว่า
น้อมใจเชื่อ ย่อมครอบงำความเป็นผู้ไม่มี
ศรัทธา ย่อมครอบงำความเร่าร้อน เพราะ
ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา. วิริยอินทรีย์ด้วย

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปกุฏฐาญเณ สตินฺทริยํ ปมาทํ ปริยาทียติ, อรรถว่าประคองไว้ ย่อมครอบงำความเป็น
 ปมาทปริฬาทํ ปริยาทียติ. อวิกุเชปฺกุฏฐเณ ผู้เกี้ยจคร้าน ย่อมครอบงำความเร่าร้อน
 สมาธิทฺทริยํ อุทฺธจฺจํ ปริยาทียติ, เพราะความเกี้ยจคร้าน. สตินฺทริยํด้วย
 อุทฺธจฺจปริฬาทํ ปริยาทียติ. ทสฺสนฺกุฏฐเณ อรรถว่าตั้งมั่น ย่อมครอบงำความประมาท
 ปณฺณินฺทริยํ อวิชฺชํ ปริยาทียติ, อวิชฺชา- ย่อมครอบงำความเร่าร้อน เพราะความ
 ปริฬาทํ ปริยาทียติ. เนกขมฺเม ประมาท. สมาธิทฺทริยํด้วยอรรถว่าไม่
 ปณฺจินฺทริยานิ กามจฺจนฺทํ ปริยาทียนฺติ. ฟุ้งชาน ย่อมครอบงำอุทฺธจฺจจะ ย่อมครอบงำ
 อพฺยาปาเท ปณฺจินฺทริยานิ พฺยาปาทํ ความเร่าร้อนเพราะอุทฺธจฺจจะ. ปณฺณินฺทริยํ
 ปริยาทียนฺติ. อาโลกสฺสณฺณาย ปณฺจินฺทริยานิ ด้วยอรรถว่าเห็น ย่อมครอบงำอวิชฺชา ย่อม
 ถีนมิทฺธํ ปริยาทียนฺติ. อวิกุเชเป ครอบงำความเร่าร้อน เพราะอวิชฺชา.
 ปณฺจินฺทริยานิ อุทฺธจฺจํ ปริยาทียนฺติ ฯเปฯ อินทริยํ ๕ ในเนกขัมมะ ย่อมครอบงำ
 อรหตฺตมกฺเค ปณฺจินฺทริยานิ สพฺพกิเลส กามฉันทะ. อินทริยํ ๕ ในความไม่พยาบาท
 ปริยาทียนฺติ. เอวํ ปริยาทานฺกุฏฐเณ ย่อมครอบงำพยาบาท. อินทริยํ ๕ ใน
 อินฺทริยานิ ทฏฺฐพฺพานิ. อาโลกสฺสณฺญา ย่อมครอบงำถีนมิทฺธะ.
 อินทริยํ ๕ ในความไม่ฟุ้งชาน ย่อมครอบงำ
 อุทฺธจฺจจะ ฯลฯ อินทริยํ ๕ ในอรหตฺมรรค
 ย่อมครอบงำกิเลสทั้งปวง. ฟังเห็นอินทริย
 ด้วยอรรถว่าครอบงำอย่างนี้.

คุณสุวิมล รุ่งแสง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

จ. ปฏิฐาปกฏฐนิตเทศ

๒๐๓. กถิ ปฏิจาปกฏฐเน อินทริยานิ
ทฏฐพพานิ ? สทโธ สทอินทริยํ อธิโมกฺเข
 ปฏิจาเปติ, สทตฺสส สทอินทริยํ อธิโมกฺเข
 ปฏิจาเปติ. วัริยวา วัริยอินทริยํ ปคฺคเห
 ปฏิจาเปติ, วัริยวโต วัริยอินทริยํ ปคฺคเห
 ปฏิจาเปติ. สติมา สตินทริยํ อฏฺฐจาเน
 ปฏิจาเปติ, สติมโต สตินทริยํ อฏฺฐจาเน
 ปฏิจาเปติ. สมหิโต สมหินทริยํ
 อวิกฺเขเป ปฏิจาเปติ, สมหิตสฺส
 สมหินทริยํ อวิกฺเขเป ปฏิจาเปติ.
 ปณฺณวา ปณฺณินทริยํ ทสฺสเน ปฏิจาเปติ,
 ปณฺณวโต ปณฺณินทริยํ ทสฺสเน ปฏิจาเปติ.

จ. ปฏิฐาปกฏฐนิตเทศ

๒๐๓. จะพึงเห็นอินทริยด้วยอรรถว่า
ให้ตั้งอยู่อย่างไร ? ผู้มีศรัทธาย่อมให้
 สทอินทริยตั้งอยู่ในความน้อมใจเชื่อ สท-
 อินทริยของผู้มีศรัทธา ย่อมให้ผู้มีศรัทธา
 ตั้งมั่นอยู่ในความน้อมใจเชื่อ. ผู้มีความ
 เพียร ย่อมให้วัริยอินทริยตั้งมั่นอยู่ในความ
 ประคองไว้ วัริยอินทริยของผู้มีความเพียร
 ย่อมให้ผู้มีความเพียรตั้งมั่นอยู่ ในความ
 ประคองไว้. ผู้มีสติยอมให้สตินทริยตั้งมั่นอยู่
 ในความตั้งมั่น สตินทริยของผู้มีสติยอมให้ผู้มี
 สติตั้งมั่นอยู่ในความตั้งมั่น. ผู้มีจิตตั้งมั่นยอม
 ให้สมหอินทริย ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ฟุ้งซ่าน
 สมหอินทริยของผู้มีจิตตั้งมั่น ย่อมให้ผู้มีจิต
 ตั้งมั่น ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ฟุ้งซ่าน. ผู้มี
 ปัญญายอมให้ปัญฺณินทริยตั้งมั่นอยู่ในความเห็น
 ปัญฺณินทริยของผู้มีปัญญายอมให้ผู้มีปัญญาตั้งมั่น
 อยู่ในความเห็น.

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โยคาวจโร ปณฺจินฺทฺริยานิ เนกขมุเม พระโยคาวจรย่อมนำอินทรีย์ ๕ ตั้งมั่นอยู่
 ปติฏฺฐาเปติ, โยคาวจรสฺส ปณฺจินฺทฺริยานิ ในเนกขัมมะ อินทรีย์ ๕ ของพระโยคา-
 เนกขมุเม ปติฏฺฐาเปติ. โยคาวจโร วรร ย่อมให้พระโยคาวจรตั้งมั่นอยู่ใน
 ปณฺจินฺทฺริยานิ อพฺยาปาเท ปติฏฺฐาเปติ, เนกขัมมะ. พระโยคาวจรย่อมนำอินทรีย์ ๕
 โยคาวจรสฺส ปณฺจินฺทฺริยานิ อพฺยาปาเท ตั้งมั่นอยู่ในความไม่พยาบาท อินทรีย์ ๕
 ปติฏฺฐาเปติ. โยคาวจโร ปณฺจินฺทฺริยานิ ของพระโยคาวจร ย่อมให้พระโยคาวจร
 อาโลกสฺสณฺาย ปติฏฺฐาเปติ, โยคาวจรสฺส ตั้งมั่นอยู่ในความไม่พยาบาท. พระโยคา-
 ปณฺจินฺทฺริยานิ อาโลกสฺสณฺาย ปติฏฺฐาเปติ. วรรย่อมนำอินทรีย์ ๕ ตั้งมั่นอยู่ในอาโลก-
 โยคาวจโร ปณฺจินฺทฺริยานิ อวิกฺเขเป สันณฺยา อินทรีย์ ๕ ของพระโยคาวจรย่อมนำให้
 ปติฏฺฐาเปติ, โยคาวจรสฺส ปณฺจินฺทฺริยานิ พระโยคาวจร ตั้งมั่นอยู่ในอาโลกสันณฺยา.
 อวิกฺเขเป ปติฏฺฐาเปติ ฯ โยคาวจโร พระโยคาวจรย่อมนำอินทรีย์ ๕ ตั้งมั่นอยู่ใน
 ปณฺจินฺทฺริยานิ อรหตฺตมคฺเค ปติฏฺฐาเปติ, ความไม่พุ้งชาน อินทรีย์ ๕ ของพระ-
 โยคาวจรสฺส ปณฺจินฺทฺริยานิ อรหตฺตมคฺเค โยคาวจร ย่อมให้พระโยคาวจรตั้งมั่นอยู่ใน
 ปติฏฺฐาเปติ. เอวํ ปติฏฺฐापกฺกฺเขน ความไม่พุ้งชาน ฯลฯ พระโยคาวจรย่อมนำให้
 อินฺทฺริยานิ ทฎฺฐพฺพานิ. อินทรีย์ ๕ ตั้งมั่นอยู่ในอรัหัตตมรรค อินทรีย์ ๕
 ของพระโยคาวจร ย่อมให้พระโยคาวจร
 ตั้งมั่นอยู่ในอรัหัตตมรรค. จะพึงเห็นอินทรีย์
 ด้วยอรรถว่าให้ตั้งมั่นอยู่อย่างนี้.

สูตตันตนิทเทโส จตุตฺถ.

สูตตันตนิทเทส ที่ ๔ จบ.

คุณสุวิมล รุ่งแสง

สร้างคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

๕. อินทรีย์สโมธาน

๒๐๔. ปุณฺณชโน สมาริ ภาเวนฺโต
 กติหากาเรหิ อุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ, เสกฺโข
 สมาริ ภาเวนฺโต กติหากาเรหิ อุปฺภฺจฺจาน-
 กฺุสโล โหติ, วิตรํโก สมาริ ภาเวนฺโต
 กติหากาเรหิ อุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ ?
 ปุณฺณชโน สมาริ ภาเวนฺโต สตฺตฺหิ
 อากาเรหิ อุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ, เสกฺโข
 สมาริ ภาเวนฺโต อฏฺุจฺหิ อากาเรหิ
 อุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ, วิตรํโก สมาริ
 ภาเวนฺโต ทสฺหิ อากาเรหิ อุปฺภฺจฺจานกฺุสโล
 โหติ.

ปุณฺณชโน สมาริ ภาเวนฺโต^๑ กตฺเมหิ
 สตฺตฺหากาเรหิ อุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ :
 อวชฺชิตฺตฺตา อารมฺมณฺณอุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ,
 สมณฺณิมิตฺตฺอุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ, ปคฺกฺท-
 นิมิตฺตฺอุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ, อวิกฺเขปฺอุปฺภฺจฺจาน-
 กฺุสโล โหติ, โอบาสฺอุปฺภฺจฺจานกฺุสโล โหติ,

๕. อินทรีย์สโมธาน

๒๐๔. ปุณฺณเจริญฺสมาริ ย่อมเป็น
 ผู้ฉลาดในความปรากฏ ด้วยอาการเท่าไร
 พระเสขะเจริญฺสมาริ ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
 ความปรากฏด้วยอาการเท่าไร ท่านผู้
 ปราศจากราคะเจริญฺสมาริ ย่อมเป็นผู้ฉลาด
 ในความปรากฏด้วยอาการเท่าไร ? ปุณฺณ
 เจริญฺสมาริ ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ
 ด้วยอาการ ๗ พระเสขะเจริญฺสมาริ ย่อม
 เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏด้วยอาการ ๘
 ท่านผู้ปราศจากราคะเจริญฺสมาริ ย่อมเป็น
 ผู้ฉลาดในความปรากฏด้วยอาการ ๑๐.

ปุณฺณเจริญฺสมาริ ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
 ความปรากฏด้วยอาการ ๗ เป็นไฉน:
 เพราะน้อมนิก(นิมิต्तมิกสลิณเป็นต้น) ปุณฺณ
 ย่อมเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏแห่ง
 อารมณฺ์ ๑ เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏแห่ง
 นิมิต्तคือสมณะ ๑ เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ

^๑ อ. ภาเวนฺโต, เอวมฺปริปี.

อายุหนานุฏจนกุสโล โหติ. วิปริณามุ-
 ฏจนกุสโล โหติ, ธวโต อนุฏจนกุสโล
 โหติ. อนิมิต्तุฏจนกุสโล โหติ,
 นิมิต্তานุฏจนกุสโล โหติ. อပ္ปณิหิตู-
 ฏจนกุสโล โหติ, ปณิธานุฏจนกุสโล
 โหติ. สุตตตุฏจนกุสโล โหติ,
 อภินิเวसानุฏจนกุสโล โหติ. บุถุชฺชโน
 วิปัสสนั กาวเนโต อิมหิ นวหากาเรหิ
 อฏจนกุสโล โหติ, อิมหิ นวหากาเรหิ
 อนุฏจนกุสโล โหติ.

อนัตตา ๑ เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ
 โดยความเป็นอัตตา ๑. เป็นผู้ฉลาดในความ
 ปรากฏโดยความสิ้นไป ๑ เป็นผู้ฉลาดใน
 ความไม่ปรากฏโดยความเป็นก่อน ๑. เป็นผู้
 ฉลาดในความปรากฏ โดยความเสื่อมไป ๑
 เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดยความ
 ประมวลมา ๑. เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ
 โดยความแปรปรวน ๑ เป็นผู้ฉลาดในความ
 ไม่ปรากฏโดยความยั่งยืน ๑. เป็นผู้ฉลาดใน
 ความปรากฏโดยเป็นสภาพทานิมิตมิได้ ๑
 เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดยเป็น
 สภาพมีนิमित ๑. เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ
 โดยเป็นสภาพไม่มีที่ตั้ง ๑ เป็นผู้ฉลาดใน
 ความไม่ปรากฏโดยเป็นสภาพมีที่ตั้ง ๑. เป็น
 ผู้ฉลาดในความปรากฏโดยเป็นสภาพสูญ ๑
 เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดยความ
 ยึดมั่น ๑. บุถุชฺชนเจริณวิปัสสนา ย่อมเป็นผู้
 ฉลาดในความปรากฏด้วยอาการ ๔ เหล่านี้

^๑ ฉ. อ. อายุท...

^๒ ฉ. ปณิธานุฏจนกุสโล.

เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏด้วยอาการ ๘ เหล่านี้.

๒๐๖. เสกฺโข วิปสฺสนํ ภาเวนฺโต กตเมหิ ทสหากาเรหิ อุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ, กตเมหิ ทสหากาเรหิ อุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ ? เสกฺโข วิปสฺสนํ ภาเวนฺโต^๑ อนิจฺจโต อุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ, นิจฺจโต อุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ ฯ เปฯ สฺสณฺณตฺตุนฺนํ กุสโล โทติ, อภินิเวสานุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ, ฌานุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ, อณฺณานุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ. เสกฺโข วิปสฺสนํ ภาเวนฺโต อิมฺเหหิ ทสหากาเรหิ อุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ, อิมฺเหหิ ทสหากาเรหิ อุนฺปนฺนํ กุสโล โทติ.

๒๐๖. พระเสขะเจริณวิปัสสนา ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ ด้วยอาการ ๑๐ เป็นไฉน ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏด้วยอาการ ๑๐ เป็นไฉน ? พระเสขะเจริณวิปัสสนา ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดยความเป็นของเที่ยง...เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏโดยความเป็นสภาพสูญ เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏโดยความยึดมั่น เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏแห่งญาณ เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏแห่งสิ่งมิใช่ญาณ. พระเสขะเจริณวิปัสสนา ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความปรากฏด้วยอาการ ๑๐ เหล่านี้ เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏด้วยอาการ ๑๐ เหล่านี้.

^๑ จ. อี. เสกฺโข วิปสฺสนํ ภาเวนฺโตติ อิมฺเห ตโย ปาจา นตฺถิ.

คุณชยุตม์ ตั้งใจไว้ศักดิ์
อุทิศส่วนกุศลแก่ นายชั่งเสียง แซ่ตั้ง (บิดา)

๐ ๒๐๖. ๒ ๒๐๖. ๒ ๒๐๖. ๒

วิตราโค วิปัสสนั ภาเวนุโต กตเมหิ
 ทฺวาทสหากาเรหิ อฺปฏฺจานกฺสโล โหติ,
 กตเมหิ ทฺวาทสหากาเรหิ อฺนุปฏฺจานกฺสโล
 โหติ ? อนิจฺจโต อฺปฏฺจานกฺสโล โหติ,
 นิจฺจโต อฺนุปฏฺจานกฺสโล โหติ ฯเปฯ
 ฌานฺนปฏฺจานกฺสโล โหติ, อญฺฌานฺนปฏฺจาน-
 กฺสโล โหติ. วิสฺสโยคฺยปฏฺจานกฺสโล โหติ,
 สยฺโยคานฺนปฏฺจานกฺสโล โหติ. นิโรธฺ-
 ปฏฺจานกฺสโล โหติ, สงฺขารานฺนปฏฺจานกฺสโล
 โหติ. วิตราโค วิปัสสนั ภาเวนุโต อิมฺหิ
 ทฺวาทสหากาเรหิ อฺปฏฺจานกฺสโล โหติ,
 อิมฺหิ ทฺวาทสหากาเรหิ อฺนุปฏฺจานกฺสโล
 โหติ.

ท่านผู้ปราศจากราคะ เจริญวิปัสสนา
 ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ ด้วย
 อากาโร ๑๒ เป็นใจ เป็นผู้ฉลาดในความ
 ไม่ปรากฏด้วยอากาโร ๑๒ เป็นใจ ? ท่าน
 ผู้ปราศจากราคะ เจริญวิปัสสนา ย่อมเป็นผู้
 ฉลาดในความปรากฏ โดยความเป็นของ
 ไม่เที่ยง เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ
 โดยความเป็นของเที่ยง ฯลฯ เป็นผู้ฉลาด
 ในความปรากฏแห่งญาณ เป็นผู้ฉลาดใน
 ความไม่ปรากฏแห่งสิ่งมิใช่ญาณ. เป็นผู้
 ฉลาดในความปรากฏแห่งความพรากร เป็น
 ผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏแห่งความประจวบ
 กัน. เป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ โดยความ
 คับ เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ แห่ง
 สังขาร. ท่านผู้ปราศจากราคะ เจริญ-
 วิปัสสนา ย่อมเป็นผู้ฉลาดในความปรากฏ
 ด้วยอากาโร ๑๒ เหล่านี้ เป็นผู้ฉลาดใน
 ความไม่ปรากฏ ด้วยอากาโร ๑๒ เหล่านี้.

คุณชยุมม์ ตั้งใจไว้ศักดิ์

อุทิศส่วนกุศลแก่ นายช่งเลียง แซ่ตั้ง (บิดา)

สามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏ
โดยความเป็นธรรมอย่างเดียว. ด้วย
สามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏ
แห่งญาณ. ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด
ในความปรากฏแห่งวิมุตติ.

อนิจฺจโต อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน.
นิจฺจโต อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน. ทุกฺขโต
อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน. สุขโต อุนฺปนฺนํ กุสล-
วเสน. อนตฺตโต อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน.
อตฺตโต อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน. ขยโต
อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน. มนโต อุนฺปนฺนํ กุสล-
วเสน. วยโต อุนฺปนฺนํ กุสลวเสน.
อายุหนานุนฺปนฺนํ กุสลวเสน. วิปริณามุ-
ปนฺนํ กุสลวเสน. ธฺวโต อุนฺปนฺนํ กุสล-
วเสน.

ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด ใน
ความปรากฏ โดยความเป็นของไม่เที่ยง.
ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความไม่
ปรากฏ โดยความเป็นของเที่ยง. ด้วย
สามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏ
โดยความเป็นทุกข์. ด้วยสามารถความเป็น
ผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏโดยความเป็นสุข.
ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความ
ปรากฏโดยความเป็นอนัตตา. ด้วยสามารถ
ความเป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดย
ความเป็นอัตตา. ด้วยสามารถความเป็น
ผู้ฉลาด ในความปรากฏโดยความสิ้นไป.
ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความไม่
ปรากฏ โดยความเป็นก่อน. ด้วยสามารถ

คุณชยฺศมฺ คังใจไวศกฺ

อุทิศส่วนกุศลแก่ นายช่งเสียง แซ่ตั้ง (บิดา)

ความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏโดยความ
เสื่อมไป. ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด
ในความไม่ปรากฏ โดยความประมวลมา.
ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความ
ปรากฏ โดยความแปรปรวน. ด้วยสามารถ
ความเป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดย
ความยั่งยืน.

อนิมิต्तุปุฏฺฐานกุสลวเสน. นิมิตฺตานุ-
ปุฏฺฐานกุสลวเสน. อปฺปนิหิตฺตูปุฏฺฐานกุสล-
วเสน. ปณฺธิธานุปุฏฺฐานกุสลวเสน.
สฺสณฺณตฺตูปุฏฺฐานกุสลวเสน. อภินิเวसानุ-
ปุฏฺฐานกุสลวเสน. ฃาณฺณปุฏฺฐานกุสลวเสน.
อณฺณานานุปุฏฺฐานกุสลวเสน. วิสณฺณโณคฺ-
ปุฏฺฐานกุสลวเสน. สณฺณโณคานุปุฏฺฐานกุสล-
วเสน. นิโรธฺตูปุฏฺฐานกุสลวเสน^(๑).
อินฺทฺริยานิ สโมธานนฺติ. โทจฺจรณฺณ
ปชานาติ. สมตฺตณฺณ ปฏฺวิชฺฌนฺติ.

ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาด ใน
ความปรากฏ โดยความเป็นสภาพที่ทานิมิต
มิได้. ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาดใน
ความไม่ปรากฏโดยเป็นสภาพมีนิमित. ด้วย
สามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏ
โดยเป็นสภาพไม่มีที่ตั้ง. ด้วยสามารถความ
เป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ โดยสภาพ
มีที่ตั้ง. ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาดใน
ความปรากฏ โดยความเป็นสภาพสูญ. ด้วย
สามารถความเป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ
โดยความยึดมั่น. ด้วยสามารถความเป็น

^๑ ฉ. อี. สงฺขารานุปุฏฺฐานกุสลวเสน.

คุณชยคุณม์ ตั้งใจไว้ศักดิ์
อุทิศส่วนกุศลแก่ นายฮองเสี้ยง แซ่ตั้ง (บิดา)

ผู้ฉลาดในความปรากฏแห่งญาณ. ด้วย
 สามารถความเป็นผู้ฉลาดในความไม่ปรากฏ
 แห่งสิ่งมิใช่ญาณ. ด้วยสามารถความเป็น
 ผู้ฉลาดในความปรากฏ แห่งความไม่เกี่ยว-
 ข้อง. ด้วยสามารถความเป็นผู้ฉลาดใน
 ความไม่ปรากฏแห่งความเกี่ยวข้อง. ด้วย
 สามารถความเป็นผู้ฉลาด ในความปรากฏ
 แห่งความดับ. ย่อมให้อินทรีย์ประชุมลง.
 ย่อมรู้จักโคจร. และแทงตลอดสภาพแห่ง
 ความสงบ.

๒๐๗. จตุสกุจฉิยา อากาเรหิ ตินฺณนฺนํ
 อินฺทฺริยานํ วลีภาวตา ปณฺณา อาสวานํ ขเย
 ฌานํ : กตเมสํ ตินฺณนฺนํ อินฺทฺริยานํ ?
 อนนฺตฺวาตณฺตสฺสามิตินฺทฺริยสฺส อณฺตฺนินฺทฺริยสฺส
 อณฺตฺวาตวินฺทฺริยสฺส. อนนฺตฺวาตณฺตสฺสามิ-
 ตินฺทฺริยํ กตฺถุจฺจานานิ กจฺจติ, อณฺตฺนินฺทฺริยํ
 กตฺถุจฺจานานิ กจฺจติ, อณฺตฺวาตวินฺทฺริยํ
 กตฺถุจฺจานานิ กจฺจติ ? อนนฺตฺวาตณฺตสฺ-
 สามิตินฺทฺริยํ เอกํ จานํ กจฺจติ : โสตา-
 ปตฺติมคฺคํ. อณฺตฺนินฺทฺริยํ ฉ จานานิ กจฺจติ :
 ย่อมถึงฐานะ ๓

๒๐๗. ปัญญา ก็คือความเป็นผู้มี ความ
 ชำนาญ อินทรีย์ ๓ ด้วยอาการ ๖๔ ชื่อว่า
 อาสวักขยญาณ อินทรีย์ ๓ เป็นไฉน ? คือ
 อนันตฺวาตณฺตสฺสามิตินฺทฺริย ๑ อณฺตฺนินฺทฺริย ๑
 อณฺตฺวาตวินฺทฺริย ๑. อนันตฺวาตณฺตสฺสามิ-
 ตินฺทฺริยํ ย่อมถึงฐานะเท่าไร อณฺตฺนินฺทฺริยํ ย่อม
 ถึงฐานะเท่าไร อณฺตฺวาตวินฺทฺริยํ ย่อมถึง
 ฐานะเท่าไร? อนันตฺวาตณฺตสฺสามิตินฺทฺริยํ ย่อม
 ถึงฐานะ ๑ คือโสตาปัตติมรรค. อณฺตฺนินฺทฺริยํ
 ย่อมถึงฐานะ ๖ คือ โสตาปัตติผล

คุณชยตม คึงใจไว้ศกดิ์

อุทิศส่วนกุศลแก่ นายช่งเสียง แซ่คัง(บิดา)

โสคาปตติผล สกทาคามิมคค์ สกทาคามิผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล อนาคามิ-
 อนาคามิมคค์ อนาคามิผล อรหตฺตมคค์. มรรค อนาคามิผล อรหัตมรรค. อัญญาตา-
 อัญญาตาวิสุทธิ อเอกัจฉานํ กจฺจติ : วิสุทธิย้อมถึงฐานะ ๑ ก็อรหัตผล.
 อรหตฺตผล.

โสคาปตติมคฺคกฺขณ อญฺญาตญฺญส- สามิตินฺทริยสฺส สหฺชินฺทริยํ อธิโมกฺขปริวารํ โทติ. วิริยินฺทริยํ ปกฺคหปริวารํ โทติ. สตินฺทริยํ อุกฺกุจฺจปริวารํ โทติ. สมาธิทริยํ อวิกฺเขปปริวารํ โทติ. ปญฺญินฺทริยํ ทสฺสนปริวารํ โทติ. มนินฺทริยํ วิชานนปริวารํ โทติ. โสมนสฺสสินฺทริยํ อภินนฺทนปริวารํ ^๑ โทติ. ชีวิตินฺทริยํ ปวตฺตสนฺตตาธิปเตยฺยปริวารํ โทติ. โสคา- ปตฺติมคฺคกฺขณ ชาตา ธมฺมา จเปตฺวา จิตฺตสมฺภูจฺฉนํ รูปํ สพฺเพว กุสลํ โทติ. สพฺเพว อนาสวํ โทติ. สพฺเพว นิยฺยานิกา โทติ. สพฺเพว อปจยคามินิ โทติ. สพฺเพว โลกุตฺตรํ โทติ. สพฺเพว	ในขณะที่แห่งโสคาปตติมรรค อญฺญา- ตัญญุสสามิตินฺทริยํ มีสหฺชินฺทริยซึ่งมีความ น้อมใจเชื่อเป็นปริวาร. วิริยินฺทริยมีความ ประคองไว้เป็นปริวาร. สตินฺทริยมีความ ตั้งมั่นเป็นปริวาร. สมาธิทริยมีความไม่ พุ้งชานเป็นปริวาร. ปญฺญินฺทริยมีความเห็น เป็นปริวาร. มนินฺทริยมีความรู้แจ้งเป็น ปริวาร. โสมนสฺสสินฺทริยมีความยินดียิ่งเป็น ปริวาร. ชีวิตินฺทริยมีความเป็นใหญ่ในการ สืบต่อแห่งความเป็นไปเป็นปริวาร. ธรรม ทั้งหลายที่เกิดในขณะโสคาปตติมรรค วัณฺรูป ที่มีจิตเป็นสมฺภูฐาน ล้วนเป็นกุศลทั้งนั้น. ล้วนไม่มีอาสวะ. ล้วนเป็นธรรมที่นำออก. ล้วนเป็นเครื่องให้ถึงความไม่สังสม. ล้วน
---	--

^๑ ฉ. อภินนฺทนปริวาร.

คุณชยุมย์ ตั้งใจไว้ศักดิ์
 อุทิศส่วนกุศลแก่ นายฮังเลียง แซ่ตั้ง (บิดา)

นิพพานารมมณา โทหนฺติ.

เป็นโลกุตรระ. ล้วนเป็นธรรม มีนิพพานเป็น
อารมณฺ.

โสตาปัตติมคฺคกฺขณเ อนนฺณาตณฺณสฺสามี-
ตินฺทฺริยสฺส อิมานิ อญฺจินฺทฺริยานิ สหชาต-
ปริวารา โทหนฺติ, อนนฺณมณฺณปริวารา โทหนฺติ,
นิสฺสยปริวารา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปริวารา
โทหนฺติ, สหคตา โทหนฺติ, สหชาตา โทหนฺติ,
สํสฺกุจฺจา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตา โทหนฺติ, เตว
ตสฺส อากาธา เจว โทหนฺติ ปริวารา จ.

ในขณะที่โสตาปัตติมรรค อนันฺณญาตฺตญฺญสฺสามี-
ตินฺทฺริย มีอินฺทฺริยทั้ง ๘ นี้ซึ่งมีสหชาติธรรม
เป็นปริวาร มีธรรมอื่นเป็นปริวาร มีธรรม
ที่อาศัยเป็นปริวาร มีสัมปยุตตธรรมเป็น
ปริวาร เป็นสหคตธรรม เป็นสหชาติธรรม
เป็นธรรมเกี่ยวข้องกัน เป็นธรรมประกอบ
กัน ธรรมเหล่านั้นแลเป็นอาการ และเป็น
ปริวารแห่งอนันฺณญาตฺตญฺญสฺสามีตินฺทฺริย.

โสตาปัตติผลกฺขณเ ฯเปฯ อรหตฺต-
ผลกฺขณเ อนนฺณาตาวิญฺญสฺส สทฺธิทฺธิยํ
อธิโมกฺขปริวารํ โทติ ฯเปฯ ชีวิตินฺทฺริยํ
ปวตฺตสนฺตตาธิปเตยฺยปริวารํ โทติ,
อรหตฺตผลกฺขณเ ชาตา ธมฺมา สพฺเพว
อพฺยากตา โทหนฺติ, จเปตฺวา จิตฺตสมฺภูจฺจัน
รูปํ สพฺเพว อนาสวา โทหนฺติ สพฺเพว
โลกุตฺตรา โทหนฺติ สพฺเพว นิพฺพานารมมณา
โทหนฺติ. อรหตฺตผลกฺขณเ อนนฺณาตาวิญฺญสฺส

ในขณะที่โสตาปัตติผล ฯฯ ในขณะที่
อรหัตผล อัญญาตาวิญฺญสฺส มีสทฺธิทฺธิยซึ่ง
มีความน้อมใจเชื่อเป็นปริวาร ฯฯ ชีว-
ิตินฺทฺริยมีความเป็นใหญ่ ในความสืบเนื่อง
แห่งความเป็นไปเป็นปริวาร ธรรม
ทั้งหลายที่เกิดในขณะอรหัตผล เว้นรูปอันมี
จิตเป็นสมฺภูจฺจัน ล้วนเป็นอพฺยากฤตทั้งนั้น
ล้วนไม่มีอาสวะ ล้วนเป็นโลกุตรระ ล้วนมี
นิพพานเป็นอารมณฺ. ในขณะที่อรหัตผล

คุณชยฺศม์ คังใจไว้ศักดิ์
อุทิศส่วนกุศลแก่ นายช่งเสี้ยง แซ่ตั้ง (บิดา)

อิมานิ อฏฺฐินฺทฺริยานิ สหชาติปริวารา อัญญาตาวิทฺธิมฺอินทฺริยํ ๘ นี้ซึ่งมี
 โทหนฺติ, เตว ตสฺส อาการา เจว โทหนฺติ สหชาติธรรมเป็นปริวาร ธรรมเหล่านั้นแล
 ปริวารา จ. อิติ อิมานิ อฏฺฐกฺกานิ เป็นอาการ และเป็นปริวารแห่งอัญญา-
 จตุสฺสฺสฺ โทหนฺติ. ตาวิทฺธิมฺอินทฺริยํ. อินทฺริย ๘ หมวดนี้รวมเป็น
 อินทฺริย ๖๔ ด้วยประการฉะนี้.

อาสาติ กตเม เต อาสวา ? คำว่า อาสา ความว่า อาสวะ
 กามาสโว ภวาสโว ทิฏฺฐาสโว เหล่านั้นเป็นไฉน ? อาสวะเหล่านั้น คือ
 อวิชฺชาสโว. กตฺเตเต อาสวา ชียนฺติ ? กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฺฐาสวะ อวิชฺชา-
 โสตาปตฺติมคฺเคน อนวเสโส ทิฏฺฐาสโว สวะ. อาสวะเหล่านั้นย่อมสิ้นไป ณ ที่ไหน?
 ชียติ, อปายคมนีโย กามาสโว ชียติ, ทิฏฺฐาสวะทั้งสิ้น กามาสวะ ภวาสวะ
 อปายคมนีโย ภวาสโว ชียติ, อปายคมนีโย อวิชฺชาสวะ อันเป็นเหตุให้ไปสู่อบาย ย่อม
 อวิชฺชาสโว ชียติ, เอตฺเตเต อาสวา สิ้นไปเพราะโสคาปตฺติมรรค อาสวะเหล่านี้
 ชียนฺติ. สกทาคามิมคฺเคน โอปาริโก ย่อมสิ้นไปในขณะโสคาปตฺติมรรคนี้. กามา-
 กามาสโว ชียติ, ตเทกฺกุโฉ ภวาสโว สวะส่วนหยาบ ภวาสวะ อวิชฺชาสวะ ซึ่ง
 ชียติ, ตเทกฺกุโฉ อวิชฺชาสโว ชียติ, ตั้งอยู่ร่วมกันกับกามาสวะนั้น ย่อมสิ้นไป
 เอตฺเตเต อาสวา ชียนฺติ. อนาคามิมคฺเคน เพราะสกทาคามิมรรค อาสวะเหล่านั้นย่อม
 อนวเสโส กามาสโว ชียติ, ตเทกฺกุโฉ สิ้นไปในขณะสกทาคามิมรรคนี้. กามาสวะ
 ภวาสโว ชียติ, ตเทกฺกุโฉ อวิชฺชาสโว ทั้งสิ้น ภวาสวะ อวิชฺชาสวะ ซึ่งตั้งอยู่รวม
 ชียติ, เอตฺเตเต อาสวา ชียนฺติ. กันกับกามาสวะนั้น ย่อมสิ้นไปเพราะ

คุณยุพิน รัตตกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อรหตุตมกุเคน อนวเสโส ภวาสโว ชียติ, อนาคามิมรรค อาสวะเหล่านี้ย่อมสิ้นไปใน
อนวเสโส อวิชชาสโว ชียติ, เอกุเถเต ขณะอนาคามิมรรคนี้. ภวาสวะอวิชชาสวะ
อาสวา ชียนติ. ทั้งสิ้น ย่อมสิ้นไปเพราะอรหัตมรรค อาสวะ
เหล่านี้ ย่อมสิ้นไปในขณะอรหัตมรรคนี้.

๒๐๘. น ตสฺส อหฺทิฏฺฐิมิธฺตฺติ กิณฺจิ
อโถ อวิณฺญาตมชานิตพฺพํ
สพฺพํ อภินฺญาสิ ยทฺตฺติ เนยฺยํ^๑
ตถาคโต เตน สมฺนตจกฺขฺติ.

๒๐๘. บทธรรมที่พระตถาคตนั้น ไม่ทรงเห็น
ไม่มีในโลกนี้ อนึ่ง บทธรรมอะไร ๆ
ที่พระตถาคตนั้นไม่ทรงทราบแล้ว ไม่
ควรทรงทราบมิได้มี พระตถาคตทรง
ทราบธรรมที่ควรนำไปทั้งปวงเพราะ
เหตุนี้ พระตถาคตจึงชื่อว่า เป็น
พระสมันตจักขุ.

สมนตจกฺขฺติ เกนญฺเจเน สมฺนตจกฺขุ ?

คำว่า สมันตจักขุ ความว่า ชื่อว่า

จฺทฺทส พุทฺธญาณิ ทฺกฺเข ญาณํ พุทฺธญาณํ, สมันตจักขุ เพราะอรรถว่ากระไร ? พระ-
ทฺกฺขสมฺทเย ญาณํ พุทฺธญาณํ ฯเปฯ พุทฺธญาณ ๑๔ คือ ญาณในทกฺข ญาณใน
สพฺพญฺตญาณํ พุทฺธญาณํ, อนาวรรณํ^๒ ทฺกฺขสมฺทัย ฯลฯ สัพฺพญฺตญาณ อนาวรรณญาณ
พุทฺธญาณํ, อิมานิ จฺทฺทส พุทฺธญาณิ. เป็นพระพุทฺธญาณ นี้คือ พระพุทฺธญาณ ๑๔.
อิมสฺส จฺทฺทสนฺนํ พุทฺธญาณํ อฏฺฐ ญาณานิ บรรดาพระพุทฺธญาณ ๑๔ นี้ ญาณ ๘ ข้างต้น

^๑ เถยฺยนฺติ วา ปาโล.

^๒ ฉ. อ. อนาวรรณญาณ.

นาวาเอกวาริ สิทธิทัศน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาวกสาธารณานิ จ ฌาณานิ อสาธารณานิ
สาวเกหิ.

ทั่วไปกับพระสาวก ฌาณ ๖ ข้างหลังไม่
ทั่วไปกับพระสาวก.

ยาวตา ทุกขสฺส ทุกฺขญฺโจ ฌาโต,
อฌาโต ทุกฺขญฺโจ นตฺถิติ สมฺมตจกฺขุ.
ยํ สมฺมตจกฺขุํ ตํ ปณฺณิหฺนฺทฺริยํ, ปณฺณิหฺนฺทฺริยสฺส
วเสน อธิโมกฺขญฺเจเน สหฺนฺทฺริยํ,
ปคฺคหฺนฺญฺเจเน วิริยิหฺนฺทฺริยํ, อปฺภฺจฺจานญฺเจเน
สตีหฺนฺทฺริยํ, อวิกฺเขปญฺเจเน สฺมาธิหฺนฺทฺริยํ.
ยาวตา ทุกขสฺส ทุกฺขญฺโจ ทิฏฺฐิโจ วิหิตโต
สจฺฉิกโต ผสฺสีโต ปณฺณาย, อผสฺสีโต
ปณฺณาย ทุกฺขญฺโจ นตฺถิติ สมฺมตจกฺขุ.

พระตถาคตทรงทราบสภาพ แห่งทุกข์
เป็นสิ่งที่ทนได้ยากทั้งหมด ที่ไม่ทรงทราบ
มิได้มี เพราะเหตุนั้น พระตถาคตจึงทรง
พระนามว่าสมันตจักขุ. สมันตจักขุเป็น
ปัญฺณิหฺนฺทฺริยํ สหฺนฺทฺริยํ ด้วยอรรถว่าน้อมใจ
เชื่อ วิริยิหฺนฺทฺริยํด้วยอรรถว่าระคองไว้
สตีหฺนฺทฺริยํด้วยอรรถว่าตั้งมั่น สฺมาธิหฺนฺทฺริยํด้วย
อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถแห่ง
ปัญฺณิหฺนฺทฺริยํ. สภาพแห่งทุกข์เป็นสิ่งที่ทนได้
ยาก พระตถาคตทรงเห็นแล้ว ทรงทราบ
แล้ว ทรงทำให้แจ้งแล้ว ทรงถูกต้องแล้ว
ทั้งหมดด้วยพระปัญญา ที่ไม่ทรงถูกต้องแล้ว
มิได้มี เพราะเหตุนี้พระตถาคตจึงทรง
พระนามว่า สมันตจักขุ.

ยํ สมฺมตจกฺขุํ, ตํ ปณฺณิหฺนฺทฺริยํ ปณฺณิหฺนฺทฺริยสฺส
วเสน อธิโมกฺขญฺเจเน สหฺนฺทฺริยํ,
ปคฺคหฺนฺญฺเจเน วิริยิหฺนฺทฺริยํ, อปฺภฺจฺจานญฺเจเน

สมันตจักขุเป็นปัญฺณิหฺนฺทฺริยํ สหฺนฺทฺริยํด้วย
อรรถว่าน้อมใจเชื่อ... สฺมาธิหฺนฺทฺริยํด้วย
อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถแห่ง

นาวาเอกวาริ สิทธิทัศน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตินุทริยัม, อวิกุเขปญฺเจน สมาธินุทริยัม. ปัญญินทริยัม. สภาพแห่งสมุทัยเป็นเหตุให้เกิด
 ยาวตา สมุทยสฺส สมุทยญฺโโจ ฯ เปฯ ยาวตา ฯลฯ สภาพแห่งนิโรธเป็นเหตุดับโดย
 นิโรธสฺส นิโรธญฺโโจ. ยาวตา มคฺคสฺส ไม่เหลือ. สภาพแห่งมรรคเป็นทางให้ถึง.
 มคฺคญฺโโจ. ยาวตา อตฺตปฏิสัมภีทาย สภาพแห่งอรรถปฏิสัมภีทาทา เป็นปัญญาเครื่อง
 อตฺตปฏิสัมภีทญฺโโจ. ยาวตา ฐมฺมปฏิสัมภีทาย แดกฉานตีโดยอรรถ. สภาพแห่งธรรมปฏิ-
 ฐมฺมปฏิสัมภีทญฺโโจ. ยาวตา นีรุตฺติ- สัมภีทา เป็นปัญญาแดกฉานตีโดยธรรม.
 ปฏิสัมภีทาย นีรุตฺติปฏิสัมภีทญฺโโจ. ยาวตา สภาพแห่งนีรุตฺติปฏิสัมภีทา เป็นปัญญา
 ปฏิภาณปฏิสัมภีทาย ปฏิภาณปฏิสัมภีทญฺโโจ. แดกฉานตีโดยภาษา. สภาพแห่งปฏิภาณ-
 ปฏิสัมภีทา เป็นปัญญาแดกฉานตีโดยปฏิภาณ.
 ยาวตา อินฺทริยานันํ ปโรปรียตฺเต ฅาณฺ ฅญาณในความยิ่งและหย่อน แห่งอินทริยทั้ง-
 ยาวตา สตฺตทานันํ อาสยานุสฺเส ฅาณฺ. หลาย ฅญาณในฉันทะอันมานอนและกิเลสอัน
 ยาวตา ยมกปาฎิหีเร ฅาณฺ. ยาวตา นอนตามของสัตว์ทั้งหลาย. ฅญาณในยมก-
 มหากรุณาสมาปตฺติยา ฅาณฺ. ยาวตา ปาฎิหาริยัม. ฅญาณในมหากรุณาสมาบัติ.
 สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพุรหฺมกสฺส อารมณฺตีไคเห็นที่ไคสคฺบ ที่ไคทราบ ที่
 สสฺสมณพฺุราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย รุ้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่เที่ยวตามหา
 ทิฏฺฐันํ สุตฺตํ มุตฺตํ วิณฺณตํ ปตฺตํ ปริเยสิตฺตํ ฅ้วยใจ ของโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
 อนุวิจฺริตฺตํ มนสา, ฅาณฺ ทิฏฺฐันํ วิทิตฺตํ สจฺฉิกิตฺตํ พรหมโลก ของหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณ-
 ผสฺสสิตฺตํ ปณฺณาย, อผสฺสสิตฺตํ ปณฺณาย นตฺถิตฺติ พฺุราหฺมณฺ์ เทวคาและมนุษย์ พระตถาคตทรง

นาวาเอกวาริ สิทธิทัศน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมนตจกขุ. ยัม สมนตจกขุ^๑; ตัม ปณฺณินทฺริยํ, ทราบแล้ว ทรงเห็นแจ้งแล้ว ทรงรู้แล้ว
 ปณฺณินทฺริยสฺส วเสน อธิโมกฺขญฺเณ ทรงทำให้แจ้งแล้ว ทรงถูกต้องแล้วด้วย
 สทฺธิทฺริยํ, ปกฺคทญฺเณ วีริยินทฺริยํ, พระปัญญาที่ไม่ทรงถูกต้องด้วยพระปัญญาไม่มี
 อุกฺกุจฺจญฺเณ สติทฺริยํ, อวิกฺเขปญฺเณ เพราะเหตุนี้ พระตถาคตจึงทรงพระนาม
 สฺมาธิทฺริยํ. ว่า สมันตจักขุ. สมันตจักขุเป็นปัญฺณินทฺริย
 สทฺธิทฺริยํ ด้วยอรรถว่าน้อมใจเชื่อ...
 สฺมาธิทฺริยํ ด้วยอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ด้วย
 สามารถแห่งปัญฺณินทฺริย.

สทฺทหนฺโต	ปกฺคณฺหาติ,	ปกฺคณฺหนฺโต	บุคคลเมื่อเชื่อยอมประคองไว้	เมื่อ	
สทฺทหฺติ,	สทฺทหนฺโต	อุปกฺุจฺจาเปติ,	ประคองไว้ยอมเชื่อ	เมื่อเชื่อยอมตั้งสติมั่น	
อุปกฺุจฺจาเปนฺโต	สทฺทหฺติ,	สทฺทหนฺโต	เมื่อตั้งสติมั่นยอมเชื่อ	เมื่อเชื่อยอมตั้งใจมั่น	
สฺมาทหฺติ,	สฺมาทหนฺโต	สทฺทหฺติ,	สทฺทหนฺโต	เมื่อตั้งใจมั่นยอมเชื่อ	เมื่อเชื่อยอมรู้ชัด
ปชานาติ,	ปชานนฺโต	สทฺทหฺติ.	ปกฺคณฺหนฺโต	เมื่อรู้ชัดยอมเชื่อ.	เมื่อประคองไว้ยอมตั้ง
อุปกฺุจฺจาเปติ,	อุปกฺุจฺจาเปนฺโต	ปกฺคณฺหาติ,	สทฺทหนฺโต	สติมั่น	เมื่อตั้งสติมั่นยอมประคองไว้
ปกฺคณฺหนฺโต	สฺมาทหฺติ,	สฺมาทหนฺโต	ปกฺคณฺหาติ,	ปกฺคณฺหนฺโต	ประคองไว้ยอมตั้งใจมั่น
ปกฺคณฺหาติ,	ปกฺคณฺหนฺโต	ปชานาติ,	ปชานนฺโต	ปกฺคณฺหาติ,	ประคองไว้
ปชานนฺโต	ปกฺคณฺหาติ,	ปกฺคณฺหนฺโต	ปกฺคณฺหาติ.	เชื่อ	เมื่อเชื่อยอมประคองไว้.
สทฺทหฺติ,	สทฺทหนฺโต	ปกฺคณฺหาติ.	เชื่อ	เมื่อเชื่อยอมประคองไว้.	เมื่อตั้งสติ

^๑ ฉ. อ. สมนตจกขุ.

นาวาเอกวาริ สิริทัศน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อุปัฏฐาเปนุโต สมาทหติ, สมาทหนุโต มั่นย่อมตั้งใจมั่น เมื่อตั้งใจมั่นย่อมตั้งสติมั่น
 อุปุฏฐาเปติ, อุปุฏฐาเปนุโต ปชานาติ. เมื่อตั้งสติมั่นย่อมรู้ชัด.

ปชานนุโต อุปุฏฐาเปติ, อุปุฏฐาเปนุโต เมื่อรู้ชัดย่อมตั้งสติมั่น เมื่อตั้งสติมั่นย่อม
 สททหติ, สททหนุโต อุปุฏฐาเปติ, เชื่อ เมื่อเชื่อย่อมตั้งสติมั่น เมื่อตั้งสติมั่น
 อุปุฏฐาเปนุโต ปคฺคณฺหาติ, ปคฺคณฺหนุโต ย่อมระคองไว้ เมื่อระคองไว้ย่อมตั้ง
 อุปุฏฐาเปติ. สมาทหนุโต ปชานาติ, สติมั่น. เมื่อตั้งใจมั่นย่อมรู้ชัด เมื่อรู้ชัดย่อม
 ปชานนุโต สมาทหติ, สมาทหนุโต สททหติ, ตั้งใจมั่น เมื่อตั้งใจมั่นย่อมเชื่อ เมื่อเชื่อ
 สททหนุโต สมาทหติ, สมาทหนุโต ย่อมตั้งใจมั่น เมื่อตั้งใจมั่นย่อมระคองไว้
 ปคฺคณฺหาติ, ปคฺคณฺหนุโต สมาทหติ, เมื่อระคองไว้ย่อมตั้งใจมั่น เมื่อตั้งใจมั่น
 สมาทหนุโต อุปุฏฐาเปติ, อุปุฏฐาเปนุโต ย่อมตั้งสติมั่น เมื่อตั้งสติมั่นย่อมตั้งใจมั่น.
 สมาทหติ. ปชานนุโต สททหติ, สททหนุโต เมื่อรู้ชัดย่อมเชื่อ เมื่อเชื่อย่อมรู้ชัด เมื่อ
 ปชานาติ ปชานนุโต ปคฺคณฺหาติ, รู้ชัดย่อมระคองไว้ เมื่อระคองไว้ย่อม
 ปคฺคณฺหนุโต ปชานาติ, ปชานนุโต รู้ชัด เมื่อรู้ชัดย่อมตั้งสติมั่น เมื่อตั้งสติมั่น
 อุปุฏฐาเปติ, อุปุฏฐาเปนุโต ปชานาติ, ย่อมรู้ชัด เมื่อรู้ชัดย่อมตั้งใจมั่น เมื่อตั้งใจ
 ปชานนุโต สมาทหติ, สมาทหนุโต มั่นย่อมรู้ชัด.
 ปชานาติ.

สทฺทหิตฺตฺตา ปคฺคหิตฺ, ปคฺคหิตฺตฺตา เพราะความเป็นผู้เชื่อจึงระคองไว้
 สทฺทหิตฺ, สทฺทหิตฺตฺตา อุปุฏฐापิตฺ, เพราะความเป็นผู้ระคองไว้จึงเชื่อเพราะ
 อุปุฏฐापิตฺตฺตา สทฺทหิตฺ, สทฺทหิตฺตฺตา ความเป็นผู้เชื่อจึงตั้งสติมั่น เพราะความ

คุณอำพัน-คุณสนั่น รัชการโกวิท
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

°สมาทปิต°, สมาทปิตตตฺตา° สทฺทหิต°, เป็นผู้ตั้งสติมั่นจึงเชื่อ เพราะความเป็นผู้
 สทฺทหิตตตฺตา ปชานิต°, ปชานิตตตฺตา สทฺทหิต°. เชื่อจึงตั้งใจมั่น เพราะความเป็นผู้ตั้งใจมั่น
 ปกฺกหิตตตฺตา อุปฏฺฐาปิต°, อุปฏฺฐาปิตตตฺตา จึงเชื่อ เพราะความเป็นผู้เชื่อจึงรู้จัก
 ปกฺกหิต°, ปกฺกหิตตตฺตา สมาทปิต°, สมาท- เพราะความเป็นผู้รู้จักจึงเชื่อ. เพราะ
 ปิตตตฺตา ปกฺกหิต°, ปกฺกหิตตตฺตา ปชานิต°, ความเป็นผู้ระคองไว้จึงตั้งสติมั่น เพราะ
 ปชานิตตตฺตา ปกฺกหิต°, ปกฺกหิตตตฺตา สทฺทหิต°, ความเป็นผู้ตั้งสติมั่นจึงระคองไว้ เพราะ
 สทฺทหิตตตฺตา ปกฺกหิต°. อุปฏฺฐาปิตตตฺตา ความเป็นผู้ระคองไว้จึงตั้งใจมั่น เพราะ
 สมาทปิต°, สมาทปิตตตฺตา อุปฏฺฐาปิต°, ความเป็นผู้ตั้งใจมั่นจึงระคองไว้. เพราะ
 อุปฏฺฐาปิตตตฺตา ปชานิต°, ปชานิตตตฺตา ความเป็นผู้ระคองไว้จึงรู้จัก เพราะความ
 อุปฏฺฐาปิต°. เป็นผู้รู้จักจึงระคองไว้ เพราะความเป็นผู้
 ระคองไว้จึงเชื่อ เพราะความเป็นผู้เชื่อ
 จึงระคองไว้. เพราะความเป็นผู้ตั้งสติมั่น
 จึงตั้งใจมั่น เพราะความเป็นผู้ตั้งใจมั่นจึง
 ตั้งสติมั่น เพราะความเป็นผู้ตั้งสติมั่นจึงรู้จัก
 เพราะความเป็นผู้รู้จักจึงตั้งสติมั่น.

อุปฏฺฐาปิตตตฺตา สทฺทหิต°, สทฺทหิตตตฺตา เพราะความเป็นผู้ตั้งสติมั่นจึงเชื่อ เพราะ
 อุปฏฺฐาปิต°, อุปฏฺฐาปิตตตฺตา ปกฺกหิต°, ความเป็นผู้เชื่อจึงตั้งสติมั่น เพราะความ
 ปกฺกหิตตตฺตา อุปฏฺฐาปิต°. สมาทปิตตตฺตา เป็นผู้ตั้งสติมั่นจึงระคองไว้ เพราะความ

๑-๑ ฉ. อี. สมาทหิต° สมาทหิตตตฺตา.

เอวมิตฺติเสสฺส ปเทสฺส.

ปชานิตฺ, ปชานิตตฺตา สมาทปิตฺ, เป็นผู้ประคองไว้จึงตั้งสติมั่น. เพราะความ
 สมาทปิตตฺตา สทฺทหิตฺ, สทฺทหิตตฺตา เป็นผู้ตั้งใจมั่นจึงรู้จัก เพราะความเป็นผู้
 สมาทหิตฺ, สมาทหิตตฺตา ปคฺคหิตฺ, รู้ชัดจึงตั้งใจมั่น เพราะความเป็นผู้ตั้งใจ
 ปคฺคหิตตฺตา สมาทปิตฺ, สมาทปิตตฺตา มั่นจึงเชื่อ เพราะความเป็นผู้เชื่อจึงตั้งใจ
 อุฏฺฐาปิตฺ, อุฏฺฐาปิตตฺตา สมาทหิตฺ. มั่น เพราะความเป็นผู้ตั้งใจมั่นจึงประคอง
 ปชานิตตฺตา สทฺทหิตฺ, สทฺทหิตตฺตา ปชานิตฺ, ไว้ เพราะความเป็นผู้ประคองไว้จึงตั้งใจ
 ปชานิตตฺตา ปคฺคหิตฺ, ปคฺคหิตตฺตา ปชานิตฺ, มั่น เพราะความเป็นผู้ตั้งใจมั่นจึงตั้งสติมั่น
 ปชานิตตฺตา อุฏฺฐาปิตฺ, อุฏฺฐาปิตตฺตา เพราะความเป็นผู้ตั้งสติมั่น จึงตั้งใจมั่น.
 ปชานิตฺ, ปชานิตตฺตา สมาทปิตฺ, เพราะความเป็นผู้รู้ชัดจึงเชื่อ เพราะความ
 สมาทปิตตฺตา ปชานิตฺ. เป็นผู้เชื่อจึงรู้จัก เพราะความเป็นผู้รู้ชัดจึง
 ประคองไว้ เพราะความเป็นผู้ประคองไว้
 จึงรู้จัก เพราะความเป็นผู้รู้ชัดจึงตั้งสติมั่น
 เพราะความเป็นผู้ตั้งสติมั่นจึงรู้จัก เพราะ
 ความเป็นผู้รู้ชัดจึงตั้งใจมั่น เพราะความ
 เป็นผู้ตั้งใจมั่นจึงรู้จัก.

ยํ พุทฺธจกฺขุ^๑ ตํ พุทฺธญาณํ. ยํ พระพุทธจักขุเป็นพระพุทฺธญาณ. พระ-
 พุทฺธญาณํ, ตํ พุทฺธจกฺขุ. เยเน จกฺขุณา พุทฺธญาณเป็นพุทฺธจักขุ อันเป็นเครื่องให้
 ตถาคโต สุตฺเต ปสฺสตี อปฺพรชกฺเข พระตถาคต ทรงเห็นหมู่สัตว์ผู้มีกิเลสตัณหา

^๑ ฉ. อี. พุทฺธจกฺขุ.

คุณอำพัน-คุณสนั่น รัถการโกวิท
 สรร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหารชกฺเข ติกฺขินฺทฺริเย มุทินฺทฺริเย
 สุวากาเร ทฺวากาเร สุวิณฺณายเย
 ทฺวิณฺณายเย อปฺเปกฺกฺเจ ปฺรโลกวชฺชภย-
 ทสฺสาวิโน อปฺเปกฺกฺเจ นปฺรโลกวชฺชภย-
 ทสฺสาวิโน.

ในปัญญาจักษุก็มี มีกิเลสธูลีมากในปัญญาจักษุ
 ก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี มีอินทรีย์อ่อนก็มี
 มีอาการดีก็มี มีอาการชั่วก็มี ที่จะพึงฝึกให้รู้
 ได้โดยง่ายก็มี ที่จะพึงฝึกให้รู้ได้โดยยากก็มี
 บางพวกเห็นปรโลกและโทษ โดยความเป็น
 ภัย บางพวกไม่เห็นปรโลกและโทษโดย
 ความเป็นภัย.

อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเขติ สทฺโธ
 ปุคฺคโล อปฺปรชกฺโข, อสฺสทฺโธ ปุคฺคโล
 มหารชกฺโข. อารทฺธวโรโย ปุคฺคโล
 อปฺปรชกฺโข, กุสฺสิตฺโต ปุคฺคโล มหารชกฺโข.
 อปฺภูจฺจิสฺสตี ปุคฺคโล อปฺปรชกฺโข, มุฏฺจิสฺสตี
 ปุคฺคโล มหารชกฺโข. สฺมาทิตฺโต ปุคฺคโล
 อปฺปรชกฺโข, อสฺมาทิตฺโต ปุคฺคโล
 มหารชกฺโข. ปณฺณวา ปุคฺคโล อปฺปรชกฺโข,
 ทฺพปณฺโณ ปุคฺคโล มหารชกฺโข.

คำว่า มีกิเลสธูลีน้อยในปัญญาจักษุ
มีกิเลสธูลีมากในปัญญาจักษุ ความว่า บุคคล
 ผู้มีศรัทธา ชื่อว่ามีกิเลสธูลีน้อยในปัญญาจักษุ
 ผู้ไม่มีศรัทธา ชื่อว่ามีกิเลสธูลีมากในปัญญา-
 จักษุ. ผู้ปรารถนาความเพียร... ผู้มีสติตั้งมั่น
 ... ผู้มีจิตมั่น... ผู้มีปัญญา ชื่อว่าผู้มีกิเลส
 ธูลีน้อยในปัญญาจักษุ บุคคลผู้เกียจคร้าน...
 ผู้มีสติหลงลืม... ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น... ผู้มี
 ปัญญาทราม ชื่อว่าผู้ที่มีกิเลสธูลีมากในปัญญา-
 จักษุ.

ติกฺขินฺทฺริเย มุทินฺทฺริเยติ สทฺโธ
 ปุคฺคโล ติกฺขินฺทฺริโย, อสฺสทฺโธ ปุคฺคโล

คำว่า ผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ผู้มีอินทรีย์
อ่อน ความว่า บุคคลผู้มีศรัทธา ชื่อว่าผู้มี

มุนินฺทริโย ๆเปฯ ปณฺณวา ปุคฺคโล
ตักฺขินฺทริโย, ทุบฺปณฺโณ ปุคฺคโล มุนินฺทริโย.

อินทริยฺแกกฺลา ผู้ไม่มีศรัทธา ชื่อว่าผู้มี
อินทริยฺอ่อน ๆลฯ ผู้มีปัญญา ชื่อว่ามีอินทริย
แกกฺลา ผู้มีปัญญาทราม ชื่อว่าผู้มีอินทริย
อ่อน.

สุวากาโร ทฺวากาเรติ สทฺโธ ปุคฺคโล
สุวากาโร, ๆเปฯ ปณฺณวา ปุคฺคโล
สุวากาโร, ทุบฺปณฺโณ ปุคฺคโล ทฺวากาโร.
สุวิณฺญาปเย ทฺวิณฺญาปเยติ สทฺโธ ปุคฺคโล
สุวิณฺญาปโย, อสฺสทฺโธ ปุคฺคโล ทฺวิณฺญาปโย
ฯเปฯ ปณฺณวา ปุคฺคโล สุวิณฺญาปโย,
ทุบฺปณฺโณ ปุคฺคโล ทฺวิณฺญาปโย.

คำว่า ผู้มีอาการดี ผู้มีอาการชั่ว ความว่า
บุคคลผู้มีศรัทธา ชื่อว่าผู้มีอาการดี ๆลฯ ผู้มี
ปัญญา ชื่อว่าผู้มีอาการดี ผู้ไม่มีปัญญา ชื่อว่า
ผู้มีอาการชั่ว. คำว่า จะพึงฝึกให้รู้ได้
โดยง่าย จะพึงฝึกให้รู้ได้โดยยาก ความว่า
บุคคลผู้มีศรัทธา ชื่อว่าจะพึงฝึกให้รู้ได้
โดยง่าย ผู้ไม่มีศรัทธา ชื่อว่าจะพึงฝึกให้รู้
ได้โดยยาก ๆลฯ ผู้มีปัญญา ชื่อว่าจะพึงฝึก
ให้รู้ได้โดยง่าย ผู้ไม่มีปัญญา ชื่อว่าจะพึงฝึก
ให้รู้ได้โดยยาก.

อปฺเปกฺจฺเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน
อปฺเปกฺจฺเจ นปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโนติ
สทฺโธ ปุคฺคโล ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิ,
อสฺสทฺโธ ปุคฺคโล นปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิ.
ฯเปฯ อารทฺฐวิริโย ปุคฺคโล ปฺรโลก-

คำว่า บางพวกเห็นปรโลกและโทษ
โดยความเป็นภัย บางพวกไม่เห็นปรโลก
และโทษโดยความเป็นภัย ความว่า บุคคล
ผู้มีศรัทธา ชื่อว่าเห็นปรโลกและโทษโดย
ความเป็นภัย ผู้ไม่มีศรัทธา ชื่อว่าไม่เห็น

คุณอำพัน-คุณสนั่น รัถการโกวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วชฺชภยทสฺสาวี, กุสีโต ปุคฺคโล นปรโลก-
 วชฺชภยทสฺสาวี ปณฺณวา ปุคฺคโล ปรโลก-
 วชฺชภยทสฺสาวี, ทุบฺปณฺโณ ปุคฺคโล
 นปรโลกวชฺชภยทสฺสาวี.

ปรโลกและโทษโดยความเป็นภัย ฯลฯ
 ผู้มีปัญญา ชื่อว่า เห็นปรโลกและโทษโดย
 ความเป็นภัย ผู้ไม่มีปัญญา ชื่อว่าไม่เห็น
 ปรโลกและโทษ โดยความเป็นภัย.

โลโกติ ขนฺธโลกิ ธาตุโลกิ
 อายตนโลกิ วิปตฺติภวโลกิ วิปตฺติ-
 สมฺภวโลกิ สมฺปตฺติภวโลกิ สมฺปตฺติ-
 สมฺภวโลกิ.

คำว่า โลก คือชั้นธโลก ธาตุโลก
 อายตนโลก วิปตฺติภวโลก วิปตฺติสมฺภวโลก
 สมฺปตฺติภวโลก สมฺปตฺติสมฺภวโลก.

เอโก โลกิ, สพฺเพ สตุตา
 อาหารภูจฺจิกา. เทว โลกิ : นามณฺ
 รูปณฺ. ตโย โลกิ : ติสฺโส เวทนา.
 จตุตาโร โลกิ : จตุตาโร อาหารา.
 ปณฺ โลกิ : ปณฺจุปาทานกฺขนฺธา. ฉ
 โลกิ : ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ. สตุต
 โลกิ : สตุต วิณฺณณฺภูจฺจิกโย. อฏฺฐ
 โลกิ : อฏฺฐ โลกธมฺมา. นว โลกิ :
 นว สตุตาวาสา : ทส โลกิ :
 ทสายนานิ. ทฺวาทส โลกิ : ทฺวาทส-
 ยตนานิ. อฏฺฐารส โลกิ : อฏฺฐารส
 ธาตุโย.

โลก ๑ คือสัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้
 เพราะอาหาร. โลก ๒ คือนามและรูป.
 โลก ๓ คือเวทนา ๓. โลก ๔ คือ
 อาหาร ๔. โลก ๕ คืออุปาทานชั้น ๕.
 โลก ๖ คืออายตนะภายใน ๖. โลก ๗ คือ
 วิณฺณณฺฐิติ ๗. โลก ๘ คือโลกธรรม ๘.
 โลก ๙ คือสัตตवास ๙. โลก ๑๐ คือ
 อายตนะ ๑๐. โลก ๑๒ คืออายตนะ ๑๒.
 โลก ๑๔ คือ ธาตุ ๑๔.

คุณอำพัน-คุณสนั่น รัตการโกวิท

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วชชนติ สพเพ กิเลสชา วชชา,
 สพเพ ทุจจริตา วชชา, สพเพ อภิสังขาร
 วชชา, สพเพ ภวคามิกมมา วชชา. อติ
 อิมสมัญจ โลก อิมสมัญจ วชเช ทิพพา
 ภยสณฺหา ปจฺจุปฺภุจฺจิตา โหนฺติ เสยฺยถาปิ
 อุกฺขิตฺตาสีเก วธเก. อิมเหติ ปณฺณาสาย
 อากาเรหิ อิมานิ ปณฺจินฺทฺริยานิ ชานาติ
 ปสฺสตี อณฺณาคี ปฏฺวิชฺฌตี?

คำว่า โทษ ความว่า กิเลสทั้งปวง
 เป็นโทษ ทุจจริตทั้งปวงเป็นโทษ อภิสังขาร
 ทั้งปวงเป็นโทษ กรรมอันเป็นเหตุให้ไปสู่ภพ
 ทั้งปวงเป็นโทษ. ความสำคัญในโลกนี้และ
 ในโทษนี้ ด้วยประการดังนี้ โดยความเป็น
 ภัยอย่างแรงกล้า ปราภฏเฉพาะหน้า
 เปรียบเหมือนความสำคัญในเพศฉมาต ซึ่ง
 กำลังแกว่งคาบเข้ามา โดยความเป็นภัย
 ฉะนั้น. พระตถาคตย่อมทรงทราบ ทรงเห็น
 ทรงรู้ชัด ทรงแทงตลอด ซึ่งอินทรีย์
 ๕ ประการนี้ ด้วยอาการ ๕๐ เหล่านี้.

ตติยภาณวาโร.

ตติยภาณวาร จป.

อินทฺริยกถา นิฏฺจิตา.

อินทฺริยกถา จป.

^๑ ฉ. ปฏิวิชฌตีติ.